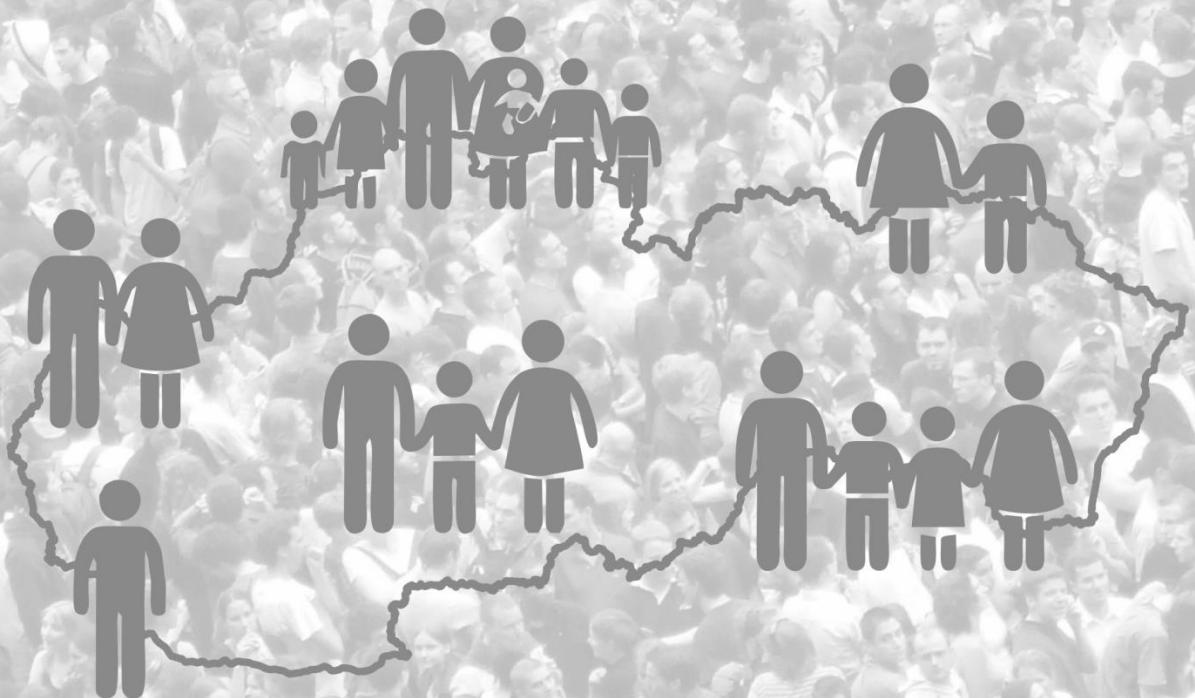

Prognóza vývoja rodín a domácností na Slovensku do roku 2030

Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied
INFOSTAT - Výskumné demografické centrum

Katedra humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského

**Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied
INFOSTAT - Výskumné demografické centrum
Katedra humánnnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty
Univerzity Komenského**

Prognóza vývoja rodín a domácností na Slovensku do roku 2030

Bratislava, október 2014

Vydanie publikácie bolo podporené Centrom excelentnosti SAV CESTA Zmluva č. III/2/2011 a je čiastkovým výstupom z projektu APVV-0018-12 „Humánnogeografické a demografické interakcie, uzly a kontradikcie v časopriestorovej sieti“ a VEGA č. 1/0026/14 „Transformácia plodnosti žien Slovenska v 20. a na začiatku 21. storočia a jej prognóza do roku 2050“

Prognóza vývoja rodín a domácností na Slovensku do roku 2030 predstavuje najnovšiu prognózu cenzových domácností na celoslovenskej a okresnej úrovni pre obdobie rokov 2014 – 2030. Publikácia obsahuje analýzu počtu, charakteru a zmien cenzových domácností medzi sčítaniami 1991 a 2011, ďalej poukazuje na dopady vybraných demografických procesov na formovanie cenzových domácností a tiež prináša komplexnú informáciu o formulácii predpokladov očakávaného vývoja jednotlivých typov cenzových domácností. Súčasťou publikácie je aj zhodnotenie výsledkov prognózy. Kompletné výsledky sú v elektronickej podobe prístupné na webovej stránke Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied a INFOSTAT-u, Výskumného demografického centra.

Autori: Branislav Šprocha
Prognostický ústav SAV
INFOSTAT - Výskumné demografické centrum

Boris Vaňo
INFOSTAT - Výskumné demografické centrum

Branislav Bleha
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Recenzenti: Pavol Tišliar
Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Dagmar Bartoňová
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Prahe

Copyright © Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied, Inštitút informatiky a štatistiky, Katedra humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského

**Práce neprešla jazykovou úpravou.
ISBN 978-80-225-3961-6**

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Koncepcia cenzových domácností, zdroje údajov a metodika konštrukcie prognózy	10
3.	Zmeny v reprodukčnom správaní	14
3.1	Sobášnosť	14
3.2	Rozvodovosť	23
3.3	Pôrodnosť a plodnosť	30
3.4	Úmrtnosť	36
4.	Cenzové domácnosti	41
4.1	Úplné rodiny	46
4.1.1	Faktické manželstvá (kohabitácie)	50
4.2	Neúplné rodiny	55
4.3	Domácnosti jednotlivcov	61
4.4	Viacčlenné nerodinné domácnosti	65
5.	Typizácia okresov podľa charakteru cenzových domácností	66
6.	Základné predpoklady prognózy cenzových domácností	69
7.	Zhodnotenie výsledkov prognózy	72
7.1	Počet cenzových domácností	72
7.2	Cenzové domácnosti podľa počtu členov	76
7.3	Cenzové domácnosti podľa typu	80
7.3.1	Úplné rodinné domácnosti	82
7.3.2	Neúplné rodinné domácnosti	85
7.3.3	Viacčlenné nerodinné domácnosti	88
7.3.4	Domácnosti jednotlivcov	90
8.	Záver	93
	Literatúra	95
	Summary	100
	Príloha	102

Zoznam máp

Mapa 1	Priemerný počet členov cenzových domácností okresov Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	45
Mapa 2	Podiel úplných rodinných domácností bez závislých detí v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	49
Mapa 3	Podiel úplných rodinných domácností so závislými deťmi v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	50
Mapa 4	Podiel neúplných rodinných domácností bez závislých detí v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	60
Mapa 5	Podiel neúplných rodinných domácností so závislými deťmi v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	60
Mapa 6	Podiel domácností jednotlivcov v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	64
Mapa 7	Podiel viacčlenných nerodinných domácností v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011	65
Mapa 8	Zhluky okresov Slovenska podľa charakteru cenzových domácností	67
Mapa 9	Absolútna a relatívna zmena počtu cenzových domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030	75
Mapa 10	Priemerný počet členov cenzových domácností v okresoch Slovenska v roku 2011 a 2030	78
Mapa 11	Štruktúra cenzových domácností v okresoch Slovenska v roku 2030	82
Mapa 12	Prírastok úplných rodinných domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030	84
Mapa 13	Prírastok neúplných rodinných domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030	87
Mapa 14	Prírastok viacčlenných nerodinných domácností a domácností jednotlivcov v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030	91

Zoznam grafov

Graf 1	Počet sobášov, tabuľková sobášnosť slobodných a podiel sobášaschopného obyvateľstva na Slovensku	15
Graf 2 a 3	Podiel slobodných mužov a žien na Slovensku vo veku 16 – 50 rokov	16
Graf 4 a 5	Tabuľkový počet slobodných mužov a žien, ktoré do určitého veku vstúpili do manželstva	17
Graf 6 a 7	Pravdepodobnosť sobáša slobodných mužov a žien na Slovensku podľa veku vo vybraných rokoch	19
Graf 8 a 9	Vybrané indikátory časovania sobášnosti slobodných mužov a žien na Slovensku	20
Graf 10 a 11	Opakovaná sobášnosť rozvedených a ovdovených mužov a žien podľa doby uplynulej od predchádzajúceho manželstva	21

Graf 12 a 13	Počet rozvodov, intenzita a časovanie rozvodovosti na Slovensku	24
Graf 14	Rozvody manželstiev podľa veku matky a prítomnosti maloletého dieťaťa na Slovensku vo vybraných obdobiach	26
Graf 15 a 16	Podiel rozvedených mužov a žien podľa veku v populácii Slovenska v rokoch 1991, 2001 a 2011	27
Graf 17 a 18	Podiel cenzových domácností na čele s rozvedenou osobou podľa veku na Slovensku v rokoch 1991 a 2011	29
Graf 19	Stredná dĺžka života pri narodení a pravdepodobnosť prežitia medzi presným vekom 25 a 65 rokov mužov a žien na Slovensku v rokoch 1986 – 2013	37
Graf 20 a 21	Podiel osôb vo vzťahu syn / dcéra, vnuk / vnučka (pravnuk, pravnučka) k prednostovi cenzovej domácnosti podľa veku a pohlavia	45
Graf 22 a 23	Podiel úplných rodín bez detí a s deťmi na celkovom počte cenzových domácností podľa veku muža na čele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011	47
Graf 24 a 25	Intenzita vytvárania úplných rodín bez detí a s deťmi podľa veku ženy na čele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011	48
Graf 26 a 27	Osoby žijúce vo faktických manželstvách podľa veku, pohlavia a rodinného stavu na Slovensku v rokoch 1991 a 2011	53
Graf 28 a 29	Intenzita formovania faktických manželstiev podľa veku a pohlavia na Slovensku v rokoch 1991, 2001 a 2011	54
Graf 30 a 31	Podiel neúplných rodín bez závislých detí a so závislými deťmi na celkovom počte cenzových domácností podľa veku prednosti domácnosti v rokoch 1991 a 2011	57
Graf 32 a 33	Počet a štruktúra neúplných rodín so závislými deťmi na čele so ženou podľa jej veku a rodinného stavu v rokoch 1991 a 2011	58
Graf 34 a 35	Intenzita vytvárania neúplných rodín bez závislých detí a so závislými deťmi podľa veku ženy na čele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011	59
Graf 36 a 37	Počet a podiel cenzových domácností jednotlivcov na Slovensku podľa veku v rokoch 1991 a 2011	62
Graf 38	Intenzita vytvárania cenzových domácností jednotlivcov mužov a žien podľa veku na Slovensku v rokoch 1991 a 2011	64
Graf 39	Cenzové domácnosti na Slovensku do roku 2030	72
Graf 40	Priemerná veľkosť cenzových domácností na Slovensku do roku 2030	76
Graf 41	Cenzové domácnosti podľa typu na Slovensku do roku 2030	81

Zoznam tabuliek

Tab. 2	Zloženie domácností podľa počtu členov	43
Tab. 3	Priemerný počet členov domácností	44
Tab. 4	Obyvateľstvo Slovenska podľa typu cenzovej domácnosti	46
Tab. 5	Zastúpenie jednotlivých typov cenzových domácností (%) a ich priemerná veľkosť podľa počtu členov vo vybraných zhlukoch okresov	68
Tab. 6	Okresy Slovenska s najväčším počtom cenzových domácností v roku 2011 a 2030	73
Tab. 7	Okresy Slovenska s najmenším počtom cenzových domácností v roku 2011 a 2030	74
Tab. 8	Okresy Slovenska s najvyšším resp. najnižším prírastkom cenzových domácností za obdobie 2011 – 2030	75
Tab. 9	Podiel cenzových domácností podľa počtu členov na Slovensku vo vybraných rokoch (%)	76
Tab. 10	Okresy Slovenska s najväčším priemerným počtom členov cenzových domácností v roku 2011 a 2030	77
Tab. 11	Okresy Slovenska s najmenším priemerným počtom členov cenzových domácností v roku 2011 a 2030	78
Tab. 12	Okresy Slovenska s najväčším prírastkom resp. úbytkom priemerného počtu členov cenzových domácností za obdobie 2011 – 2030	79
Tab. 13	Cenzové domácnosti podľa typu na Slovensku vo vybraných rokoch (v tis.)	80
Tab. 14	Okresy Slovenska s najväčším podielom úplných rodín v roku 2011 a 2030 (%)	83
Tab. 15	Okresy Slovenska s najmenším podielom úplných rodín v roku 2011 a 2030 (%)	83
Tab. 16	Okresy Slovenska s najvyšším a najnižším prírastkom úplných rodín za obdobie 2011 – 2030	84
Tab. 17	Okresy Slovenska s najvyšším podielom neúplných rodín v roku 2011 a 2030	85
Tab. 18	Okresy Slovenska s najnižším podielom neúplných rodín v roku 2011 a 2030	86
Tab. 19	Okresy Slovenska s najvyšším prírastkom resp. úbytkom neúplných rodín za obdobie 2011 – 2030	87
Tab. 20	Okresy Slovenska s najväčším podielom nerodinných domácností v roku 2011 a 2030	88
Tab. 21	Okresy Slovenska s najmenším podielom nerodinných domácností v roku 2011 a 2030	89
Tab. 22	Okresy Slovenska s najväčším prírastkom resp. úbytkom nerodinných domácností za obdobie 2011 – 2030	89
Tab. 23	Okresy Slovenska s najvyšším podielom domácností jednotlivcov v roku 2011 a 2030	90
Tab. 24	Okresy Slovenska s najnižším podielom domácností jednotlivcov v roku 2011 a 2030	91
Tab. 25	Okresy Slovenska s najvyšším a najnižším prírastkom domácností jednotlivcov za obdobie 2011 – 2030	92

1. Úvod

Každú populáciu netvorí len súbor jednotlivcov, ale predstavuje v skutočnosti zložitý systém sociálnych kolektívít, ktoré sa navzájom ovplyvňujú, dopĺňajú a majú rozdielnu štruktúru, veľkosť, sociálnu funkciu, stupeň organizovanosti a dĺžku trvania (Kučera a Kalibová 1994). Okrem početne veľkých kolektívít, ktoré sú vyčlenené na základe znakov, ako je národnosť, náboženské vyznanie, môžeme identifikovať aj oveľa menšie spoločenstvá vytvárané na základe spoločného bývania, hospodárenia či príbuzenských vzťahov. Samotná existencia malých sociálnych kolektívít vyplýva z prirodzeného spôsobu života väčšiny ľudí, ktorí prežívajú celý život alebo jeho značnú časť v spoločnosti ďalších osôb. Ich životné dráhy alebo aspoň niektoré časti z nich sa odohrávajú vo viac či menej stabilných spoločenských jednotkách, rodinách a domácnostach. V tomto prostredí sa vytvára vlastný sociálny život, prebieha socializácia jedinca, jeho ochrana, podpora, emocionálne naplnenie.

Rodina tak predstavuje najdôležitejší základný stavebný kameň spoločnosti a súčasne jej základnú výrobnú a spotrebnú jednotku. V rámci rodiny sa uskutočňujú dôležité procesy umožňujúce reprodukcii ľudského rodu, zachovanie kontinuity vývoja generácií rodiny (rodu) a tiež socializáciu potomstva, a tým prenos a uchovávanie kultúrnych a hodnotových vzorov. Zloženie a charakter rodiny úzko súvisí a súvisel s historickou epochou, ekonomickej situáciou, ideologickým, a tým aj právnym vnímaním konceptu rodiny. Z pohľadu analýzy reprodukčného správania predstavuje rodina jeden z najdôležitejších faktorov širšieho podmienenia demografického vývoja. Preto poznanie počtu, zloženia a spôsobu súžitia osôb v týchto najmenších sociálnych kolektivitách na Slovensku má veľký význam pre hlbšie poznanie vývoja a charakteru samotnej spoločnosti. Prináša tiež dôležitý zdroj informácií pre analýzu demografickej reprodukcie a v neposlednej rade súčasný stav tvorí významný aspekt pre formovanie budúceho charakteru a počtu rodín a domácností. Vzhľadom na skutočnosť, že rodiny a domácnosti sú nenahraditeľné kolektivity z viacerých uhl'ov pohľadu, zohráva poznanie nielen ich súčasného, ale aj budúceho stavu jednu z kľúčových úloh pri smerovaní vývoja našej spoločnosti v želateľnom smere. O to väčší význam má analýza a prognóza rodín a domácností v období celospoločenskej transformácie, keď sme svedkami historicky jedinečných dramatických a pomerne dynamických zmien v reprodukčnom správaní populácie Slovenska. Práve tieto posuny sa významnou mierou podieľajú aj na zmenách, ktoré môžeme identifikovať v súvislosti s rodinami a domácnosťami. Na druhej strane je z pohľadu reprodukčného správania potrebné podotknúť, že tento vzťah je obojstranný a rodiny s domácnosťami sa významnou mierou podieľajú na demografickej reprodukcii.

Cieľom predloženej monografie je identifikovať charakter rodín a domácností na Slovensku, popísat ich vývoj a zmeny, ktorými prešli v posledných dvoch desaťročiach, a načrtiť aj ich možné smerovanie do blízkej budúcnosti, a to na celoslovenskej i regionálnej úrovni. Okrem analytickej časti monografia obsahuje najnovšiu prognózu rodín a domácností na okresnej a celoslovenskej úrovni. Podobne ako v predchádzajúcich prípadoch¹ je výsledkom priamej spolupráce troch inštitúcií: Prognostického ústavu SAV, Inštitútu informatiky a štatistiky Výskumného demografického centra (ďalej INFOSTAT, VDC) a Katedry humánnej geografie a demografie na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vznikala v priebehu roku 2014 v priamej nadväznosti na výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011, na Prognózu vývoja obyvateľstva Slovenska do roku 2060 (Bleha, Šprocha, Vaňo 2013) a Prognózu vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2035 (Šprocha, Vaňo, Bleha 2013).

Celkovo sme monografiu rozdelili do ôsmich na seba nadväzujúcich častí. Po úvode nasleduje kapitola, v ktorej sa snažíme čitateľa oboznámiť v základných rysoch s koncepciou cenzových domácností, s možnosťami analýzy rodín a domácností na Slovensku prostredníctvom výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov a tiež so samotnou konštrukciou prognózy. Zamerali sme sa pritom na posledné tri sčítania, ktoré sa uskutočnili v rokoch 1991, 2001 a 2011. V poradí tretia kapitola sa venuje problematike reprodukčného správania v spojitosti s formovaním rodín a domácností. Podrobnejšie sa snažíme analyzovať a identifikovať hlavné zmeny v charaktere a intenzite niektorých demografických procesov, ktoré ovplyvňujú a do budúcnosti budú ovplyvňovať vznik a charakter cenzových domácností. Ide predovšetkým o proces sobášnosti a rozvodovosti, ďalej plodnosť a úmrtnosť. Posledné dva menované procesy spolu s migráciou sú sice už priamo zakomponované v kmeňovej prognóze, na ktorú naše výpočty nadväzujú, no ich stručnou analýzou sa snažíme predovšetkým poukázať a podporiť niektoré naše tvrdenia ohľadom budúceho formovania charakteru rodín a domácností.

Charakter a proces formovania jednotlivých typov cenzových domácností spolu so zmenami, ku ktorým došlo v posledných dvoch intercenzálnych obdobiach sme hodnotili v poradí štvrtej kapitole.

Piata kapitola sa venuje problematike typizácie okresov z pohľadu rodinného správania a štruktúry cenzových domácností. Na ľu následne nadväzuje samotná konštrukcia projekčných scenárov vývoja cenzových domácností podľa typu a počtu členov na celorepublikovej a okresnej úrovni.

Získané výsledky sú podrobnejšie prezentované a analyzované v siedmej kapitole. V závere sa snažíme zhrnúť základné zistenia a prezentovať niektoré odporúčania, ktoré v spojitosti so získanými informáciami by bolo vhodné pripojiť, aby vývoj

¹ Autorský kolektív v predchádzajúcim roku pripravil spoločne kmeňovú prognózu obyvateľstva Slovenska do roku 2060 a prognózu obyvateľstva okresov Slovenska do roku 2035.

z pohľadu rodín a domácností na Slovensku smeroval v želaných intenciach. Súčasťou monografie je aj príloha, v ktorej sú publikované niektoré vybrané výsledky prognózy.

Monografia svojou povahou a obsahovým zameraním je sice primárne určená vedeckej sfére a najmä odborníkom venujúcim sa problematike rodinného správania, rodín a domácností, no veríme, že vzhladom na skutočnosť, že každý z nás sa počas svojho života stretáva alebo sám na „vlastnej koži“ prežíva život v niektoej z foriem domácností, zaujme aj širšiu verejnosť.

Kompletné výsledky prognózy ako aj elektronická verzia publikácie je dostupná na stránkach Prognostického ústavu SAV (<http://www.prog.sav.sk/>) a Inštitútu informatiky a štatistiky, Výskumného demografického centra (www.infostat.sk/vdc).

Autori

2. Koncepcia cenzových domácností, zdroje údajov a metodika konštrukcie prognózy

Malé sociálne kolektivity sú v rámci sčítaní obyvateľov, domov a bytov (ďalej SODB) identifikované na základe spoločného bývania (trvalého, prípadne obvyklého bydliska) sebadeklarácie o spoločnom hospodárení alebo na základe deklarácie určitých typov príbuzenských vzťahov k prednostovi domácnosti. Údaje o nich sa zistujú prostredníctvom deklaratívnej metódy, čo znamená, že každá sčítaná osoba deklaruje svoju príslušnosť k určitej domácnosti a svoje postavenie v nej. Vzhľadom na spôsob získavania a celkovú filozofiu konštrukcie domácností k jedným z najdôležitejších nástrojov na skúmanie štruktúry a formovania rodín patria cenzové domácnosti. Tvoria ich osoby spoločne bývajúce v jednom byte na základe rodinných alebo iných vzťahov (užívateľ bytu - podnájomník²) v rámci jednej hospodáriacej domácnosti.

Samotné rodiny a domácnosti boli dlhodobo mimo záujem konskripcíí, súpisov a následne aj moderných cenzov. Prvé moderné sčítacie akcie na území Slovenska svoju pozornosť venovali len prítomnému obyvateľstvu ako súboru osôb prítomných k rozhodujúcemu okamihu na príslušnom území (v byte, dome, obci a pod.). Fyzické osoby tak predstavovali základné jednotky sčítania. Nanajvýš bolo možné konštruovať bytové strany, čiže skupinu osôb bývajúcich v jednom byte alebo dome, čo bol nutný predpoklad pre samotnú sčítaciu akciu. Niektoré veľké sociálne kolektivity (napr. osoby rovnakého náboženského vyznania, národnosti a pod.) boli získané nepriamo prostredníctvom údajov za jednotlivcov deklarujúcich svoju príslušnosť k tejto kolektivite. V podstate až do povojnového obdobia neboli sociálne kolektivity zvláštnou štatistikou jednotkou spracovania údajov zo sčítaní. Určitú výnimku predstavovala konštrukcia domácností a rodín aplikovaná v druhom československom sčítaní v roku 1930. Aj v tomto prípade sice boli publikované výsledky založené na tzv. bytových stranách, ale zároveň sa publikovali aj údaje za osoby, ktoré spolu bývali a súčasne hospodársili so zameraním na rodinné domácnosti. Až v roku 1961 vzniká nový koncept, ktorý je v slovenskej štatistike na zisťovanie informácií o rodinách a domácnostach používaný dodnes. Išlo o tzv. cenzové domácnosti. Ich zavedenie do praxe umožnil okrem iného aj prechod od prítomného obyvateľstva k bývajúcemu, teda zmena triedenia údajov za obyvateľstvo s trvalým pobytom. Navyše uvedené sčítanie bolo prvé priamo prepojené so sčítaním domov a bytov.

Od roku 1961 tak pri každom z nasledujúcich sčítaní sú konštruované tri typy domácností. Bytová domácnosť nadväzuje na predchádzajúce bytové strany

² Podnájomníci vždy predstavujú samostatnú hospodáriacu a tým aj cenzovú domácnosť aj keď bývajú v byte spolu s jeho užívateľom, resp. majiteľom.

a predstavuje súbor osôb, ktoré trvalo bývajú v jednom byte. Sú tvorené jednou alebo viacerými hospodáriacimi domácnosťami. Tie sú identifikované osobami deklarujúcimi v sčítaní spoločné hospodárenie. Ide teda o osoby, ktoré slobodne uvádzajú, že spoločne hradili prevažnú časť hlavných výdavkov domácnosti (napr. za užívanie bytu, stravu, údržbu bytu alebo domu, výdavky na kúrenie, elektrinu, plyn, a pod.). Výška spoločného krycia nákladov na domácnosť pritom nerozhoduje. Jedna hospodáriaca domácnosť môže byť tvorená z jednej alebo viac cenzových domácností. Práve tie sú vzhľadom na svoj charakter a spôsob konštrukcie hlavným predmetom výskumu.

Cenzová domácnosť predstavuje najmenšiu, ďalej nedeliteľnú sociálnu kolektivitu konštruovanú predovšetkým na základe deklarovaných rodinných väzieb (vzťah k prednostovi cenzovej domácnosti, napr. manžel, manželka, druh, družka, syn, dcéra, nevesta, zať a pod.). Tvoria ju teda osoby, ktoré spolu žijú v jednom byte, spoločne hospodária a majú medzi sebou priamy rodinný alebo iný vzťah. V rámci cenzových domácností rozlišujeme dva základné typy a v každom ďalšie dva podtypy:

1. rodinné domácnosti

- a) úplná rodinná domácnosť – tvorí ju manželský páru alebo ide o spolužitie druhu s družkou s detmi alebo bez detí (bez ohľadu na ich vek, ak netvoria vlastnú samostatnú cenzovú domácnosť),
- b) neúplná rodinná domácnosť – tvorí ju jeden rodič s dieťaťom resp. detmi bez ohľadu na ich vek (opäť platí, že dieťa – deti nesmú byť súčasťou inej cenzovej domácnosti).

2. nerodinné domácnosti

- a) viacčlenná nerodinná domácnosť – tvoria ju dve alebo viac spoločne hospodáriacich osôb v určitom príbuzenskom alebo inom vzťahu, no v takom, ktorý nie je možné označovať ako rodinná domácnosť.
- b) domácnosť jednotlivca – fyzická osoba, ktorá býva v byte sama alebo býva v byte s inými osobami, prípadne cenzovou domácnosťou, no samostatne hospodári, alebo žije v byte ako podnájomník.

Súčasťou rodinnej cenzovej domácnosti môžu byť aj ďalšie príbuzné osoby, ktoré spoločne hospodária, no nevytvárajú svoju vlastnú samostatnú cenzovú domácnosť. Ide najčastejšie o osoby, ako je prarodič prípadne brat, sestra jedného z rodičov. Samotné zisťovanie domácností v sčítaniach je založené na deklaratívnom princípe osôb bývajúcich v byte. Každá sčítaná osoba uvádzá svoj vzťah k prednostovi bytovej domácnosti, k osobe na čele hospodáriacej a cenzovej domácnosti. Na čele v úplných rodinách býval vždy muž, až v posledných dvoch sčítaniach je to na dohode manželov (resp. osôb žijúcich vo faktickom manželstve). V neúplných rodinách je prednóstom vždy rodič, a to aj v prípade, že sa v rodine nachádza aj ďalšia pridaná osoba (napr. starý rodič).

Súčasne je deklarované, ktoré osoby spoločne hospodária. V súlade so získanými výsledkami je zrejmé, že na Slovensku dlhodobo platí, že v rámci jednej bytovej domácnosti sa nachádza aj jedna hospodáriaca a aj jedna cenzová domácnosť³.

Ako sme uviedli vyššie, v rámci rodinných domácností sú ich súčasťou deti bez ohľadu na vek, rodinný stav (ak netvoria samostatnú cenzovú domácnosť), a to na základe deklarovania priameho rodinného vzťahu (syn, dcéra).⁴ Pre ďalšie potreby sa však rodinné domácnosti ďalej rozdeľujú na domácnosti s a bez závislých detí. V súčasnosti (od cenu 1991) sa za závislé deti považujú všetky deti bez vlastného príjmu až do veku 26 rokov.⁴

Faktické manželstvá sú konštruované na základe deklarácie vzťahu druh, družka k prednostovi domácnosti, pričom v typológií cenzových domácností sú zaraďované medzi úplné rodinné domácnosti. Podľa prítomnosti závislých detí potom následne s alebo bez závislých detí. Druhom resp. družkou pritom môže byť osoba bez ohľadu na jej rodinný stav (teda aj ženatý muž alebo vydatá žena žijúca s inou osobou). O neúplných rodinách v užšom vymedzení môžeme hovoriť len v prípade, že sú v nich prítomné deti. Neúplné rodinné domácnosti bez závislých detí svojou povahou sú skôr bližšie k viacčlenným nerodinným domácnostiam a často sú aj tak analyzované (pozri napr. Kučera, Kalibová 1994).

Hlavným zdrojom informácií o cenzových domácnostiah v našej analýze sú primárne zdrojové údaje Štatistického úradu Slovenskej republiky (ďalej ŠÚ SR) zo sčítania ľudu, domov a bytov 1991 a sčítania obyvateľov, domov a bytov z rokov 2001 a 2011. V súlade s tým sa naša analýza charakteru, počtu a zmien zameriava na dve intercenzálne obdobia 1991 – 2001 a 2001 – 2011. Okrem celorepublikovej úrovne sa pritom snažíme poukázať aj na niektoré regionálne špecifiká, ktoré nám následne umožnili konštruovať vývojové scenáre do roku 2030 aj pre jednotlivé okresy Slovenska.

Prognóza cenzových domácností patrí medzi tzv. odvodené populačné prognózy. Nami pripravená prognóza vychádzala z výsledkov Sčítania obyvateľstva, domov a bytov 2011 (revidované údaje⁵) a bezprostredne nadväzovala na stredný variant kmeňovej prognózy populácie Slovenska (Bleha, Šprocha, Vaňo 2013) a okresov Slovenska (Šprocha, Vaňo, Bleha 2013). Keďže cieľom bola konštrukcia prognózy

³ Až do SLDB 1991 (vrátane) boli medzi rodinné domácnosti zaraďované aj spolužitia starých rodičov so svojimi (pra-) vnúčatami.

⁴ V prvom sčítaní v roku 1961 bola veková hranica stanovená na 14 rokov a v cenzoch 1970 a 1980 to bolo 15 rokov. V prípade sčítania ľudu z roku 1980 sa v niektorých publikovaných údajoch určila hranica 26 rokov alebo boli použité obe.

⁵ K problematike revízie cenzových domácností sme si dovolili vybrať časť z oficiálneho zdôvodnenia uverejneného na stránkach ŠÚ SR v sekcii metadáta k SODB 2011: „*Pri analýzach detailnejších obsahových i územných štruktúr domácností sa ukázalo, že v prípade cenzových domácností došlo zo strany obyvateľov alebo sčítacích komisárov k čiastočnému nepochopeniu podstaty rodinných domácností. Základný problém vznikol preferovaním prístupu orientovaného na vek dieťaťa na úkor priameho príbuzenského vzťahu. Cenzové domácnosti boli podrobene kontrole zameranej na priame príbuzenské vzťahy.*“ [cit. 28.10.2014]

cenzových domácností nielen na celorepublikovej úrovni, ale aj pre jednotlivé okresy Slovenska, použili sme kombinovaný prístup, ktorý odrážal nielen pohľad zdola smerom nahor (od okresov k celému Slovensku tzv. bottom-up), ale aj pohľad zhora nadol (z pohľadu celého Slovenska smerom k okresom tzv. top-down). Úroveň Slovenska pritom nepredstavovala len kontrolný rámec pre regionálnu prognózu, ale bola priamo integrálnou súčasťou konštrukcie prognózy odvíjajúcej sa aj od regionálnych špecifík tvorby cenzových domácností a ich jednotlivých scenárov. V podstate prognóza tohto typu reflektuje nielen na možný celoslovenský vývoj, ale rešpektuje aj niektoré regionálne špecifiká vo formovaní a charaktere cenzových domácností. Samotný výpočet prognózy sa opieral o metódu koeficientov hláv domácností. Jej základ tvorí pomer počtu prednostov jednotlivých typov cenzových domácností k celkovému počtu osôb v danej vekovej skupine. Práve tieto koeficienty hláv domácností podľa veku pre jednotlivé skupiny okresov (koncept typizácie okresov podľa rodinného správania a charakteru cenzových domácností pozri kapitolu 5) a Slovensko predstavovali základné vstupy prognózy a súčasne boli predmetom konštrukcie projekčných scenárov. Z pohľadu typov cenzových domácností sme pracovali s vyššie menovanými hlavnými skupinami (úplné a neúplné rodiny s a bez deťmi, domácnosti jednotlivcov a viacčlenné nerodinné domácnosti), pričom v druhom projekčnom kroku boli následne odvodene aj veľkostné typy domácnosti podľa počtu členov (1 – 6+). Samotná konštrukcia tak pozostávala z niekoľkých krokov. Základným bodom bolo určenie vstupných koeficientov hláv podľa veku, typu cenzovej domácnosti na úrovni Slovenska a pre jednotlivé skupiny okresov. Následne sme na základne získaných informácií o vývoji, zmenách, rozdieloch charakteru a formovania cenzových domácností v spojitosti s charakterom a predpokladaným reprodukčným správaním formulovali základné vývojové scenáre príslušných koeficientov hláv domácností a vytvorili sme tak sadu koeficientov hláv pre celé prognózované obdobie. Tieto boli ďalej v každom jednom projekčnom kroku ešte dodatočne upravované tak, aby projekčný systém vzhľadom na celoslovenskú a regionálnu úroveň bol v čo najväčšej možnej miere vzájomne vyladený. Následným prevážením koeficientov hláv prognózovanou populáciou Slovenska a jednotlivých okresov sme získali počty cenzových domácností jednotlivých typov pre obdobie rokov 2014 – 2030.

V druhej fáze bola pre Slovensko a jednotlivé typy okresov konštruovaná prognóza vývoja počtu členov cenzových domácností. Pracovali sme s váhami príslušných veľkostných typov (1 – 6+) v jednotlivých typoch cenzových domácností, ale už bez prihliadnutia na vek prednosti. Opäťovne sme sa pritom snažili regionálny a celoslovenský systém, čo najviac vzájomne vyladiť v každom projekčnom kroku. Takto získanými váhami sme následne prevážili prognózované počty jednotlivých typov cenzových domácností, čím sme získali počty cenzových domácností podľa typu a počtu členov na celoslovenskej a regionálnej úrovni.

3. Zmeny v reprodukčnom správaní

Populácia Slovenska prežíva v poslednom štvrtstoročí dramatické zmeny reprodukčného správania, ktoré sa významnou mierou podpisujú aj pod transformáciu rodín a cenzových domácností. Predovšetkým posuny v charaktere a intenzite tých demografických procesov, ktoré sú úzko previazané s rodinným správaním, predstavujú a budú predstavovať jeden z hlavných faktorov nielen súčasného, ale aj budúceho formovania cenzových domácností. Preto poznanie týchto zmien, ich príčin, dynamiky a samotného rozsahu v spojitosti s rodinami a domácnosťami na Slovensku významnou mierou prispieva k formulovaniu predpokladov o budúcom vývoji cenzových domácností. V nasledujúcej časti sa budeme snažiť v hlavných rysoch poukázať na niektoré dôležité znaky transformácie reprodukčného správania, ktoré z nášho pohľadu majú a budú mať rozhodujúci vplyv na formovanie rodín a domácností na Slovensku v najbližšom období.

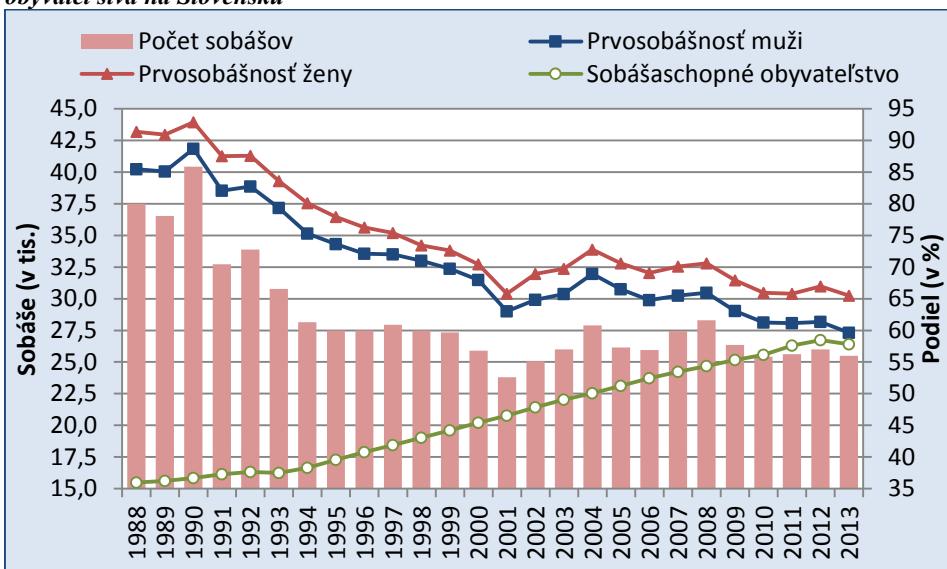
3.1 Sobášnosť

Vstup do manželstva aj napriek dramatickým zmenám v reprodukčnom a rodinnom správaní na Slovensku v poslednom štvrtstoročí predstavuje naďalej hlavnú udalosť formujúcu rodinné domácnosti. Stále platí, že práve od charakteru a intenzity procesu sobášnosti sa do značnej miery odvíja, v akom type cenzovej domácnosti nachádzame žiť väčšinu zo slovenskej populácie. Aj preto sú pre pochopenie nielen súčasných, ale aj predpokladaných budúcich zmien v charaktere rodín a domácností veľmi dôležité poznatky o transformácii sobášnosti. Súčasne je dôležité si uvedomiť, že tieto posuny sú súčasťou komplexnej celospoločenskej transformácie a je potrebné ich chápať v širších súvislostiach.

Slovensko z historického hľadiska patrí medzi krajinu s tzv. neeurópskym režimom sobášneho správania typickým pre populácie nachádzajúce sa na východ od tzv. Hajnalovej línie (Hajnal 1953, 1965). Pre tieto krajinu je typický skorší manželský debut v kombinácii s vyššou intenzitou sobášnosti, a tým aj nižším podielom osôb, ktoré do manželstva nikdy nevstúpili. Po druhej svetovej vojne sa postupne vytvorili podmienky pre vznik špecifickej populačnej klímy, ktorá uvedenú skutočnosť ešte viac znížil. Intenzita sobášnosti bola naďalej veľmi vysoká a pre väčšinu mužov a žien to znamenalo, že určitú časť zo svojho života prežili v manželskom zväzku. Ďalším typickým znakom sobášneho správania počas minulého politického režimu bol úzky vekový interval, v ktorom sa realizovala hlavná časť z celovej sobášnosti slobodných. Vzhľadom na skorý manželský debut je logické, že maximum sobášnosti nachádzame z pohľadu súčasného stavu vo veľmi mladom veku.

Koniec 80. a najmä 90. roky však priniesli dramatické zmeny. Predovšetkým došlo k dramatickému prepadu intenzity, s akou do manželstva vstupovali slobodní muži a ženy. Tie boli v úzkej spojitosti so zmenami v časovaní sobášnosti. Typickým sa pre generácie mužov a žien narodených v 70. a 80. rokov stalo odkladanie manželských debutov do vyššieho veku. Hlavným vonkajším prejavom týchto zmien bol výrazný pokles počtu uzatvorených manželstiev, a to aj napriek tomu, že do veku najvyššej intenzity sobášnosti (podľa predchádzajúceho sobášného modelu) prichádzali veľmi početné generácie osôb narodené v 70. rokoch. Pre ilustráciu doplníme, že kým v rokoch 1980 – 1987 vstupovalo do manželstva ročne 38 – 40 tis. párov, od roku 1994 je to trvalo menej ako 30 tis., pričom minimum nachádzame v roku 2001, keď manželstvo uzavrelo necelých 23,8 tis. párov. Od tohto momentu sme sice svedkami mierneho nepravidelného rastu, no ten ani zdáleka nedokázal kompenzovať predchádzajúci dramatický prepad. V posledných rokoch tak na Slovensku ročne vstupuje do manželstva približne 25 – 26 tis. párov. Je zrejmé, že potenciál početných generácií neboli a stále nie je ani zdáleka dostatočne využitý.

Graf 1: Počet sobášov, tabuľková sobášnosť slobodných a podiel sobášaschopného obyvateľstva na Slovensku

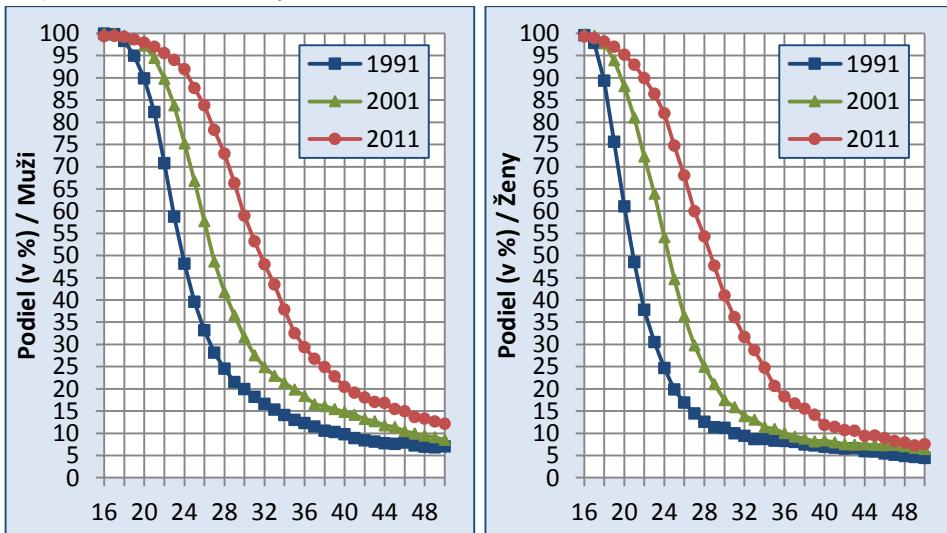
Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Potvrzuje to aj vzrástajúci počet a podiel sobášaschopného obyvateľstva v reprodukčnom veku. Kým v polovici 80. rokov s ohľadom na rodinný stav mohlo vstúpiť do manželstva približne 510 tis. mužov a 410 tis. žien, v súčasnosti je to takmer 880 tis. mužov a viac ako 750 tis. žien. U mužov v polovici 80. rokov sobášaschopné osoby predstavovali približne 40 % z osôb v reprodukčnom veku

a u žien to bola približne tretina, kým dnes je to 60 % v mužskej a 55 % v ženskej časti populácie Slovenska.

Ešte lepšie môžeme vidieť dopady transformácie sobášneho správania v populácii Slovenska na vývoji podielu slobodných osôb podľa veku na základe sčítaní obyvateľov v rokoch 1991, 2001 a 2011. Z grafov 2 a 3 je zrejmé, že v intercenzálnych obdobiach a najmä v poslednej dekáde došlo k výraznému nárastu podielu slobodných mužov i žien v mladších vekových skupinách ako dôsledok odkladania ich rozhodnutia o vstupe do manželstva. Napríklad u mužov vo veku 30 rokov bola podľa výsledkov sčítania 1991 slobodná už len približne päta z nich. V sčítaní obyvateľov 2001 to však bola takmer tretina a podľa posledného cenzu z roku 2011 podiel slobodných mužov v tomto veku už dosiahol takmer 60 %. V ženskej časti populácie na začiatku 90. rokov bola vo veku 25 rokov slobodná už len päta žien. Na začiatku nového milénia to bolo takmer 45 % a podľa sčítania 2011 dokonca takmer tri štvrtiny. Prevahu slobodné ženy mali podľa posledného sčítania ešte vo veku 28 rokov a u mužov to bolo vo veku 31 rokov. Aj keď výsledky zo všetkých troch sčítaní ukazujú, že na konci reprodukčného veku zostalo slobodných menej ako 10 % žien a 7 – 12 % mužov, váha slobodných osôb v mladšom veku (napr. vo veku 40 rokov) v kombinácii s pretrvávajúcou nízkou pravdepodobnosťou vstupu do manželstva vo veku nad 40 rokov predznamenáva, že v blízkej budúcnosti budeme svedkami pomerne významného nárastu podielu trvalo slobodných osôb.

Graf 2 a 3: Podiel slobodných mužov a žien na Slovensku vo veku 16 – 50 rokov

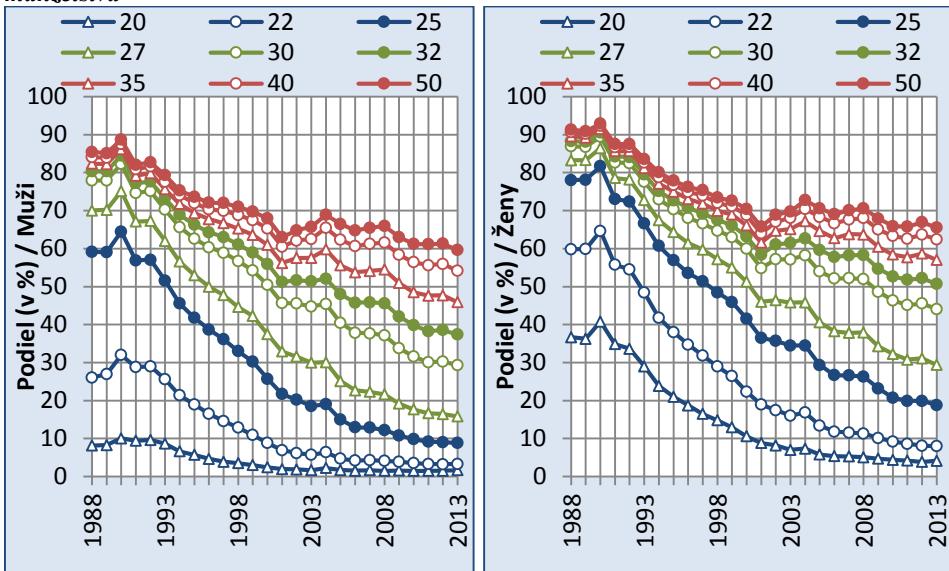

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011

Hlavným faktorom transformácie procesu sobášnosti je odkladanie vstupov do manželstva u mladých osôb. Model sobášneho správania, ktorý sa presadil počas

minulého politického režimu, sa v nových spoločenských a tiež ekonomických podmienkach nepresadil a bol medzigeneračne postupne čoraz vo väčšej mierе nahrádzaný novým režimom resp. novými modelmi. Ukazuje sa, že v generáciách mužov a žien narodených v 70. a najmä od 80. rokov budeme svedkami určitej pluralizácie sobášneho správania, ktorej výsledkom nebude vznik jedného dominantného modelu, ale to, kedy a či vôbec vstúpiť do manželstva sa bude vyznačovať väčšou variabilitou. Na druhej strane je zrejmé, že celkový podiel osôb, ktoré aspoň určitú časť zo svojho života v reprodukčnom veku prežijú v manželstve, sa zníži. Príčinou je predovšetkým výrazný pokles intenzity sobášnosti. Podľa tabuľiek sobášnosti slobodných by ešte na konci 80. rokov pri zachovaní existujúcich charakteristik sobášnosti vstúpilo do manželstva viac ako 85 % mužov a 90 % žien, posledné dostupné údaje hovoria už len o necelých 60 % na strane mužov a o niečo viac ako 65 % u žien (pozri graf 4 a 5).

Graf 4 a 5: Tabuľkový počet slobodných mužov a žien, ktoré do určitého veku vstúpili do manželstva

Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Tento pokles je predovšetkým výsledkom zmien v intenzite sobášnosti v mladšom veku. Slovensko dlhodobo patrí v európskom priestore k populáciám, ktoré vstupujú do manželstva relatívne skoro (Šprocha 2012a). Po druhej svetovej vojne špecifické podmienky spôsobili, že vstup do prvého manželstva sa ešte o niečo viac posunul do mladšieho veku. Okrem toho pravdepodobnosť sobáša slobodných mužov a žien sa vyznačovala výrazným úzkym maximom, čo znamenalo nielen, že intenzita sobášnosti v mladom veku bola vysoká, ale prevažná časť zo všetkých manželstiev bola uzatváraná v krátkom časovom intervale v priebehu niekoľkých rokov (Šprocha

2012c). Tak napríklad pri zachovaní intenzity a charakteru sobášnosti slobodných z roku 1988, by v mužskej časti populácie do manželstva do 25. roku života vstúpilo takmer 60 % osôb a v prípade žien by to bolo dokonca viac ako 78 % (pozri graf 4 a 5).

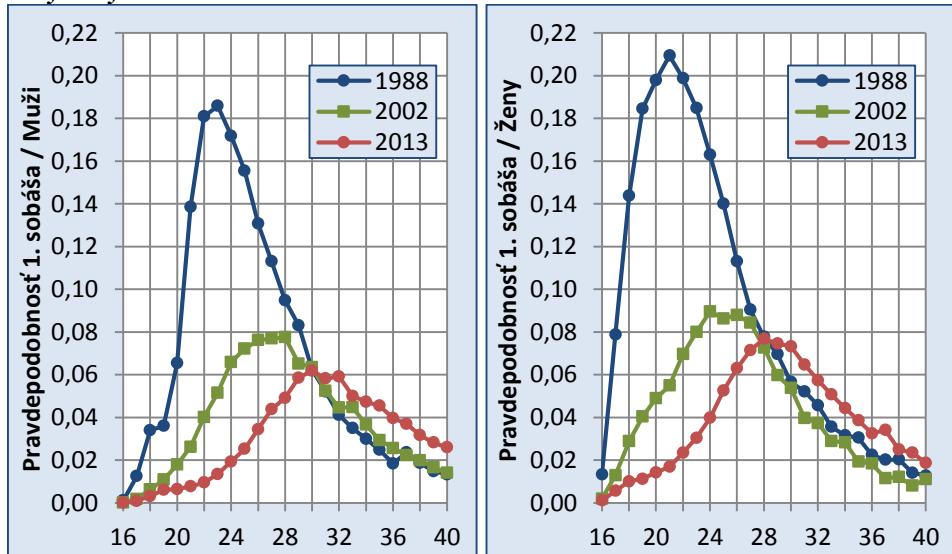
Prvá polovica 90. rokov však z tohto pohľadu priniesla výrazné zmeny. Dramatický pokles sobášnosti bol výsledkom značného zníženia pravdepodobnosti, s akými do prvého manželstva vstupovali slobodní muži a ženy v mladších vekových skupinách (pozri graf 6 a 7). Okrem pôsobenia normatívnych faktorov je zrejmé, že významnú úlohu zohrávali predovšetkým štrukturálne podmienenosťi. Zhoršenie životnej situácie, transformácia hospodárstva, pracovného trhu, v kombinácii s ďalšími javmi (ako napr. zrušenie mladomanželských pôžičiek, nefunkčný trh s bytmi a pod.) v turbulentných časoch celospoločenských zmien nepredstavovali ideálne prostredie na realizáciu životných rozhodnutí s dlhou časovou pôsobnosťou, akým vstup do manželstva rozhodne je. Aj v druhej polovici 90. rokov vidíme pokračujúcu modifikáciu sobášneho správania. Navonok sa prejavil ďalším miernym poklesom sobášnosti slobodných vo veku do 27 u mužov a do 25 rokov u žien (Šprocha 2012ac).

Je zrejmé, že práve v prvom desaťročí po zmene politického režimu prešiel proces sobášnosti prevažnú časť zo svojej prvej fázy celkovej transformácie. Jej hlavným znakom bolo odkladanie vstupu do manželstva, čím mladí ľudia jednoznačne opúšťali predchádzajúci model sobášneho správania a deklarovali, že predstavuje v nových spoločenských a hospodárskych podmienkach len ľažko akceptovateľný vzorec. Erózia spoločenských pomerov urýchliala nastúpené posuny a podpísala sa tak pod medzigeneračnú diskontinuitu sobášneho a celkovo reprodukčného správania ako takého. Ukazuje sa, že najmä u osôb narodených v 70. rokoch a na začiatku 80. rokov dochádzalo k medzigeneračnému prehlbovaniu zmien, a tým k čoraz výraznejšiemu opúšťaniu dovtedy široko akceptovaného modelu skorého vstupu do manželstva s takmer univerzálnou platnosťou pre prevažnú časť (najmä v prípade žien) jednotlivých populačných ročníkov.

Životné dráhy mladých generácií prechádzajú čoraz väčšou pluralizáciou a sme svedkami rekonštitúcie nových modelov sobášneho a reprodukčného správania (Potančoková 2011, 2013). V špecifických podmienkach minulého politického režimu nebolo ničím výnimcočným, že ukončenie vzdelávania, nástup do zamestnania, uzavretie manželstva, vyriešenie bytovej otázky a narodenie dieťaťa často predstavovali sekvencie životných dráh časovo nie príliš od seba vzdialené, prípadne dokonca sú sledné (Šprocha, Vaňo, Bleha 2013), v súčasnosti sledujeme značný prerod a výraznú hierarchizáciu jednotlivých udalostí (Potančová 2013). Veľmi dôležitú úlohu pri tom zohráva predĺžovanie obdobia života stráveného štúdiom, prípravou na povolanie a čas potrebný na získanie trvalého pracovného miesta a s tým spojeného dostatočného kapítalu na rezidenčnú samostatnosť. Vstup do manželstva je s týmito prechodom a nadobúdaním statusu dospelého (bližšie pozri

Potančoková 2013) v mnohých aspektoch nekompatibilný. Do popredia sa najprv dostáva nadobudnutie dostatočného objemu ľudského kapitálu, získanie trvalého miesta na pracovnom trhu, vyriešenie bytovej otázky a až potom prichádzajú do úvahy otázky týkajúce sa manželstva. Odkladanie manželského debutu v spojitosti s predĺžovaním fázy vzdelávania spolu s problematicou situáciou mladých ľudí (a najmä absolventov) na trhu práce, rastúcim dôrazom na flexibilitu a súčasne pracovnou nestabilitou, problémami pri riešení rezidenčnej samostatnosti predstavuje do značnej miery logický krok. Okrem štrukturálnych premenných však rozhodovanie o tom, kedy a či vôbec vstúpiť do manželstva, je podmienené aj normatívnymi faktormi. Jednak sme svedkami značnej rekonštitúcie vekových noriem spojených s ideálnym vekom vstupu do manželstva, pričom skorý vstup je vnímaný skôr negatívne a tiež dochádza k určitým zmenám v pohľade na samotný inštitút manželstva (Potančoková 2011). Nepriamym dôkazom toho môže byť aj rastúci počet a podiel osôb žijúcich v rôznych typoch neformálnych zväzkov (napr. kohabitácií), prípadne osôb bez stabilného partnera. Keďže Slovensko disponuje len veľmi obmedzenými informačnými zdrojmi, ktoré by tieto fenomény bližšie skúmali, nie sme momentálne schopní sa tejto problematike hlbšie venovať a môžeme len predpokladať ich určité vývojové tendencie.

Graf 6 a 7: Pravdepodobnosť sobáša slobodných mužov a žien na Slovensku podľa veku vo vybraných rokoch

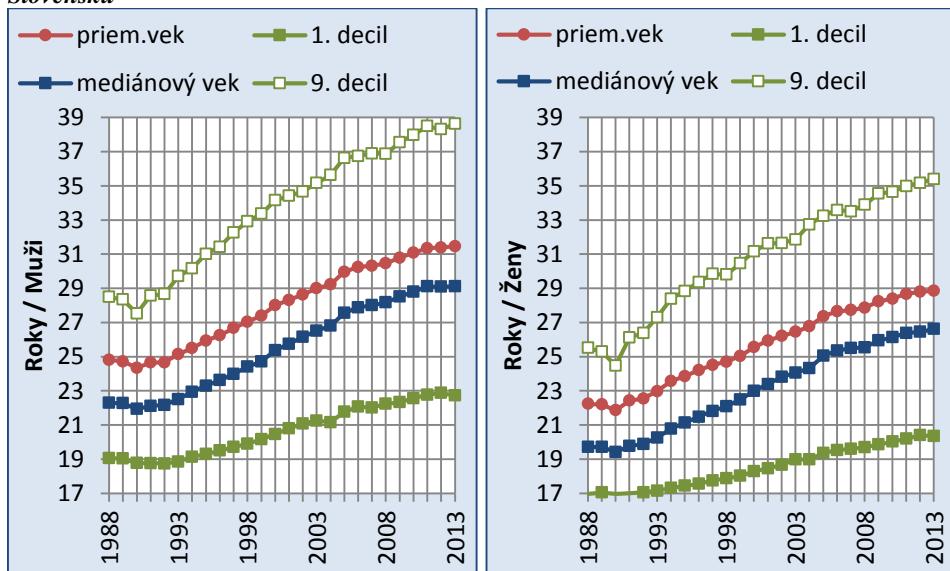
Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Pokles intenzity sobášnosti v mladšom veku sa však nezastavil ani v poslednej dekáde. Naďalej sme tak svedkami znižovania pravdepodobností, s akou do manželstva vstupujú slobodní muži a ženy vo veku do 29 rokov (muži) resp. 27 rokov (ženy). Na druhej strane oproti predchádzajúcemu desaťročí však môžeme

identifikovať určitý nárast sobášnosti vo vyšom veku. Len mierne dohánanie odložených sobášov (fáza rekuperácie) však zatiaľ ani zdáleka nedokáže výraznejšie kompenzovať zmeny, ktoré sa odohrali v intenzite sobášnosti v mladších vekových skupinách (Šprocha 2012ac).

O tom, akými výraznými a súčasne dynamickými zmenami prešlo časovanie sobášnosti slobodných, nás informujú grafy 8 a 9. Napríklad priemerný vek pri prvom sobáši sa u mužov v priebehu necelého štvrtstoročia zvýšil z pôvodných necelých 25 rokov na 31,5 roku. U žien v tom istom čase vzrástol dokonca o takmer 7 rokov z niečo viac ako 22 rokov na 28,9 roku. Polovica sobášnosti slobodných mužov sa v druhej polovici 80. rokov odohrávala do dovršenia 23. roku života, v súčasnosti je to až vo veku 29 rokov. Podobne aj u žien vekový medián sobášnosti slobodných prešiel dynamickým nárastom svojich hodnôt. V roku 1988 sa pohyboval ešte tesne pod hranicou 20 rokov, no podľa posledného dostupného údaju z roku 2013 to už je 26,6 rokov. Okrem evidentného starnutia profilu pravdepodobnosti sobášnosti slobodných sme u oboch pohlaví svedkami aj ich rozloženia do širšieho vekového intervalu. Kým na konci 80. rokov interdecilové rozpätie prvosobášnosti sa pohybovalo na úrovni 9,4 roka u mužov a 8,5 roka u žien, v roku 2013 už 80 % z celej sobášnosti slobodných je v mužskej časti populácie koncentrovaných do takmer 16 rokov a v prípade žien je to 15 rokov. Aj táto informácia jednoznačne poukazuje na postupnú heterogenizáciu životných dráh z pohľadu vstupov do manželského života a formovania viacerých sobášnych stratégii týkajúcich sa toho, kedy vstúpiť do manželstva.

Graf 8 a 9: Vybrané indikátory časovania sobášnosti slobodných mužov a žien na Slovensku

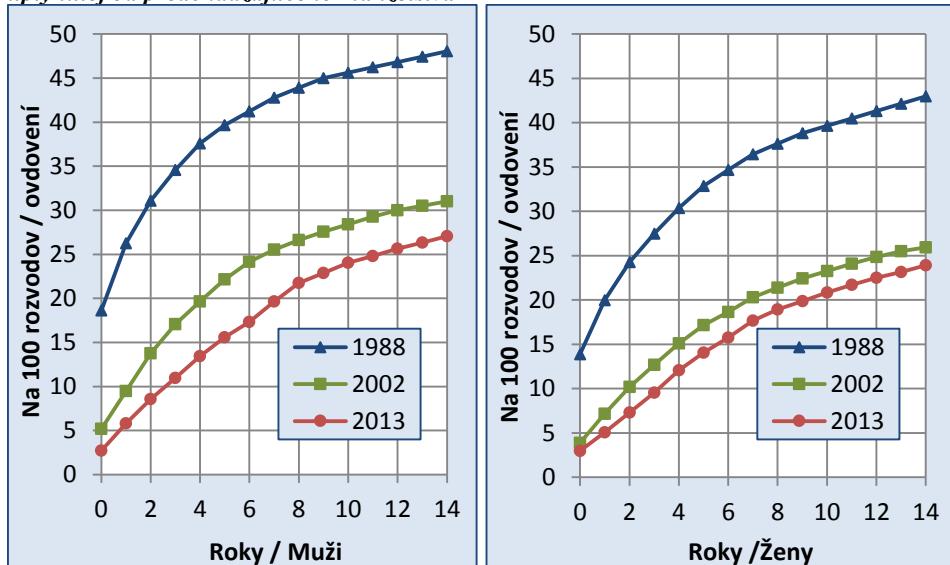

Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Historicky nízka úroveň sobášnosti, na ktorej Slovensko zotrva už viac ako jednu dekádu, v kombinácii s len obmedzenou úrovňou rekuperácie odložených manželských štartov vo vyšom veku predznamenávajú nárast počtu i podielu slobodných osôb, a to nielen v prvej polovici reprodukčného veku, ale aj v jeho druhej časti a tiež s posunom týchto kohort aj smerom k vysšiemu poreprodukčnému veku. Je preto logické, že tieto zmeny sa nielenž odrážajú na súčasnej transformácii charakteru rodín a domácností, ale budú rozhodujúcim faktorom aj pre ich budúci vývoj.

Aj keď dominantnú pozíciu v procese sobášnosti na Slovensku majú pomerne stabilne prvé sobáše (Šprocha 2012c), pre formovanie určitých typov rodín a domácností má značný význam aj analýza vývoja a charakteru opakovanej sobášnosti. V podstate všetky ukazovatele poukazujú na skutočnosť, že po roku 1989 došlo v prípade rozvedených a ovdovených osôb k zreteľnému poklesu intenzity, s akou opakovane vstupujú do manželstva (Šprocha 2012ac). Napríklad pri zachovaní opakovanej sobášnosti z roku 1988 by zo 100 rozvedených a ovdovených osôb do 15 rokov opäťovne vstúpila do manželstva takmer polovica mužov a 43 % žien. Podľa posledných dostupných údajov by to bolo len niečo viac ako štvrtina mužov a ani nie 24 % žien. Súčasne s tým dochádza aj k predĺžovaniu priemernej doby od rozvodu resp. ovdovenia, ktorá je potrebná, aby osoby opäťovne vstúpili do manželstva.

Graf 10 a 11: Opaková sobášnosť rozvedených a ovdovených mužov a žien podľa doby uplynulej od predchádzajúceho manželstva

Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Pokles opakovanej sobášnosti spolu so zmenami v jej časovaní sa významnou mierou podpisujú a do budúcnosti aj podpíšu pod existenciu predovšetkým neúplných rodín a domácností ovdovených a rozvedených jednotlivcov. Okrem toho je však potrebné pripomenúť, že dôležitou premennou je aj vek ovdovenia a rozvodu, keďže vo všeobecnosti platí, že mladšie osoby majú väčšie šance sa opäťovne oženiť resp. vydať⁷.

Keďže cieľom našej monografie je pripraviť aj prognózu cenzových domácností na regionálnej úrovni, v nasledujúcich riadkoch sa budeme aspoň stručne venovať niektorým hlavným črtám a rozdielom v sobášnom správaní medzi okresmi Slovenska. Detailne sa tejto problematike na Slovensku venovalo už viacero predchádzajúcich prác (pozri napr. Jurčová a kol. 2003, 2004, 2006; Šprocha 2010a), preto vyberieme z nášho pohľadu len tie najdôležitejšie fakty.

Ukazuje sa, že dlhodobo najvyššia sobášnosť mužov i žien sa udržiava na severe a severovýchode Slovenska (pozri napr. Jurčová 2006; Šprocha 2010a). Potvrdili to aj údaje z posledných piatich rokov (priemer 2009 – 2013). Celkovo najvyššiu sobášnosť slobodných mužov vykazovali predovšetkým okresy na Orave (Námestovo, Tvrdošín a Dolný Kubín) a relatívne kompaktný zhľuk okresov na východnom Slovensku. Ide o administratívne celky tiahnuce sa v prihraničnom páse od Kežmarku po Stropkov, ku ktorým sa z juhu pripájajú ďalšie okresy od Spišskej Novej Vsi až po Humenné. Okrem týchto okresov vyššiu sobášnosť v posledných rokoch zaznamenávame v troch bratislavských okresoch (I, III a IV). V podstate identická situácia je aj na strane žien. U oboch pohlaví pritom posledné dostupné údaje tiež potvrdili priestor s najnižšou intenzitou sobášnosti slobodných. Ide predovšetkým o okresy na juhu stredného Slovenska v páse od Rožňavy až po Veľký Krtíš a ďalej niektoré celky na juhu západného Slovenska (Dunajská Streda, Komárno).

Z pohľadu časovania sobášnosti je zrejmé, že vo všetkých okresoch Slovenska dochádza k starnutiu vekového profilu snúbencov ako dôsledok odkladania vstupov do manželstva do vyššieho veku. Najskôr sa ženia a vydávajú osoby na severe a severovýchode Slovenska v okresoch s najvyššou intenzitou sobášnosti slobodných. Okrem nich je však nižší sobášny vek aj v niektorých celkoch na juhu stredného Slovenska a v prípade žien aj na juhovýchode. Naopak najdlhšie odkladajú manželský debut muži i ženy v mestských okresoch Košíc a Bratislavы spolu s osobami žijúcimi v niektorých stredoslovenských okresoch s veľkými mestskými centrami (napr. Banská Bystrica, Martin). Vo všeobecnosti môžeme povedať, že priemerný vek pri prvom sobáši dosahuje vyššie hodnoty predovšetkým na západe Slovenska, kým sever a východ Slovenska sa vyznačuje skorším časovaním sobášnosti (pozri napr. Šprocha 2010a).

3.2 Rozvodovosť

Až do druhej polovice 40. rokov 20. storočia sa počet rozvodov na Slovensku stabilne nachádzal pod hranicou 1000 udalostí ročne. Postupná liberalizácia rozvodovej legislatívy, akceptácia rozvodu ako spôsobu riešenia problémov trvalo rozvráteného manželstva a tiež rozvedených osôb v spoločnosti postupne prispeli k nárastu počtu legislatívne ukončených manželstiev. V podstate kontinuálny povojnový nárast znamenal, že v polovici 70. rokov sa už ročne rozvádzalo viac ako 5 tis. manželských párov a od polovice 80. rokov to už bolo viac ako 8 tis. Dynamický rast intenzity rozvodovosti (pozri nižšie) v poslednom štvrtstoročí sa podpísal pod ďalšie zvyšovanie počtu rozvodov. Ich počet v rokoch 2006 – 2010 dokonca prekročil hranicu 12 tis. ročne (pozri graf 12). Rastúci trend bol sice v posledných rokoch zastavený, no priniesol zatiaľ len veľmi mierny pokles počtu rozvedených manželstiev (necelých 11 tis. udalostí ročne).

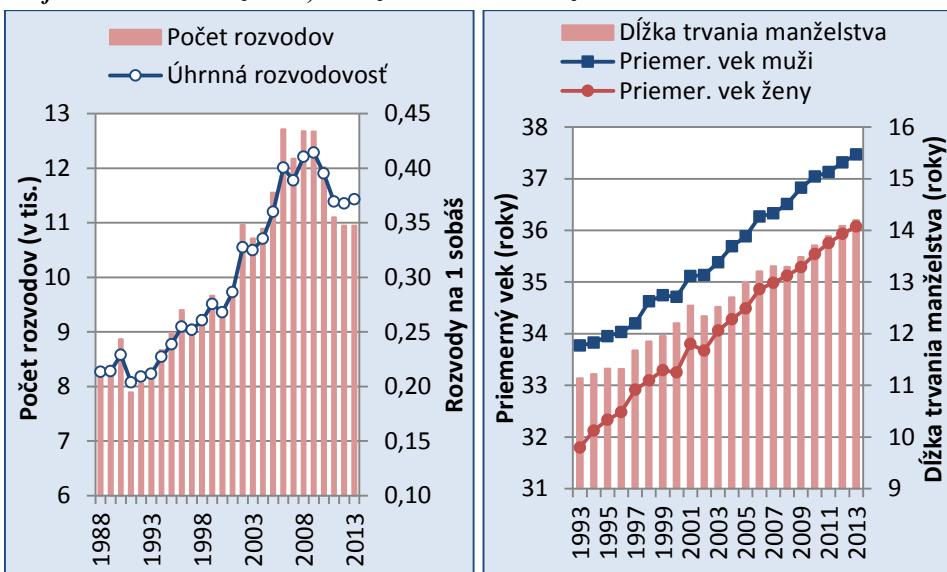
S vývojom počtu rozvodov úzko súvisí samotná intenzita rozvodovosti. Vyznačovala sa dlhodobým a s výnimkou posledných pár rokov v podstate kontinuálnym nárastom. Rozhodujúcim pre formovanie štruktúry rodín a domácností je z pohľadu tohto procesu však až obdobie posledných troch, štyroch desaťročí. Aj napriek tomu, že legislatívne ukončenie manželstva bolo možné v našom priestore už v medzivojniovom období (Tišliar 2007), zostávala úroveň rozvodovosti dlho veľmi nízka (pozri napr. Srb 2002). Až na konci 60. rokov prvýkrát prekročila hranicu 10 % a v druhej polovici 80. rokov dosahovala približne 21 %. Znamenalo to, že pri zachovaní takejto úrovne rozvodovosti, by sa rozviedla niečo viac ako pätna zo všetkých uzavretých manželstiev. V nasledujúcom štvrtstoročí však došlo k zrýchleniu dynamiky rastu rozvodovosti, ktorá svoj vrchol dosiahla v rokoch 2006 – 2009 (Šprocha 2012bd), keď by sa rozvádzalo už viac ako 40 % manželstiev (pozri graf 12). Tesne pod touto hranicou rozvodovosť zostáva aj v súčasnosti (v roku 2013 to bolo 38 %).

Z uvedeného je už na prvý pohľad zrejmé, že úloha procesu rozvodovosti na počte a charaktere rodín a domácností na Slovensku významne vzrástla. Pri určitom historickom zovšeobecnení môžeme povedať, že vzhľadom na dlhodobo pretrvávajúcu vysokú sobášnosť (pozri vyššie), relatívne nízku bezdetnosť a rozvodovosť v kombinácii s niektorým normatívnymi faktormi bol pre drívivú väčšinu obyvateľov Slovenska doménou model úplnej rodiny a v reprodukčnom veku model úplnej rodiny s deťmi. Na jeho premene sa podieľalo takmer výlučne len úmrtie jedného z manželov prípadne odchod detí z orientačnej rodiny. Okrem toho je tiež potrebné upozorniť na medzigeneračnú solidaritu, ktorá znižovala počet a podiel domácností jednotlivcov, a to najmä ovdovených osôb vo vyššom veku.⁶

⁶ Podľa výsledkov sčítania ľudu z roku 1930 tvorili rodinné domácnosti približne 89 % zo všetkých súkromných domácností. Len približne 6 % pripadalo na domácnosti jednotlivcov a necelých 5 % tvorili súkromné domácnosti s niekoľkými osobami mimo rodiny prednosta

S rastúcou intenzitou rozvodovosti, s postupnou akceptáciou rozvodu ako nástroja riešiaceho problémy rozvráteného manželstva súdnou cestou a tiež rozvedených osôb v spoločnosti dochádza na Slovensku k značnej pluralizácii rodinných foriem. Rozvod manželstva znamená premenu úplnej rodiny (s deťmi alebo bez detí) na dve domácnosti jednotlivcov a častejšie (ak sú prítomné deti) na domácnosť jednotlivca a neúplnú rodinnú domácnosť. Zlepšenie úmrtnostných pomerov v reprodukčnom veku a s tým spojená relatívne nízka úroveň rizika úmrtia v kombinácii s rastúcou intenzitou rozvodovosti najmä vo veku do 50 rokov vytvorili z rozvodovosti primárny faktor ovplyvňujúci osud rodinných domácností v tomto vekovom intervale.

Graf 12 a 13: Počet rozvodov, intenzita a časovanie rozvodovosti na Slovensku

Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Okrem rastúcej intenzity rozvodovosti sme však svedkami aj ďalších vnútorných zmien tohto procesu, ktorý významnou mierou prispieva k nielen k súčasnemu, ale bude sa nemalou mierou podieľať aj na budúcom formovaní charakteru rodín a domácností na Slovensku.

Z hľadiska vnútorných charakteristík procesu rozvodovosti sú pre formovanie štruktúry a početnosti rodín a domácností dôležité zmeny v časovaní rozpadu úplných rodín legislatívou cestou. Celková transformácia plodnosti a sobášneho

domácnosti. V rámci rodinných domácností takmer 13 % z nich pritom bolo tvorených ďalšími príbuzenskými osobami resp. rodinami (napr. rodiny detí, rodičov a pod.), čo bolo jednoznačne najviac spomedzi všetkých krajín medzivojnového Československa. Domácnosti manželského páru bez detí tvorili niečo viac ako 13 %, s deťmi viac ako 58 % a domácnosti jednotlivca s deťmi sa podieľali približne 17 %. Kohabitujúce dvojice predstavovali len niečo viac ako 1 % z celkového počtu súkromných domácností. Bližšie k tejto otázke pozri Šprocha, Tišliar (2013).

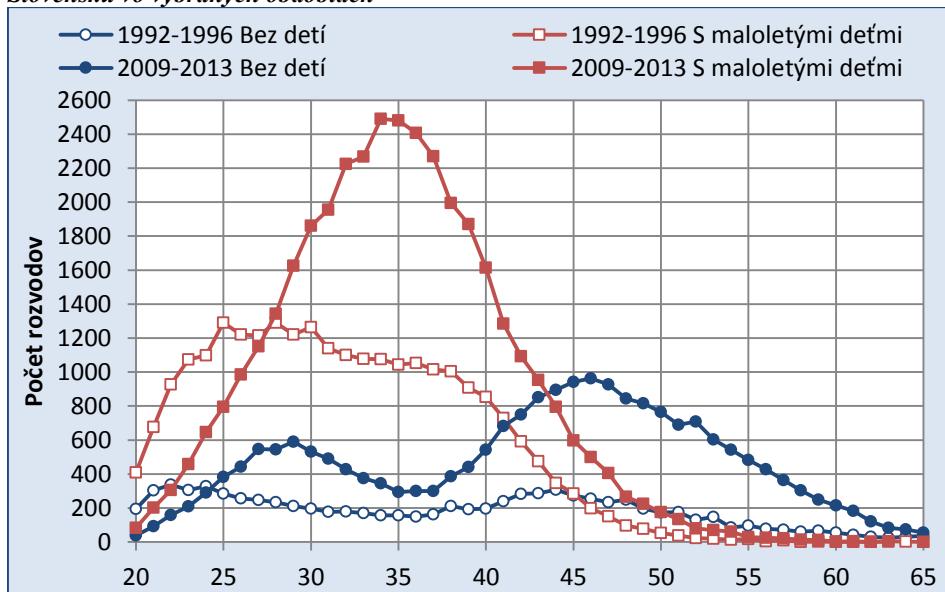
správania, ktorých jedným z hlavných prejavov je odkladanie vstupov do manželstva a rodičovstva, prispeľa tiež k posunu maximálnej úrovne rozvodovosti do vyššieho veku. Na tejto skutočnosti má svoj podiel aj predĺžovanie obdobia medzi sobášom a rozvodom (z 11 na viac ako 14 rokov). Priemerný vek pri rozvode vzrástol u mužov za posledné dve dekády o takmer 4 roky a dnes dosahuje približne 37,5 roka. U žien to bolo dokonca o viac ako 4 roky, čo znamená, že priemerný vek pri rozvode sa pohybuje už nad hranicou 36 rokov (pozri graf 13).

Pozitívne je vo všeobecnosti hodnotený klesajúci podiel rozvedených manželstiev s maloletými deťmi na celkovom počte rozvodov. Kým ešte na začiatku 90. rokov predstavovali približne tri štvrtiny, v súčasnosti je to približne 60 %. V priemere na rozvedené manželstvo nepripadá už ani jedno maloleté dieťa (v prvej polovici 90. rokov to bolo približne 1,2 dieťaťa), pričom ak už ide o rozvod manželstva s maloletým dieťaťom, je to najčastejšie prípad, keď je rozvodom zasiahanuté len jedno dieťa (takmer 60 % prípadov) a len tretinu tvoria manželstvá s dvomi deťmi. Aj keď by sa mohlo z týchto záverov zdať, že riziko rozvodu manželstiev s maloletými deťmi má klesajúcu tendenciu, opak je pravdou. V posledných dvoch desaťročiach rásťlo riziko rozvodu nielen u bezdetných manželstiev, ale aj manželstiev s maloletými deťmi (Šprocha 2012d). Súčasne ešte doplníme, že prítomnosť maloletého dieťaťa v manželstve na druhej strane predstavuje dlhodobo akýsi brzdiaci faktor, keďže úroveň, s akou sa tieto manželstvá rozvádzajú, je signifikantne nižšia (Šprocha 2012d). Príčiny zmien štruktúry rozvodov podľa prítomnosti a počtu maloletých detí spočívajú predovšetkým v posunoch ďalších procesov. Ide o sobášnosť a najmä plodnosť. Odkladanie manželského a rodičovského debutu spolu s predĺžovaním obdobia bezdetnosti manželských párov vytvárajú dlhší časový úsek, keď sú bezdetné manželstvá vystavené riziku rozvodu. Okrem toho sa výrazne mení aj štruktúra vydatých žien podľa počtu narodených detí v prospech bezdetných a najmä jednodetných (Potančoková 2008, Šprocha 2013) a v neposlednom rade sa tiež predĺžuje doba, ktorá uplynie od vstupu do manželstva po jeho rozvod (Šprocha 2012bd). V prípade rozvodu dlhšie trvajúcich manželstiev tak môžeme očakávať, že k legislatívному ukončeniu manželstva dochádza až v prípade, keď maloleté deti odrástli.

Aj keď niektoré indikátory naznačujú zlepšujúcu sa situáciu v tejto oblasti, ide len o štrukturálny efekt, ktorý prevážil vývoj počtu rozvedených manželstiev s maloletými deťmi. Ten zaznamenal aj napriek ich klesajúcej váhe rastúci trend. Kým v prvej polovici 90. rokov bolo každoročne rozvedených 6 – 7 tis. manželských párov s maloletými deťmi, v rokoch 2006 a 2008 – 2009 ich počet už presahoval hranicu 8 tis. Pokles rozvodovosti v posledných rokoch v spojitosti s nízkou sobášnosťou udržiavajúcou sa na historicky nízkej úrovni viac ako jednu dekádu prispeli k miernemu poklesu počtu rozvodov s maloletými deťmi (v roku 2013 to bolo niečo viac ako 6,6 tis.).

Prítomnosť maloletých detí v rodine podmieňuje nielen riziko rozvodu týchto manželstiev, ale pôsobí aj na rozloženie rozvodov podľa veku rodičov (matky) pri rozvode. V grafe 14 je zobrazený priebeh počtu rozvodov v závislosti od veku ženy pri rozvode a prítomnosti maloletého dieťaťa. Ako je zrejmé z údajov za posledných 5 rokov, vrchol počtu rozvodov s maloletými detmi nachádzame s určitým odstupom po veku spájanom v súčasnosti s najvyššou intenzitou plodnosti. Rozloženie rozvodov manželstiev bez maloletých detí sa vyznačuje jedným výraznejším a jedným podružným maximom. Druhé spomínané je úzko prepojené s prvými rokmi v bezdetnom manželstve. Hlavné maximum však vzniká až na sklonku reprodukčného veku, keď sa v manželstvách už nenachádzajú maloleté deti. Môže ísť jednak o prípady, keď manželský pár zostal bez detí alebo častejšie deti vzišlé z rozvedených manželstiev už odrástli a nespadajú do kategórie maloletých. Vzhľadom na zmeny v časovaní sobášnosti môžeme predpokladať, že najmä v prípade rozloženia rozvodov manželstiev bez maloletých detí budeme svedkami určitých posunov do vyššieho veku. To samozrejme ovplyvní aj formovanie príslušných typov cenzových domácností.

Graf 14: Rozvody manželstiev podľa veku matky a prítomnosti maloletého dieťaťa na Slovensku vo vybraných obdobiah

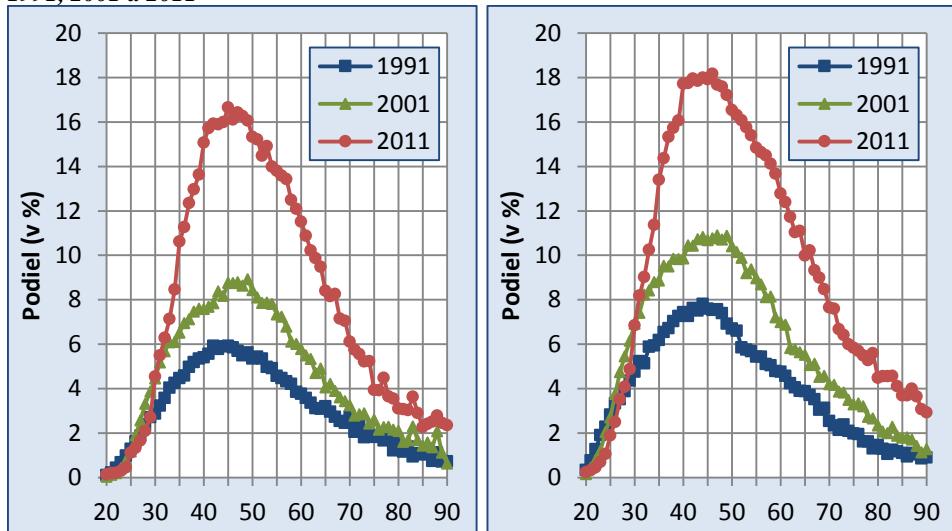

Zdroj údajov: ŠÚ SR, výpočty autorov

Dopady výrazného nárastu rozvodovosti a pretrvávania relatívne vysokého rizika rozvodu manželstiev na Slovensku v poslednej dekáde (a čiastočne aj poklesu opakovanej sobášnosti) je možné identifikovať v dvoch rovinách. Prvú predstavuje štruktúra obyvateľstva podľa rodinného stavu, veku a pohlavia. Ako je zrejmé z grafov 15 a 16, váha rozvedených osôb najmä v poslednom intercenzálnom období

značne vzrástla. Kým na začiatku nového milénia ani v jednej vekovej skupine podiel rozvedených mužov nedosahoval hranicu 10 %, posledné sčítanie z roku 2011 ukazuje, že viac ako desatina mužov vo veku 35 – 63 rokov je rozvedených, pričom vo veku 40 – 51 rokov je to dokonca viac ako 15 % z danej vekovej skupiny. Vzhľadom na dlhodobo nižšiu sobášnosť rozvedených (a čiastočne aj lepšie úmrtnostné pomery) je podiel rozvedených žien v niektorých vekových skupinách ešte vyšší. Už v SODB 2001 vo veku 41 – 51 rokov to bola viac ako každá desiatka žena, no posledné údaje hovoria, že nad touto hranicou sa ženská populácia nachádza dokonca už od veku 33 rokov a pretrváva až do 66. roku života. Najvyššie zastúpenie dosahujú rozvedené ženy vo veku 40 – 49 rokov, kde predstavujú 17 – 18 %.

Graf 15 a 16: Podiel rozvedených mužov a žien podľa veku v populácii Slovenska v rokoch 1991, 2001 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011, výpočty autorov

Z pohľadu formovania cenzových domácností a ich samotnej štruktúry rozvodovosť priamo ovplyvňuje vznik domácností jednotlivcov a neúplných rodín. Úplná rodinná domácnosť sa po rozvode štiepi buď na dve domácnosti rozvedených jednotlivcov (ak neboli prítomné deti), alebo v prípade, že v domácnosti sa nachádzali aj deti, vzniká jedna neúplná rodinná domácnosť na čele s rozvedeným rodičom a jedna domácnosť rozvedeného jednotlivca. Nepriamo rozvodovosť umožňuje aj formovanie úplných rodín (resp. faktických manželstiev), kde párs je tvorený aspoň jednou osobou, ktorá má skúsenosť so životom v manželstve, ktoré skončilo rozvodom. Ako si ukážeme nižšie, práve postmanželské kohabitácie rozvedených osôb predstavujú dlhodobo na Slovensku jednu z najdôležitejších skupín tohto typu domácností.

Rastúci význam rozvodovosti na formovaní a charaktere rodín a domácností v posledných dvoch intercenzálnych obdobiah zreteľne prezentujú nasledujúce dva grafy 17 a 18. V nich je zobrazený podiel a štruktúra domácností s rozvedenou osobou na jej čele.⁷

Predovšetkým už pri prvotnom porovnaní je zrejmý dramatický nárast váhy tohto typu domácností na Slovensku medzi sčítaniami 1991 a 2011.⁸ Kým na začiatku 90. rokov tvorili len približne 6,7 %, v súčasnosti je to už viac ako dvojnásobok (14,4 %). K najväčšiemu nárastu (o viac ako 10 p. b.) pritom došlo v širokom vekovom intervale (40 – 59 rokov), čo svedčí jednak o dlhšom pôsobení rozvodovosti a na druhej strane je prejavom pretrvávania rozvodom vzniknutých domácností vzhľadom na nízku úroveň opakovanej sobášnosti. Spolu so zlepšujúcimi sa úmrtnostnými pomermi sa tak do vyššieho veku dostávajú početne skupiny rozvedených osôb, ktoré stoja na čele domácností jednotlivcov, neúplných rodín a čiastočne aj faktických manželstiev. Okrem toho je potrebné tiež spomenúť dlhšie zotravávanie detí v neúplných rodinách, čím sa automaticky predlžuje aj existencia tohto typu domácností.

Podľa údajov zo sčítania ľudu z roku 1991 najvyššiu váhu domácnosti s rozvedenou osobou na čele dosahovali vo veku 41 – 48 rokov, kde prekračovali 10 %. Údaj zo sčítania obyvateľov 2011 hovorí, že maximum je sice približne v rovnakom veku (40 – 50 rokov), no ich váha sa výrazne zvýšila, keďže predstavujú už viac ako päťinu zo všetkých cenzových domácností v tomto veku.

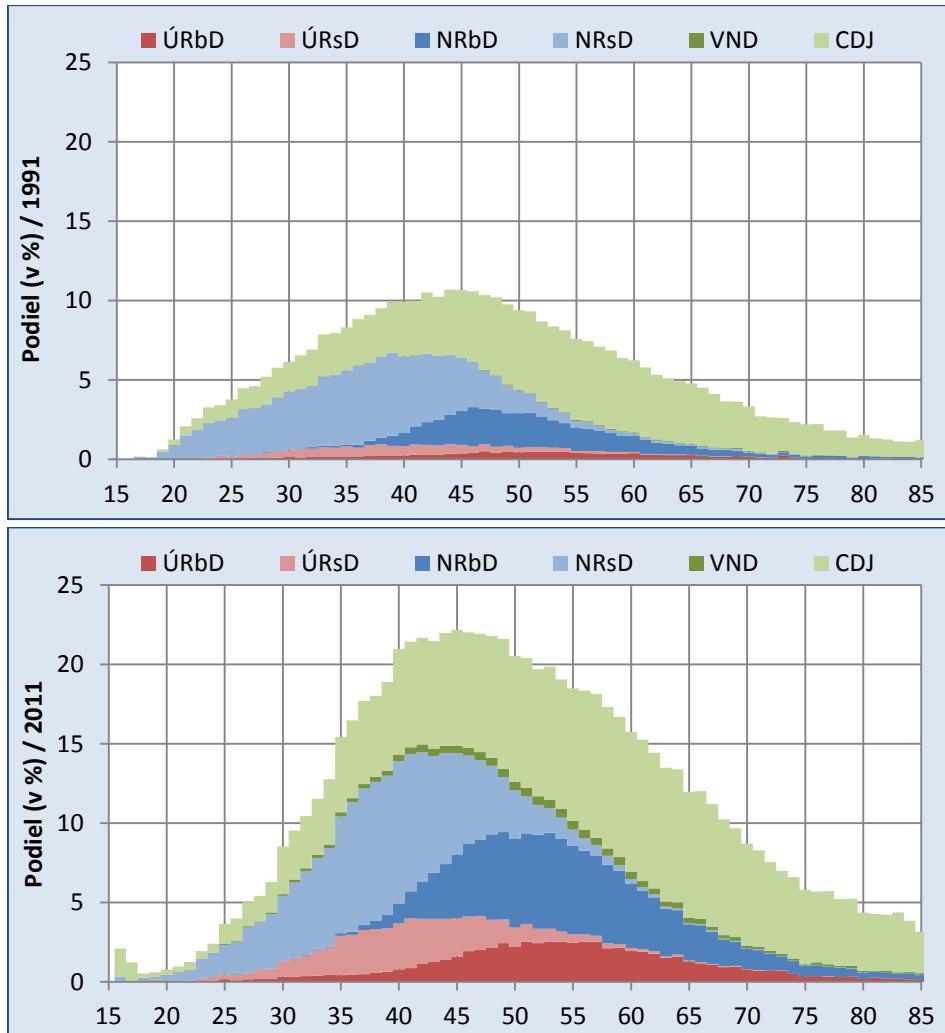
Príspevky jednotlivých cenzových domácností na tomto vývoji úzko súvisia s vekom prednosti a tým aj fázou životného cyklu, v ktorom sa v čase sčítaní nachádzali. V mladšom veku (do 45 rokov) sa na náraste podielu domácností s rozvedeným prednóstom podieľali predovšetkým neúplné rodiny s deťmi, d'alej cenzové domácnosti jednotlivcov a približne v rovnakom rozsahu aj úplné rodiny s deťmi (kohabitácie). Len minimálne prispievali vzhľadom na vek rodinné domácnosti bez detí a viacčlenné nerodinné domácnosti, ktorých príspevky však ani vo vyššom veku neboli dejako významné. Približne vo veku 50 – 60 rokov dominujú neúplné rodiny bez detí a nad 60. rokom života sa dramaticky prehľbuje význam domácností jednotlivcov. Podrobnejšie sa budeme jednotlivým typom domácností z pohľadu rodinného stavu venovať v nasledujúcej kapitole. V súvislosti s procesom rozvodovosti už len doplníme, že súčasná stabilne vysoká úroveň v kombinácii

⁷ Predmetná konštrukcia nezachytáva všetky prípady, keď rozvod priamo alebo nepriamo ovplyvnil štruktúru a vznik cenzovej domácnosti. Ide o prípady párového nemanželského spolužitia, keď rozvedená osoba nestála na čele domácnosti. V prípade kohabitácií však rozvod a samotný proces rozvodovosti nie sú primárny faktorom ich vzniku, ale len prvotný predpoklad na to, aby vôbec takýto typ domácnosti mohol vzniknúť. Keďže našim cieľom je predovšetkým poukázať na hlavné dopady rozvodovosti, od týchto prípadov sme abstrahovali.

⁸ Nárast podielu domácností na čele s rozvedenou osobou predstavuje všeobecný jav naprieč celým vekovým spektrom. Výnimku predstavovali len najmladšie vekové skupiny (20 – 26 rokov), kde sme identifikovali mierny pokles. Ide nielen o dôsledok zmien v časovaní sobášnosti, ale určitú úlohu tu môže zohrávať aj veľmi malá početnosť týchto domácností.

s nízkou intenzitou sobášnosti a tiež opakovanej sobášnosti dáva tušiť, že význam tohto demografického procesu na formovaní a samotnej štruktúre domácností na Slovensku bude pretrvávať aj do budúcnosti.

Graf 17 a 18: Podiel cenzových domácností na čele s rozvedenou osobou podľa veku na Slovensku v rokoch 1991 a 2011

Vysvetlivky: ÚRbD – úplné rodiny bez závislých detí, ÚRsD – úplné rodiny so závislými deťmi, NRbD – neúplné rodiny bez závislých detí, NRsD – neúplné rodiny so závislými deťmi, VND – viacčlenné nerodinné domácnosti, CDJ – cenzové domácnosti jednotlivcov.

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2011, výpočty autorov

Nárast intenzity rozvodovosti sa prejavil aj na regionálnej úrovni (pozri napr. Šprocha 2010b). Aj napriek určitým zmenám sa však nadálej zachovávajú určité priestorové rozdiely z pohľadu rizika rozvodu manželstva. Vo všeobecnosti môžeme hovoriť o nižšej intenzite rozvodovosti predovšetkým v spojitosti s okresmi na

severe stredného Slovenska (oblasť Oravy a Kysúc) a ďalej vo väčšine okresov východného Slovenska, a to predovšetkým v oblasti Kežmarok, Stará Ľubovňa, Bardejov, Levoča, Spišská Nová Ves, Gelnica, ku ktorým sa pripájajú najvýchodnejšie administratívne celky Medzilaborce, Stropkov, Snina a Sobrance. Výnimkou na východnom Slovensku sú mestské okresy Košíc. Celkovo najvyššiu rozvodovosť nachádzame na západe Slovenska, a to predovšetkým v niektorých mestských okresoch Bratislavы (II, III, IV) a príahlých celkoch: Malacky, Senec, Pezinok, Galanta, Dunajská Streda. Vo všeobecnosti platí, že väčšina okresov západného a v prevažnej miere aj stredného Slovenska (s výnimkou niektorých okresov a predovšetkým severných regiónov) sa vyznačuje vyššou rozvodovosťou.

3.3 Pôrodnosť a plodnosť⁹

Rodenie a socializácia detí je dlhodobo prezentované ako jedna z hlavných funkcií rodiny. Aj napriek nárastu počtu a podielu detí narodených mimo manželstvo nadľahostavá prevažná časť plodnosti na Slovensku realizovaná v úplnej rodine. Samotný proces pôrodnosti a plodnosti pritom ovplyvňuje predovšetkým veľkosť rodín a domácností a až v druhom rade je formujúcim procesom cenzových domácností.⁹

Podobne ako sobášnosť aj plodnosť prešla v poslednom štvrtstoročí dramatickými zmenami, ktoré sa v základných rysoch veľmi podobajú. Predovšetkým sme svedkami výrazného poklesu intenzity plodnosti na historicky nízku úroveň v úzkej spojitosti so zmenami časovania tohto procesu. Slovensko sa ešte na konci 80. rokov pritom radilo medzi krajinu s najvyššou plodnosťou v európskom priestore, no už za necelých desať rokov patrilo do skupiny krajín s najnižšou plodnosťou na svete (Šprocha a Vaňo 2012b). V rokoch 1999 – 2003 dokonca úroveň úhrnnnej plodnosti bola pod hranicou veľmi nízkej plodnosti (tzv. lowest-low fertility, pozri napr. Kohler, Billari, Ortega 2002; Billari, Kohler 2004). Od momentu, keď dosiahla historicky najnižšiu úroveň (1,19 dieťaťa na ženu v roku 2002), sice došlo k mierнемu nárastu až takmer k hranici 1,5 dieťaťa¹⁰, no ten ani zdáleka

⁹ Narodením dieťaťa vzniká nová cenzová domácnosť len v prípade, že ide o prvé dieťa nevydatej osamej žene (nežije vo faktickom manželstve). Vzniká tak neúplná rodina. V prípade narodenia prvého dieťaťa žene žijúcej v úplnej rodine sa táto domácnosť presúva do kategórie so závislými deťmi. Pri narodení druhých a ďalších detí nedochádza za normálnych okolností k žiadnej zmene, len sa zväčšuje počet členov jednotlivých domácností. Výnimkou môže by situácia, keď medzi prvým a druhým dieťaťom je veľký vekový rozdiel a rodinná domácnosť sa opäťovne môže dostať do podskupiny so závislými deťmi.

¹⁰ Od roku 2012 nie sú medzi živonarodené deti započítavané tie, ktoré sa narodili v zahraničí matkám s trvalým pobytom na Slovensku. Preto hodnota úhrnnnej plodnosti v rokoch 2012 a 2013 klesla opäť pod hranicu 1,4 dieťaťa na ženu. Ak však použijeme pôvodnú metodiku, podľa posledných dostupných údajov z roku 2013 úhrnná plodnosť dosiahne hranicu 1,48 dieťaťa na ženu.

nepostačuje na zachovanie prirodzenej obnovy populácie. Tieto dynamicky prebiehajúce zmeny reprodukčného správania úzko súvisia so zmenami časovania pôrodot a najmä prvých pôrodot. Mladé generácie žien narodené predovšetkým v druhej polovici 70. a na začiatku 80. rokov odmietli model, s akým sa matkami stávali predchádzajúce ročníky, ktoré svoju reprodukciu alebo jej značnú časť realizovali počas minulého politického režimu. Skorý rodičovský debut v mladom veku a tiež rýchle ukončenie reprodukcie najčastejšie do 30. roku života pri postupnej orientácii na dvojdetný model rodiny (najmä v 70. a 80. rokoch) v kombinácii s veľmi nízkym podielom nemanželských detí, ale zároveň výrazným zastúpením predmanželských koncepcií (v 80. a na začiatku 90. rokov viac ako 50 %) a vysokou úrovňou umelej potratovosti, keď interrupcie najmä v prípade vydatých žien s dvomi deťmi predstavovali dôležitý nástroj regulácie veľkosti rodiny nenašiel v nových spoločenských a hospodárskych podmienkach priestor a je postupne medzigeneračne opušťaný (Potančoková 2008, 2009; Potančoková a kol. 2008; Šprocha 2013). Jedným z hlavných znakov nového modelu resp. nových modelov reprodukcie je značná pluralizácia životných dráh, heterogenizácia reprodukčného správania a z pohľadu časovania predovšetkým odkladanie rodičovského debutu do vyššieho veku (Potančoková 2009, 2011, 2012). Starnutie vekového profilu mier plodnosti v dôsledku ich poklesu v mladom veku (najmä do 25 rokov) a zatial mierneho nárustu vo vyššom veku (nad 27 rokov) ako prejav nastupujúcej rekuperácie sa prejavilo aj na hodnotách priemerného veku pri prvom pôrode, vekovom mediáne a ďalších ukazovateľoch časovania. Kým ženy na konci 80. rokov sa v priemere stávali matkami vo veku do 23 rokov, posledný údaj hovorí, že priemerný vek pri prvom pôrode už dosahuje hranicu 27,6 roku. Polovica z plodnosti prvého poradia bola realizovaná ešte na začiatku 90. rokov do 21. roku života, no v súčasnosti sa vekový medián priblížil už k úrovni 27 rokov. O rastúcej variabilite materských a rodičovských dráh z pohľadu veku svedčí napríklad rozširovanie interdecilového rozpätia. Kým v prvej polovici 90. rokov 80 % z celkovej plodnosti sa realizovalo v pomerne úzkom intervale 9 – 10 rokov, v súčasnosti je to už približne v 15 rokoch.

Proces odkladania sa však netýka len bezdetných a slobodných žien, ale identifikujeme ho aj u osôb, ktoré už vstúpili do manželstva. Čoraz viac párov sa rozhoduje stať rodičmi po uplynutí dlhšej doby od sobáša (Potančoková 2009, 2012). Kým na konci 80. rokov prvé deti narodené po dvoch rokoch manželstva predstavovali len približne 12 % z celkového počtu prvých detí vydatých žien, súčasná situácia ukazuje, že už tvoria viac ako jednu tretinu.

Kohotná analýza ukázala¹¹, že odkladanie a tým aj rozdiely v realizovanej plodnosti sa medzigeneračne na Slovensku prehlbovali. Tento proces sa najdynamickejšie rozvinul u žien narodených v prvej polovici 70. rokov (pozri napr. Šprocha 2013,

¹¹ K metodike výskumu pozri napr. Sobotka a kol. 2011ab, Šprocha 2013.

2014b; Potančoková 2008). Napríklad oproti kohorte 1965 ženy narodené v polovici 70. rokov mali vo veku 27 rokov už takmer o 0,6 dieťaťa nižšiu realizovanú plodnosť, kým ženy narodené na začiatku 70. rokov len o 0,2 dieťaťa (Šprocha 2013). Na druhej strane u generácií z prvej polovice 80. rokov už identifikujeme zastavenie prehlbovania medzigeneračných rozdielov. Môžeme tak predpokladať, že fáza odkladania už postupne vrcholí, čo nepriamo podporuje aj prierezový vývoj mier plodnosti vo veku do 27 rokov, kde vidíme výrazné spomalenie poklesu. Rozsah odkladania v generácii žien z polovice 80. rokov sa dostal približne na úroveň jedného dieťaťa na ženu (vrchol vo veku 27 rokov). Rozhodujúcim faktorom, či sa táto odložená reprodukcia podarí naplniť a či úroveň realizovanej plodnosti na konci reprodukčného veku skutočne nebude nižšia v priemere o jedno dieťa oproti starším generáciám ukáže vývoj v najbližšom desaťročí a predovšetkým rozsah rekuperácie (doháňania). Jednou z veľmi dôležitých vlastností transformácie plodnosti odkladaním je jej úzka spätosť s poradím dieťaťa (Sobotka a kol. 2011ab). Vo všeobecnosti vidíme, že ženy narodené v 70. a 80. rokoch v mladšom veku odkladajú svoj materský debut. Miera odkladania detí prvého poradia je preto najvyššia. Posun vstupu do materstva a rodičovstva však ovplyvňuje aj časovanie a tiež intenzitu ďalších reprodukčných zámerov. Pokračovanie procesu odkladania detí prvého poradia do stále vyššieho veku so sebou prináša rastúce riziko, že prípadné ďalšie deti sa nenarodia, resp. sa stihne zrealizovať z rôznych dôvodov len určitá časť z pôvodných reprodukčných zámerov. Poznatky z niektorých krajín, ktoré týmto procesom transformácie plodnosti už prešli, ukazujú, že kým masívne odkladanie detí prvého poradia bolo vo vyššom veku do značnej miery rekuperované, veľká časť odložených detí druhého a predovšetkým tretieho a ďalšieho poradia nebola a nie je vo vyššom veku realizovaná (pozri napr. Sobotka a kol. 2011ab).

Dostupné výsledky signalizujú, že situácia nebude odlišná ani na Slovensku. Aj keď najväčšie medzigeneračné rozdiely sú spojené s detmi prvého poradia, následná fáza rekuperácie je v ich prípade najväčšia, čo znamená, že prevažná časť z odloženej plodnosti prvého poradia napokon predsa len bude do konca reprodukčného veku realizovaná (Šprocha 2013, 2014b). Odlišná situácia sa zatiaľ zdá byť pri deťoch druhého a vyššieho poradia. V ich prípade je proces doháňania značne obmedzený a zatiaľ práve pokles realizovanej plodnosti druhých a ďalších detí predstavuje kľúčový aspekt budúceho vývoja celkovej konečnej plodnosti. V prípade, že na Slovensku nedôjde k zvýšeniu úrovne rekuperácie najmä v spojitosti s druhými deťmi, budeme svedkami ďalšieho významného poklesu plodnosti. Tento vývoj sa premietne aj do štruktúry rodín a domácností podľa počtu členov. Už teraz je však zrejmé, že môžeme očakávať ďalšie zmenšovanie počtu detí v rodinných domácnostach v súvislosti so zvyšujúcim sa podielom žien len s jedným dieťaťom prípadne rastúcou bezdetnosťou. S tým môže byť spojené aj ďalšie zvyšovanie počtu a podielu domácností jednotlivcov v mladšom veku.

Veľmi dôležitým znakom transformácie reprodukčného správania populácie Slovenska je postupné uvoľňovanie tesného vzťahu medzi sobášnosťou a plodnosťou. V podstate až do 90. rokov platilo, že podiel detí narodených mimo manželstva bol veľmi nízky (do 10 %) a väčšina z reprodukcie tak bola realizovaná v manželskom zväzku.¹² Od tohto momentu sme však svedkami nárastu váhy nemanželských detí, ktoré podľa posledných dostupných údajov už predstavujú 37 % z celkového počtu živonarodených detí. Rastúci počet a váha detí narodených mimo manželstvo je z pohľadu vnútorných faktorov ovplyvnená jednak mierne rastúcou plodnosťou nevydatých žien (Potančoková 2009), kým naopak manželská plodnosť zaznamenala pokles v posledných dvoch dekádach a tiež je to výsledok zvyšujúcej sa váhy nevydatých a najmä slobodných žien v reprodukčnom veku. S tým úzko súvisí tiež postupné rozšírenie sa fenoménu kohabitácií, a to nielen ako predmanželského súžitia, ale aj ako náhrady za život v manželskom zväzku s realizáciou reprodukčných plánov. V neposlednom rade je potrebné sa tiež zmieniť o posunoch v nazeraní spoločnosti na slobodné (nevydaté) matky a ich deti (Vašková 2005).

Pre formovanie cenzových domácností je táto informácia veľmi dôležitá, no skrýva v sebe určité úskalie. Problém spočíva v tom, že nevieme presne určiť, aká časť detí, ktoré sa narodili nevydatým ženám, sa narodili osamelým matkám a aká časť sa rodí párom, ktoré svoje spolužitie z rôznych dôvodov nelegalizovali pred pôrodom.¹³

S tým je úzko spojená aj otázka ďalšieho vývoja životných dráh tých žien, ktorým sa narodí nemanželské dieťa. Aj keď na Slovensku momentálne nedisponujeme podrobnejším výberovým zistovaním, ktoré by sa špecializovalo na tento okruh problémov, niektoré informácie môžeme získať z údajov štatistického zistovania prirodzeného pohybu každoročne vykonávaného ŠÚ SR.

V prvom prípade sú to údaje o otcoch nemanželského dieťaťa, ktoré začal ŠÚ SR zbierať od roku 2011. Ak budeme predpokladať, že v prípade ich nevyplnenia¹⁴ je otec skutočne neznámy alebo sa k otcovstvu nehlásí, potom podrobňá analýza týchto údajov môže priniesť niekoľko zaujímavých zistení. Predovšetkým sa ukazuje, že u 55 – 60 % nemanželských detí figuroval aj údaj o rodnom číslе otca. Najčastejšie prípady bez údaja o otcovi sa týkali mladých slobodných žien s nízkym vzdelením (dominanciu malo najmä základné vzdelanie). Naopak najvyššiu mieru vyplnenia

¹² Určitou špecifickou črtou režimu reprodukcie, ktorý sa presadil po druhej svetovej vojne a v populácii Slovenska pretrvával až do 90. rokov, bol postupný nárast predmanželských koncepcií. Tie na konci 80. a začiatku 90. rokov tvorili stále viac ako polovicu z celkového počtu prvých detí narodených v manželstve. V súčasnosti predstavujú už len približne 30 %.

¹³ V prvom prípade narodením nemanželského dieťaťa vzniká neúplná rodinná cenzová domácnosť s maloletým dieťaťom, no v druhom sa úplná rodina (v podobe faktického manželstva) posúva z kategórie bez maloletých detí do kategórie s maloletými deťmi.

¹⁴ V našom prípade sme ako referenčný zobrali údaj o rodnom číslе otca. Predpokladáme, že túto informáciu je možné v hlásení o narodení dieťaťa vyplniť len so súhlasom otca, a tým de facto po administratívnom priznaní otcovstva.

údajov o otcovi nachádzame u vysokoškolsky vzdelaných žien, u žien vo veku 29 – 34 rokov, u rozvedených žien a tiež v prípadoch, keď išlo o prvé dieťa.

Z pohľadu ďalšieho smerovania životných dráh slobodných matiek po pôrode prvého dieťaťa (z rokov 1996 – 1999) zistenia ukázali, že len malá časť z týchto žien vstúpila v blízkej budúcnosti (v priebehu najbližších 5 rokov) do manželstva. Išlo približne o štvrtinu až 30 % žien, pričom platilo, že šanca uzavrieť manželstvo prudko klesala s dobou od narodenia prvého nemanželského dieťaťa. Preto neprekvapí, že u viac ako 40 % týchto žien sa aj druhé a ďalšie dieťa narodilo mimo manželstva. Zdá sa, že pre určitú skupinu nevydatých žien je rodenie detí mimo manželstva integrálnou súčasťou ich reprodukčných dráh.

Z priestorového hľadiska najvyšší podiel dosahujú deti narodené mimo manželstva na juhu stredného a východného Slovenska (pozri napr. Jurčová a kol., 2006; Potančoková 2010) v okresoch Rožňava (62 %), Rimavská Sobota (58 %), Revúca (56 %), Gelnica, Poltár (54 %) a Lučenec (53 %). V ďalších 14 okresoch tiež prevažne východného a južného Slovenska dosahujú 40 – 50 %. Naopak najmenšiu váhu nachádzame na severe a severovýchode: Námestovo (8 %), Tvrdošín (12 %), Svidník (14 %), Stropkov a Bardejov (16 %), Bytča (19 %), Čadca, Snina, Kežmarok a Dolný Kubín (20 %).

Nielen sobášnosť a rozvodovosť, ale aj plodnosť sa vyznačuje na Slovensku pomerne významnými regionálnymi rozdielmi. V mnohých aspektoch pritom ide o dlhodobý jav, ktorý sa navyše zdá byť tak významný, že v najbližšom období nie je možné očakávať jeho úplnú konvergenciu. Niektoré signály sice naznačujú, že vnútorná variabilita súboru okresov prechádza procesom znižovania rozdielov, no tento jav je pravdepodobne do značnej miery podmienený časovým rozfázovaním nástupu transformácie reprodukcie (Šprocha, Vaňo, Bleha 2013). Hlavné diferenciačné rysy procesu plodnosti vo viacerých prípadoch tak naďalej zostávajú v platnosti.

Analýza vývoja plodnosti v okresoch Slovenska ukázala, že všetky administratívne celky postupne prechádzajú zmenami v charaktere tohto procesu. K hlavným znakom pritom patrí odkladanie rodičovských štartov a pokles plodnosti. Jednotlivé okresy sa však navzájom od seba odlišujú v časovaní nástupu týchto zmien, čiastočne aj východiskovou situáciou a predovšetkým dynamikou ich šírenia. Okrem toho viaceré okresy si ponechávajú naďalej niektoré špecifické charakteristické črty reprodukčného správania. Celkovo môžeme hovoriť o štyroch veľkých skupinách (typoch) okresov z hľadiska intenzity a charakteru plodnosti.¹⁵

Prvotné centrá nástupu transformácie by podľa viacerých znakov mohli predstavovať populácie regiónov s veľkými mestami (Bratislava a Košice). Ich obyvateľstvo sa dlhodobo vyznačuje vyšším sociálnym, ekonomickým a kultúrnym

¹⁵ Podrobne bola metodika a výsledky typizácie okresov podľa plodnosti popísaná v práci Šprocha, Vaňo a Bleha (2013).

kapitálom, má odlišné spotrebiteľské nároky, charakter ich pracovného zapojenia na trhu práce si vyžaduje často väčšiu flexibilitu, vysoké nároky na kvalitu ľudských zdrojov, čo prináša potrebu dlhšej prípravy na povolanie. Nezanedbateľnú funkciu tu zohráva aj charakter orientačnej rodiny z pohľadu vzdelania rodičov, ich postavenia na trhu práce a rovnako nesmieme zabúdať aj na vplyv vrstvovníckych skupín, ktoré dotvárajú predstavy o materstve a rodičovstve aj z pohľadu ich časovania. Okrem toho rezidenčné osamostatnenie sa v tomto prostredí vyžaduje väčší objem vstupného kapítalu ako v menších mestských sídlach alebo v rurálnom prostredí. Môžeme sa preto domnievať, že práve mladé generácie najväčších miest Slovenska predstavovali tie skupiny osôb, ktoré v novoformujúcich sa spoločenských podmienkach ako prvé najviac profitovali, resp. sa domnievali, že odkladanie manželského a rodičovského debutu im prinesie väčšie benefity. Okrem toho je potrebné tiež spomenúť, že anonymné prostredie veľkých miest uľahčovalo prenos nového reprodukčného režimu a umožňovalo tak rýchlejšie opúšťať dotedy funkčný model. Vzhľadom na predpokladaný difúzny charakter šírenia zmien nás potom neprekvapí, že ďalšími oblasťami so skorším nástupom zmien reprodukčného správania sa stali okresy v ich zázemí (pozri napr. Potančoková 2010; Šprocha, Vaňo, Bleha 2013). Ide o okresy tiahnuce sa v páse od hlavného mesta cez Pezinok, Senec, Trnavu na Považie až po Liptovský Mikuláš, ku ktorým sa pripája na západnom Slovensku okres Nitra a Hlohovec a na strednom Slovensku je to Banská Bystrica so Zvolenom. Z východného Slovenska sem patria len tri mestské okresy Košíc (Košice I, III, IV). V týchto okresoch došlo k najdynamickejšiemu odkladaniu plodnosti, materský debut je posunutý výrazne do vyššieho veku, pričom intenzita plodnosti závisí predovšetkým od úrovne rekuperácie, ktorá najmä v prípade Bratislavы dosahuje na slovenské pomery relatívne vysokú úroveň. S tým úzko súvisí aj charakter plodnosti vyznačujúci sa najväčšími príspevkami žien vo veku 30 a viac rokov a najnižšou váhou plodnosti žien do 25 rokov na celkovej intenzite. Opačný charakter reprodukcie nachádzame v skupine okresov prevažne na juhu a severe stredného a východného Slovenska. Ide o súvislý pás celkov od Rožňavy po Michalovce (s výnimkou mestských okresov Košíc). Ďalej sú to okresy od Kežmarku a Starej Ľubovne cez Sabinov, Levoču, Spišskú Novú Ves až po Gelnicu. Na Orave sa k nim pridáva ešte okres Námestovo. Ich spoločným znakom je predovšetkým skorý začiatok materstva a rodičovstva. Dosahujú najvyššiu váhu plodnosti žien vo veku do 25 rokov a súčasne najnižší príspevok plodnosti žien vo veku 30 a viac rokov na celkovej hodnote úhrnej plodnosti. Priebeh kriviek plodnosti sa vyznačuje dvomi maximami, jedno v mladom veku okolo 20. roku života a druhé je posunuté do vyššieho veku (26 – 28 rokov). Samotná intenzita plodnosti tu dlhodobo dosahuje najvyššiu úroveň.

3.4 Úmrtnosť

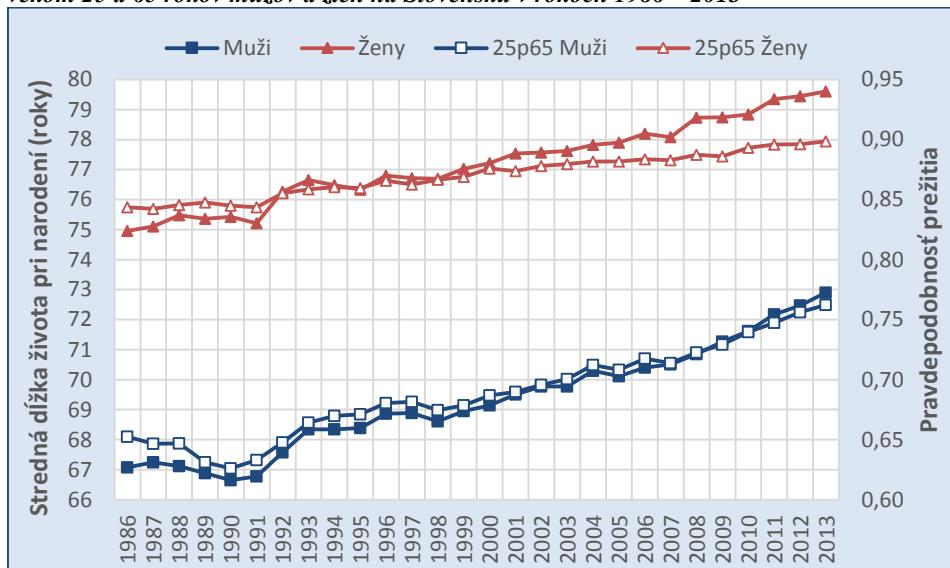
Úmrtnosť dlhodobo predstavovala jeden z hlavných faktorov podmieňujúcich rozpad rodinných domácností. Podľa toho, v akej fáze rodinného cyklu k tomu dochádzalo, vznikali najčastejšie domácnosti ovdovených jednotlivcov (ak žil manželský pár už osamote) alebo vznikla neúplná rodina vdovy (vdovca) s dieťaťom. Súčasne úmrtím zanikajú aj domácnosti jednotlivcov prípadne neúplné rodiny. Pred širšou akceptáciou rozvodu a liberalizácie rozvodovej legislatívy bolo ovdovenie osôb na čele domácnosti resp. osôb v manželskom zväzku k prednostovi jediným možným štatisticky postihnutelným javom ukončenia existencie niektorého typu cenzovej domácnosti. Aj napriek tomu, že úloha úmrtnosti najmä v reprodukčnom veku významne klesla a k zlepšovaniu úmrtnostných pomerov dochádza postupne aj vo vyššom veku, je úmrtnosť nadálej dôležitým faktorom podielajúcim sa na formovaní charakteru a štruktúry cenzových domácností. Predpoklady jeho vývoja sú explicitne zahrnuté, podobne ako tomu je v prípade plodnosti, už priamo v kmeňovej prognóze populácie Slovenska a jednotlivých okresov. Preto čitateľovi priblížime len niektoré základné výsledky našich analýz (pozri bližšie napr. Šprocha, Vaňo 2012b; Bleha, Šprocha, Vaňo 2013; Šprocha, Vaňo, Bleha 2014) v kontexte dopadov na charakter rodiny a domácností na Slovensku.

Obdobie po roku 1989 jednoznačne predstavuje prelomenie negatívneho vývojového trendu (pozri napr. Mészáros 2008, 2009, 2012; Vaňo 2001, 2007), ktorý v populácii Slovenska a ďalších postkomunistických krajinách začal približne v polovici 60. rokov. Práve v tomto období vrcholila v európskom priestore konvergencia úmrtnostných pomerov (Vallin, Meslé 2001) a viaceré krajiny najmä východnej a južnej Európy sa pomerne významne priblížili k európskemu priemeru (napr. z pohľadu hodnôt strednej dĺžky života pri narodení). Populácie na východ od železnej opony však v ďalších rokoch nezlepšovali úmrtnostné pomery tak rýchlo, ako tomu bolo v západnom bloku, pričom u mužov dokonca dochádzalo aj k miernemu zhoršovaniu situácie. Najmä znižovanie rizika úmrtia na ochorenia srdcovocievneho systému (tzv. kardiovaskulárna revolúcia) spolu s niektorými nádorovými ochoreniami, vonkajšími príčinami smrti (najmä dopravné nehody) na západe postupne prehlbovali rozdiely (Meslé, Vallin 2002), ktoré v prípade Slovenska v podstate pretrvávajú až do súčasnosti.

Hodnota strednej dĺžky života pri narodení ako základného syntetického ukazovateľa úmrtnostných pomerov na začiatku 90. rokov dosahovala u mužov 66,6 roku a u žien to bolo približne 75,4 roku. Kým u mužov sa do súčasnosti potenciálny počet rokov, ktoré majú pred sebou práve narodení chlapci, zvýšil o viac ako 6,2 roku na takmer 73 rok, v ženskej populácii k tak dynamickému zlepšeniu úmrtnostných pomerov nedošlo. Ich stredná dĺžka života pri narodení sa zvýšila o necelých 4,2 roku a dosiahla podľa posledných údajov približne 79,6 rokov. Tým

sa zmiernilo zaostávanie mužov a mužská nadúmrtnosť z pôvodných 8,8 roku klesla na niečo viac ako 6,7 rokov. Práve dynamickejšie znižovanie úmrtnosti mužov predstavuje jeden z dôležitých faktorov podmienujúcich dlhšiu existenciu úplných rodín, a to predovšetkým v produktívnom veku.

Graf 19: Stredná dĺžka života pri narodení a pravdepodobnosť prežitia medzi presným vekom 25 a 65 rokov mužov a žien na Slovensku v rokoch 1986 – 2013

Zdroj údajov: výpočty autorov

Na túto skutočnosť nepriamo poukazuje aj vývoj pravdepodobnosti prežitia mužov i žien medzi presnými vekmi 25 a 65 rokov.¹⁶ Kým na konci 80. rokov sa šanca dožitia 65. roku života u práve 25 ročného muža pohybovala na úrovni 65 % a k začiatku 90. rokov dokonca mierne klesla na približne 63 %, posledné dostupné údaje z úmrtnostných tabuľiek za rok 2013 ukazujú, že predmetná hodnota pravdepodobnosti už prelomila hranicu 75 % a vzhľadom na kontinuálny nárast (a existujúce rezervy) môžeme predpokladať, že tento trend si ponechá aj do budúcnosti. Podobne ako v prípade strednej dĺžky života pri narodení, aj prezentovaná pravdepodobnosť prežitia nezaznamenala tak dynamický vývoj ako u mužov. Z pôvodnej úrovne 84 % sa dostala na súčasných približne 90 %.

¹⁶ Presnejšie by bolo hodnotenie úmrtnostných pomerov, a tým aj pravdepodobnosti prežitia ženatých mužov a vydatých žien. V čase písania tejto monografie sme však tak dlhou časovou radosť úmrtnostných tabuľiek podľa rodinného stavu nedisponovali. Vo všeobecnosti sa však ukazuje, že potenciálny počet rokov života, ktoré majú pred sebou osoby žijúce v manželstve, je spomedzi všetkých ostatných skupín rodinného stavu najvyšší, pričom tiež platí, že najviac rokov k životu pridáva manželstvo mužom (pozri napr. Hu, Goldman 1990; Pechholdová, Šamanová 2013).

Intenzita a charakter súčasných úmrtnostných pomerov na Slovensku sú výsledkom nielen nedávneho pozitívneho vývoja, ale prejavuje sa v nich aj značná zotrvačnosť a medzigeneračné zaťaženie nepriaznivými podmienkami panujúcimi na Slovensku približne od polovice 60. do konca 80. rokov. Práve zhoršenie úmrtnostných pomerov na strane mužov a len málo dynamické zlepšovanie u žien v predmetnom období v rozhodujúcej miere prispeli k súčasnému značnému zaostávaniu za demograficky vyspelou Európu. Ani znižovanie úmrtnosti, ku ktorému dochádza v podstate kontinuálne približne v posledných dvoch dekádach, výraznejšie túto situáciu nezmenilo.

Dekompozícia rozdielov stredných dĺžok života pri narodení podľa veku a pohlavia ukázala, že hlavnú príčinu poklesu, resp. stagnácie vo vývoji úmrtnosti mužov od polovice 60. rokov do konca 80. rokov zohrávalo zhoršovanie úmrtnostných pomerov vo veku nad 35 rokov a predovšetkým nepriaznivý vývoj vo veku 50 – 64 rokov. V ženskej časti populácie na Slovensku síce nedošlo k poklesu hodnôt strednej dĺžky života pri narodení, no úroveň jej rastu bola veľmi nízka. Výsledkom tohto stavu bolo postupné zaostávanie Slovenska v strednom a najmä vyšom veku za vyspelou Európu.

Ako sme ukázali vyššie, vývoj úmrtnosti na Slovensku v posledných dvoch desaťročiach sa vyznačuje jednoznačne trvalým zlomením negatívnych trendov a znamená návrat znižovania úmrtnosti. Kým v 70. a 80. rokoch sa príspevky k predlžovaniu života dotýkali najmä zlepšovania úmrtnosti v dojčenskom a detskom veku (čo nemohlo stačiť na zvrátenie vyššie popísaného negatívneho vývoja), tak v poslednom štvrtstoročí sa úmrtnostné pomery zlepšujú aj vo vyšom veku. Dekompozícia rozdielov stredných dĺžok života pri narodení medzi rokmi 2013 a 1990 odhalila, že na predĺžení počtu potenciálnych rokov, ktoré pred sebou majú práve narodení chlapci, sa v najväčšej miere podieľalo zníženie intenzity úmrtnosti vo veku 50 – 64 rokov (takmer tretina nárastu) nasledovaná vekovými skupinami 35 – 49 rokov a 65 – 79 rokov (obe skupiny približne päťina nárastu). U žien boli príspevky viac koncentrované do jednej vekovej skupiny (65 – 79 rokov), ktorá pokrývala takmer 40 % z predmetného nárastu stredných dĺžok života pri narodení. Ďalšou približne päťinou z rozdielu prispela veková skupina 50 – 64 ročných žien. V ženskej a predovšetkým v mužskej populácii však zlepšovania úmrtnostných pomerov vo veku 80 a viac rokov dosahuje v porovnaní s demograficky vyspelými európskymi krajinami relatívne veľmi nízku dynamiku. Naopak v detskom, dojčenskom a mladšom reprodukčnom veku (15 – 34 rokov) už oproti vyspelej Európe veľký priestor na znižovanie úmrtnosti nenachádzame (bližšie pozri napr. Šprocha, Vaňo 2012b; Bleha, Šprocha, Vaňo 2013).

Podľa Burcina s Kučerom (2002, 2008) za zlepšovaním úmrtnostných pomerov a zdravotného stavu obyvateľstva po roku 1989 môže niekoľko navzájom spolupôsobiacich faktorov. Predovšetkým je to skvalitnenie zdravotnej starostlivosti, ktoré bolo umožnené jednak rastúcim objemom financií smerujúcich do

zdravotníctva, ďalej otvorením trhu a možnosťou výmeny skúseností, prístupom k najnovším zdravotníckym technikám, metódam, liečebným postupom a tiež dostupnosťou najmodernejšej širokej škály liečiv a prístrojovej techniky. Veľkým pozitívom je aj zvýšenie mobility a technického zabezpečenia regionálnej záchrannej služby. V úzkom prepojení s rastúcou kvalitou poskytovanej starostlivosti je aj nárast výkonov zdravotníckych služieb. Z pohľadu prevencie majú nezastupiteľné miesto cielené skríningy zamerané na rizikové skupiny a tiež široko mediálne prezentovaná potreba zdravého životného štýlu, individuálnej starostlivosti o svoje zdravie. S tým úzko súvisí aj rastúca životná úroveň a pestrá ponuka kvalitných potravín. Určitú úlohu zohráva aj zlepšovanie životného a pracovného prostredia (pokles emisií výfukových plynov, zmena neekologickej pracovnej postupy v hospodárstve, zmena štruktúry hospodárstva zameraného viac na služby a pod.).

Tento pozitívny trend však do určitej miery koriguje porovnanie s vývojom v najvyspelejších krajinách EÚ. V mužskej populácii sa existujúce rozdiely zo začiatku 90. rokov ešte mierne prehĺbili a v prípade žien Slovenska zostali približne na rovnakej úrovni (Šprocha, Vaňo 2012b). S ohľadom na trend zlepšovania patri súce Slovensko ku krajinám s kontinuálnym zvyšovaním hodnôt strednej dĺžky života pri narodení, no v porovnaní s niektorými ďalšími postkomunistickými krajinami (predovšetkým Slovinsko, Česká republika) dosahuje pokles úmrtnosti relatívne nízku dynamiku (Šprocha, Vaňo 2012b).

Navyše bližšia analýza rozdielov a zmien úmrtnostných pomerov na Slovensku a v niektorých vyspelých krajinách Európy s najlepšími úmrtnostnými pomermi (pre mužov Švédsko, u žien Francúzsko) ukázala, že charakter príspevkov a najmä váha jednotlivých vekových skupín na zvyšovaní strednej dĺžky života pri narodení nezodpovedá úplne súčasným trendom (Bleha, Šprocha, Vaňo 2013).

Dominantné postavenie z pohľadu horších úmrtnostných pomerov na Slovensku postupne u mužov nadobudli predovšetkým vekové skupiny 50 – 64 a 65 – 79 rokov. U žien sa vykryštalizovala dominancia vekovej skupiny 65 – 79 rokov, ku ktorej sa v čoraz väčšej miere pripája aj zaostávanie vo veku 80 a viac rokov. Zmeny v úrovni príspevkov v ostatných vekových skupinách nie sú a neboli tak významné. Vývoj v posledných dvoch desaťročiach súce ukazuje, že u mužov došlo k zastaveniu prehlbovania rozdielu vo veku 50 – 64 a ku koncu sledovaného obdobia dokonca aj k miernemu poklesu, no nadálej tu existuje značný potenciál na ďalšie zlepšovanie. Vo veku 65 – 79 rokov však negatívny vývoj pokračuje a rozdiel sa prehlbuje. Horšie úmrtnostné pomery v tejto skupine sa v súčasnosti už stali hlavnou príčinou zaostávania Slovenska. Negatívny trend pozorujeme aj vo veku 80 a viac rokov. Hodnota príspevkov je súce zatial' relatívne malá, no je zrejmé, že do budúcnosti sa postupne práve tu bude koncentrovať čoraz väčšia časť z celkového potenciálu na možné znižovanie úmrtnosti, a tým pravdepodobne aj zaostávanie Slovenska za vyspelou Európu. V mladšom veku došlo k významnému zblíženiu,

no aj napriek tomu nachádzame ešte u mužov vo veku 20 – 49 rokov určité nezanedbateľné rezervy na ďalšie zlepšenie.

V ženskej časti populácie vývoj poukazuje na čoraz väčšie zaostávanie Slovenska vo veku 80 a viac rokov. Práve v tejto vekovej skupine sa nedarí držať krok s vyspelou Európou a koncentruje sa tu čoraz väčší potenciál¹⁷ na potenciálne predĺžovanie života. Absolútна hodnota i relatívne zastúpenie príspevkov vo veku 65 – 79 rokov sa sice už nezvyšuje, dokonca v poslednom desaťročí sledujeme mierny pokles, no naďalej užien predstavuje relatívne značné skryté rezervy. V mladších vekových skupinách sú možnosti na ďalšie zlepšovanie už značne vyčerpané a spolu dosahujú len necelú päťtinu z celkového rozdielu stredných dĺžok života pri narodení.

Slovensko aj z pohľadu procesu úmrtnosti sa vyznačuje značnou heterogenizáciou na regionálnej úrovni (pozri napr. Mészáros 2003, 2008, 2010). Ich existencia sa však nedotýka len posledného obdobia, ale niektoré regióny s lepšími či horšími úmrtnostnými pomermi dokážeme identifikovať nielen v relatívne nedávnej (pozri Andrle, Srb a Franclová 1985; Čtrnáct 1985, Roubíček 1988; Kraus 1990 a 1991), ale aj vzdialenejšej histórii (pozri Kučera a Růžička 1964).

Pri určitom zovšeobecnení môžeme povedať, že najnižšiu intenzitu a tým súčasne najvyššie hodnoty strednej dĺžky života pri narodení na Slovensku v posledných dvoch desaťročiach dosahovali muži s trvalým pobytom v mestských okresoch Bratislavu, na strednom Považí v skupine okresov Trenčín, Ilava, Prievidza, Partizánske až po Piešťany a Topoľčany a tiež v páse okresov od Žiliny po Poprad (s výnimkou okresu Ružomberok). Dlhodobo vysoké hodnoty strednej dĺžky života pri narodení nachádzame aj v niektorých administratívnych celkoch severovýchodného Slovenska (napr. Bardejov, Prešov, Svidník a pod.). Na druhej strane aj oblasti s relatívne najhoršími úmrtnostnými pomermi vykazovali do značnej miery určitú priestorovú stabilitu. Ide o okresy severu (Námestovo, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Bytča) a najmä juhu Slovenska v páse celkov od Levíc až po Sobrance na juhovýchode. K nim môžeme najmä v 90. rokoch priradiť aj okresy Podunajskej nížiny na juhozápade krajinu (najmä Dunajská Streda, Komárno a Nové Zámky).

¹⁷ Podľa posledných dostupných údajov tu nachádzame už takmer polovicu z celkového rozdielu v hodnotách strednej dĺžky života pri narodení medzi ženami Francúzska a Slovenska.

4. Cenzové domácnosti

Od zavedenia pojmu cenzová domácnosť a aplikácie jeho konceptu v sčítaní ľudu z roku 1961 počet cenzových domácností mal s výnimkou posledného v každom intercenzálnom období rastúci trend. V sčítaní z roku 1991 na začiatku transformácie reprodukčného správania bolo identifikovaných celkovo 1832,5 tis. cenzových domácností. O desať rokov neskôr sčítanie obyvateľov, domov a bytov našlo na Slovensku 2071,7 tis. cenzových domácností a v poslednom ceneze počet sčítaných cenzových domácností mierne klesol na približne 2068,2 tis.

V štruktúre cenzových domácností si dlhodobo dominantné postavenie udržiavajú úplné rodinné domácnosti. Na druhej strane je však potrebné povedať, že ich počet aj zastúpenie majú v posledných dvoch dekádach klesajúci trend. Kým v roku 1991 sa počet úplných rodín na Slovensku pohyboval na úrovni približne 1234,5 tis. a predstavovali viac ako 67 % zo všetkých cenzových domácností, sčítanie obyvateľov z roku 2011 prinieslo informácie už len o 1079,9 tis. úplných rodín, čo znamená, že na tento typ domácností pripadá len niečo viac ako 52 %. Opačný trend registrujeme u neúplných rodinných domácností. Z necelých 190 tis. sa ich počet dostał v roku 2011 už na viac ako 331 tis., čo znamená, že tvoria viac ako 16 % z celkového počtu cenzových domácností (v roku 1991 niečo viac ako desatinu). Ako sme už spomenuli vyššie, je to predovšetkým výsledok dynamického rastu intenzity rozvodovosti a počtu rozvedených manželstiev. Navyše aj keď v posledných rokoch došlo k miernemu poklesu, nadálej sa rozvodovosť udržuje na historicky vysokej úrovni.

Zaujímavo sa vyvíjal aj počet domácností jednotlivcov. Dlhodobo patrili k typu, ktorý zaznamenával najvyššie miery rastu. Kým napríklad v roku 1961 išlo o necelých 110 tis. domácností, v roku 1991 ich na Slovensku nachádzame už takmer 400 tis. V roku 2001 to bolo dokonca viac ako 622 tis., no posledné intercenzálne obdobie prinieslo mierny pokles na necelých 608 tis. Ich váha na celkovom počte cenzových domácností vzrástla v 90. rokoch z pôvodných 22 % na 30 %, aby podľa posledného sčítania predstavovali približne 29,5 %. Príčiny dynamického rastu (s výnimkou poslednej dekády) je potrebné hľadať jednak v pretrvávaní pomerne výrazných rozdielov v intenzite úmrtnosti medzi pohlaviami a predovšetkým v nepriaznivom vývoji rozvodovosti.

Viacčlenné nerodinné domácnosti tvoria len veľmi malú a svojou povahou značne špecifickú časť cenzových domácností. Ich podiel až v poslednom sčítaní prekročil hranicu 2 %, čo znamená, že ide tak o necelých 43 tis. domácností.

Rodinné domácnosti (úplné a neúplné) sú v ďalšom kroku bližšie špecifikované podľa prítomnosti závislých detí. Vo všeobecnosti platí, že vzhľadom na významný pokles intenzity plodnosti, zmeny v jej časovaní a transformáciu z pohľadu legitimacy dochádza k poklesu počtu i podielu úplných rodín s deťmi. Kým v roku

1991 na Slovensku išlo o takmer 763 tis. domácností, v roku 2011 to už bolo len niečo viac ako 503 tis. Z takmer 42 % ich váha klesla na necelú štvrtinu. Na druhej strane sme svedkami mierneho rastu počtu (z necelých 472 tis. na takmer 577 tis.) i podielu (z necelých 26 % na 28 %) úplných rodín bez závislých detí. Podielajú sa na tom vo všeobecnosti dva základné momenty. V mladšom veku je to odkladanie rodičovstva, ktorého sme svedkami v širšej miere už aj v prípade manželských párov. V strednom a vyššom veku hlavnú úlohu zohráva zlepšovanie úmrtnostných pomerov a znižovanie nadúmrtnosti mužov, čo predĺžuje existenciu manželstva aj po opustení orientačnej rodiny deťmi.

Nárast počtu a podielu neúplných rodinných domácností sa dotýkal oboch podtypov. V neúplných rodinách, kde boli prítomné aj závislé deti, identifikujeme nárast o takmer 70 tis. domácností (z 98 tis. na takmer 168 tis.) a v domácnosiach bez závislých detí to bolo dokonca o takmer 72 tis. (z necelých 92 tis. na takmer 164 tis.). Neúplné rodinné domácnosti s deťmi tak podľa posledného sčítania tvoria už viac ako 8 % a bez závislých detí takmer 8 % z celkového počtu cenzových domácností.

Tab. 1: Počet a štruktúra cenzových domácností, 1991, 2001, 2011

Typ domácnosti	Počet domácností (v tis.)			Podiel domácností (v %)			Zmena 2011 - 1991	
	1991	2001	2011	1991	2001	2011	abs.	%
Spolu	1831,2	2071,7	2061,9	100,0	100,0	100,0	230,7	12,6
úplné rodinné	1234,5	1168,0	1079,9	67,4	56,4	52,4	-154,6	-12,5
bez závislých detí	471,8	523,9	576,8	25,8	25,3	28,0	105,0	22,3
so závislými deťmi	762,7	644,1	503,0	41,6	31,1	24,4	-259,6	-34,0
neúplné rodinné	189,9	246,4	331,5	10,4	11,9	16,1	141,6	74,5
bez závislých detí	91,8	108,0	163,7	5,0	5,2	7,9	71,9	78,3
so závislými deťmi	98,1	138,3	167,8	5,4	6,7	8,1	69,7	71,0
Domácnosti jednotlivcov	398,0	622,0	607,8	21,7	30,0	29,5	209,8	52,7
Viacčlenné nerodinné	8,8	35,3	42,7	0,5	1,7	2,1	33,9	385,9

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011; výpočty autorov

Hlavným znakom vo vývoji veľkosti cenzových domácností na Slovensku je postupné znižovanie podielu viacčlenných domácností a narastanie váhy domácností s menším počtom členov. Priemerná veľkosť cenzovej domácnosti sa tak v posledných dvoch intercenzálnych obdobiach zmenšila z 2,87 na 2,59 osôb, no je treba podotknúť, že hlavné zmeny nastali už v 90. rokoch.

Dôležitú úlohu v tomto procese zohrávalo jednak zvyšovanie počtu a podielu domácností jednotlivcov a tiež zmeny v štruktúre ostatných domácností. Vo všeobecnosti sme svedkami určitej atomizácie súžití, a to aj napriek tomu, že

v niektorých domácnostiach došlo k miernemu nárastu priemerného počtu členov. Celkovo sa podiel dvojčlenných domácností udržiava na stabilnej úrovni 23 – 24 %. Váha trojčlenných domácností vzrástla a tvoria už takmer päťinu z celkového počtu, no v prípade štvorčlenných a päťčlenných identifikujme pokles ich zastúpenia. Kým na začiatku 90. rokov sa štvorčlenné domácnosti podieľali 23 %, v roku 2011 to už nebolo ani 18 %. Váha päťčlenných domácností v tom istom období klesla z niečo viac ako 9 % na necelých 6 %.

Tab. 2: Zloženie domácností podľa počtu členov

Počet členov	1991	2001	2011	1991	2001	2011
	Počet (v tis.)			Podiel (v %)		
1	398,0	622,0	607,8	21,7	30,0	29,5
2	438,8	481,6	494,4	24,0	23,2	24,0
3	336,7	371,0	409,4	18,4	17,9	19,9
4	421,6	404,0	368,1	23,0	19,5	17,9
5	168,5	134,6	117,0	9,2	6,5	5,7
6+	67,6	58,5	65,1	3,7	2,8	3,2

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011; výpočty autorov

Uvedený vývoj je aj v súlade s hlavnými zisteniami vo vývoji plodnosti na Slovensku. Keďže práve počet detí predstavuje jeden z hlavných faktorov ovplyvňujúcich veľkosť cenzových domácností a najmä jej najpočetnejšej zložky rodinných domácností, sú zmeny v reprodukčnom správaní, ktoré sa odohrávajú v posledných dvoch dekádach, jedným z najdôležitejších faktorov pôsobiacich na štruktúru cenzových domácností podľa počtu jej členov. Pozorovaný odklon od dvojdetného modelu a predpokladaný nárast podielu žien len s jedným dieťaťom a čiastočne aj bezdetných žien prispievajú k zmenšovaniu domácností. Zaujímavým z tohto pohľadu je aj relatívne stabilný počet a podiel viacčlenných domácností (šesť a viac osôb). Je zrejmé, že niektoré skupiny obyvateľstva na Slovensku sa aj napriek hlavnému prúdu zmien nadálej prikláňajú k väčšej rodine (pozri napr. Šprocha 2011, 2014a). Typickým príkladom môžu byť napríklad rómske rodiny, kde skutočne nachádzame výrazne väčšie rodiny a viacpočetné domácnosti.¹⁸ Okrem toho je potrebné tiež počítať s tým, že v určitých životných fázach môžu byť v cenzovej domácnosti prítomné aj ďalšie príbuzné spolubývajúce a hospodáriace osoby, prípadne svoju úlohu môže zohrávať aj dlhšie zotravanie nezávislých detí v orientačnej rodine.

Vzhľadom na vyššie vyslovený predpoklad je logickým zistením, že dlhodobo najväčšie domácnosti nachádzame v prípade úplných rodín so závislými deťmi. Aj

¹⁸ Hodnotené boli cenzové domácnosti, kde osoba na jej čele alebo osoba s ňou v určitom príbuzenskom vzťahu (manžel / manželka, resp. druh / družka) uviedli v sčítaniach 1991, 2001 a 2011 príslušnosť k rómskej národnosti.

keď priemerný počet ich členov mierne klesol, naďalej v nich žijú v priemere viac ako štyri osoby. Podobne sa mierne zmenšili neúplné rodinné domácnosti so závislými deťmi. Na druhej strane rodinné domácnosti bez závislých detí zaznamenávajú v posledných dvoch dekádach rast svojej priemernej veľkosti. Hlavnú úlohu pravdepodobne zohráva dlhšia prítomnosť už nezávislých detí v orientačnej rodine. Nepriamo na to poukazuje aj rastúci priemerný počet detí nachádzajúcich sa v týchto typoch domácností. Kým napríklad v roku 1991 pripadalo priemerne na jednu úplnú rodinu bez závislých detí 0,41 dieťaťa, v roku 2011 to už bolo takmer 0,75. Podobne sa mierne zvýšil aj priemerný počet nezávislých detí, ktoré odhalili výsledky sčítaní v neúplných rodinách. Medzi rokmi 1991 a 2011 ich priemerný počet vzrástol z 1,05 na 1,37 dieťaťa na domácnosť.

Tab. 3: Priemerný počet členov domácností

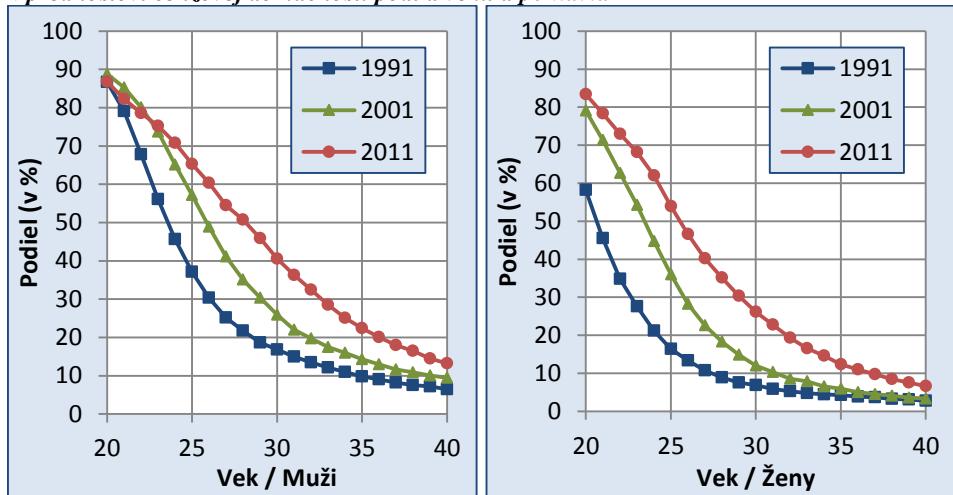
Typ domácnosti	1991	2001	2011
Spolu	2,87	2,60	2,59
v tom úplné rodinné	3,52	3,44	3,46
bez závislých detí	2,45	2,62	2,88
so závislými deťmi	4,18	4,11	4,13
neúplné rodinné	2,58	2,64	2,70
bez závislých detí	2,28	2,53	2,63
so závislými deťmi	2,85	2,73	2,78
Domácnosti jednotlivcov	1,00	1,00	1,00
Viacčlenné nerodinné	2,19	2,33	2,38

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011; výpočty autorov

Na dlhšiu prítomnosť detí v cenzových domácnosťach poukazujú aj výsledky posledných troch sčítaní. Podiel osôb, ktoré v cenzoch uviedli, že sú k prednostovi domácnosti vo vzťahu syn, dcéra resp. vnuk, vnučka (prípadne pravnuk, pravnúčka), čiže sú ešte súčasťou svojej orientačnej rodiny, prípadne rodiny prarodičov a nestihli vytvoriť svoju vlastnú cenzovú domácnosť, sa v 90. rokoch a najmä v poslednom intercenzálnom období značne zvýšil. Kým napríklad vo veku 26 rokov podľa údajov zo sčítania 1991 žila len tretina mužov v domácnosti svojich rodičov alebo prarodičov, údaje z roku 2011 hovoria už o viac ako 60 %. Vo veku 30 rokov to bolo na začiatku 90. rokov necelých 17 %, no v súčasnosti je to viac ako 40 % mužov. Len o niečo nižší podiel predstavujú dcéry a vnučky. Vo veku 26 rokov to v roku 1991 bolo len niečo viac ako 13 %, no posledné sčítanie obyvateľov hovorí už o viac ako 40 % žien. Vo veku 30 rokov predstavovali tieto prípady na začiatku 90. rokov necelých 7 %, no dnes je to viac ako štvrtina z celkového počtu žien.

Dlhšia prítomnosť detí v orientačnej rodine sa týka čoraz väčšieho kontingentu mladých ľudí oboch pohlaví. Je zrejmé, že z pohľadu veľkostného charakteru a štruktúry cenzových domácností ide o jav, ktorý sa významnou mierou podieľa na transformácii rodín a domácností.

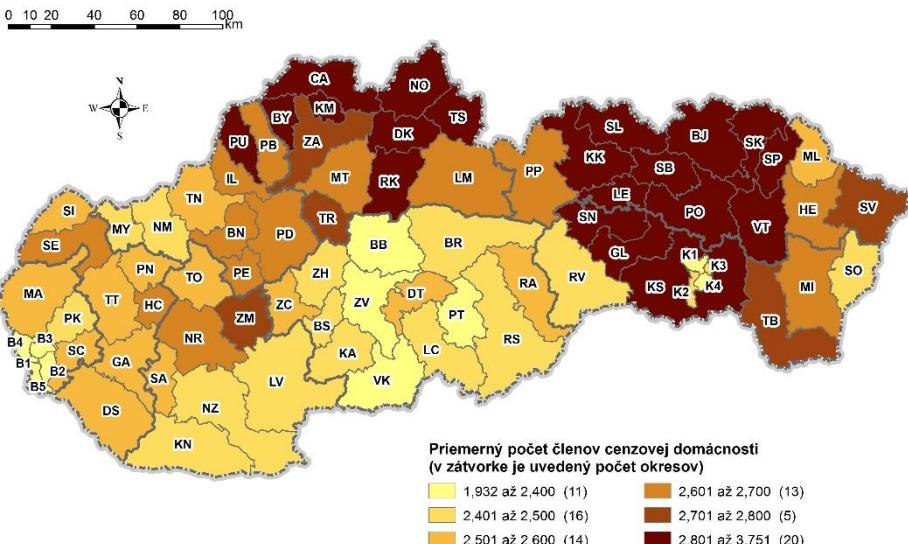
Graf 20 a 21: Podiel osôb vo vzťahu syn / dcéra, vnuk / vnučka (pravnuk, pravnúčka) k prednostovi cenzovej domácnosti podľa veku a pohlavia

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011; výpočty autorov

Celkovo najväčší priemerný počet členov pripadajúci na jednu cenzovú domácnosť nachádzame na severe a severovýchode Slovenska. Súvisí to s častejšou prítomnosťou úplných rodín so závislými deťmi v týchto regiónoch. Naopak najmenšie domácnosti nachádzame v bratislavských a košických okresoch a tiež na juhu stredného Slovenska v dôsledku častejšieho výskytu neúplných rodín a domácností jednotlivcov.

Mapa 1: Priemerný počet členov cenzových domácností okresov Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

4.1 Úplné rodiny

V štruktúre cenzových domácností každej generácie dochádza počas jednotlivých fáz životného cyklu k neustálym zmenám a presunom medzi jednotlivými typmi. Zloženie cenzových domácností je dynamickou veličinou, ktorá sa výrazne mení s vekom a v závislosti od charakteru hlavných demografických procesov podieľajúcich sa na formovaní a rozpadе jednotlivých typov cenzových domácností. Vnútorná štruktúra rodín a domácností je okrem charakteru a zmien reprodukčného správania, migrácie a tiež v neposlednom rade aj dostupnosti a kvality bývania podmienená aj samotnou vekovou štruktúrou populácie Slovenska a najmä jej nepravidelnosťami, ktoré vznikli po druhej svetovej vojne a v 70. rokoch. Rôzna početnosť jednotlivých generácií, ktoré počas životného cyklu prechádzajú etapami vzniku, formovania a rozpadu rodín a domácností, posilňujú alebo naopak oslabujú zastúpenie jednotlivých typov cenzových domácností (Bartoňová 2007). Aj preto je potrebné pri hlbšej analýze charakteru a vývojových zmien rodín a cenzových domácností prihliadať aj na aspekt veku. V spojitosti s touto veličinou tak dokážeme lepšie pochopiť zmeny, ku ktorým dochádza vo formovaní domácností na Slovensku v poslednom štvrtstoročí a pripraviť si tiež hlavné vstupné predpoklady pre formulovanie hypotéz o ich budúcom vývoji.

Rodinné domácnosti dlhodobo predstavujú na Slovensku priestor, v ktorom žije prevažná časť populácie a súčasne je to priestor, v ktorom prežije značnú časť zo svojho života v podstate takmer každá osoba. Na začiatku 90. rokov žilo podľa sčítania ľudu 1991 v rodinných domácnostach (úplných i neúplných) viac ako 92 % a v posledných dvoch sčítaniach to bolo približne 87 % osôb z celej populácie Slovenska. Výrazne sa však zmenila vnútorná štruktúra cenzových domácností, v ktorých žilo obyvateľstvo Slovenska k rozhodujúcemu okamihu sčítania.

Tab. 4: Obyvateľstvo Slovenska podľa typu cenzovej domácnosti

Typ domácnosti	1991	2001	2011
v tom úplné rodinné	82,7	74,8	69,9
bez závislých detí	22,0	25,6	31,1
so závislými deťmi	60,7	49,2	38,9
neúplné rodinné	9,3	12,1	16,8
bez závislých detí	4,0	5,1	8,1
so závislými deťmi	5,3	7,0	8,7
Domácnosti jednotlivcov	7,6	11,6	11,4
Viacčlenné nerodinné	0,4	1,5	1,9

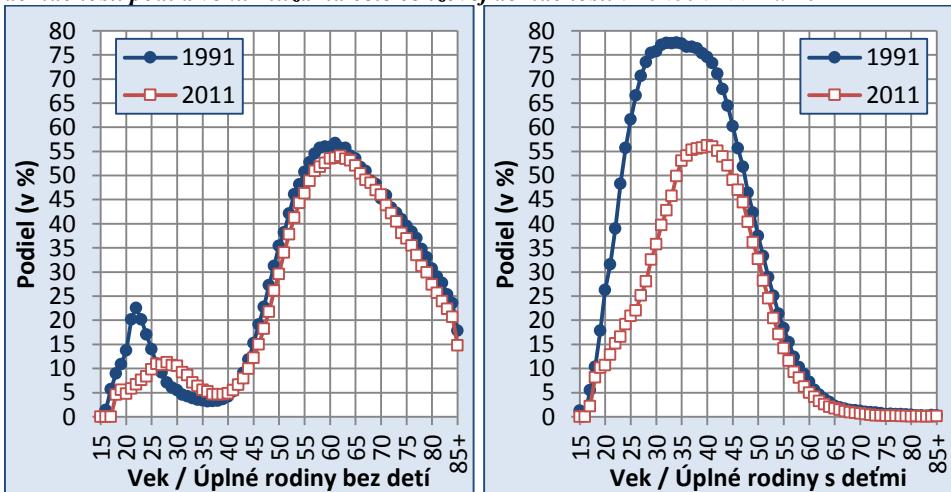
Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011; výpočty autorov

V úplných rodinných domácnostach podľa sčítania 1991 žilo až takmer 83 % osôb Slovenska, pričom takmer 61 % sa nachádzalo v úplných rodinách so závislými deťmi. Posledné sčítanie z roku 2011 ukázalo, že v úplných rodinách už nežije ani 70 % osôb a na úplné rodiny so závislými deťmi pripadalo len necelých 39 %.

S rastom počtu a čiastočne aj veľkosti neúplných rodín súvisí aj skutočnosť, že čoraz väčší podiel osôb žil v tomto typе domácností na Slovensku v čase sčítania. Napríklad v roku 1991 to nebola ani desatina z celej populácie, no v roku 2011 už išlo o takmer 17 %.

Najvyššie zastúpenie úplné rodiny bez závislých detí nadobúdajú vzhľadom na svoj charakter až po zavŕšení reprodukčného veku. Ide o situáciu, keď orientačnú rodinu už deti opustili, resp. sú členmi novej cenzovej domácnosti, alebo sú naďalej jej súčasťou, no prekročili už vek 26 rokov, prípadne stali sa skôr zárobkovo činnými. Z pohľadu tohto typu domácností k výraznejším zmenám nedošlo. Svoju najvyššiu váhu na začiatku 90. rokov i v roku 2011 dosahovali vo veku 55 – 65 rokov, keď prekročili hranicu 50 % z celkového počtu cenzových domácností. Podružné maximum sa vytvára ešte na začiatku reprodukčného veku. Tu došlo asi k najväčším zmenám medzi sčítaniami. Jednak sa znížilo ich zastúpenie z viac ako 20 % na niečo viac ako 10 % a došlo tiež k určitému posunu maxima do vyššieho veku (z 21 – 23 rokov do vekovej skupiny 26 – 30 rokov). Ide predovšetkým o dôsledok výrazného poklesu intenzity sobášnosti a tiež zmien súvisiacich s posunmi v časovaní tohto procesu. V druhej polovici 30. roku života sa vytvára minimum ich zastúpenia. Dominantnú pozíciu v tomto veku preberajú úplné rodinné domácnosti so závislými deťmi. Ako je zrejmé z grafu 23, v priebehu posledných dvoch desaťročí došlo práve v ich prípade k pomerne významným zmenám, ktoré korešpondujú predovšetkým s celkovou transformáciou reprodukčného správania na Slovensku.

Graf 22 a 23: Podiel úplných rodín bez detí a s detmi na celkovom počte cenzových domácností podľa veku muža na čele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2011; výpočty autorov

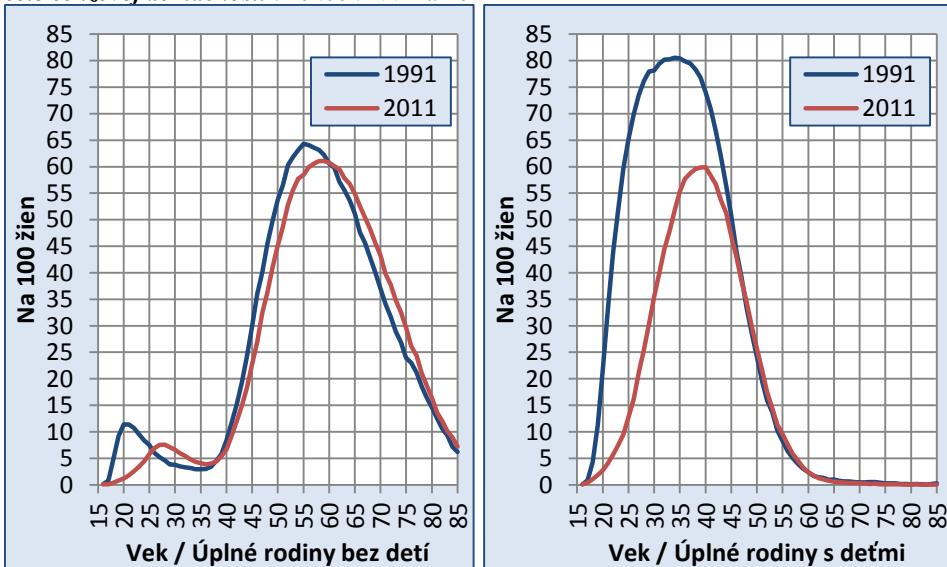
Odkladanie manželského a rodičovského debutu spolu s poklesom intenzít, s akou sa osoby na Slovensku sobášia a stávajú rodičmi v mladšom veku, spôsobili, že jednak

došlo k celkovému poklesu zastúpenia úplných rodín s deťmi, a to aj vo veku najvyššej plodnosti a tiež sa vzhľadom na zmeny v časovaní sobášnosti a plodnosti posunulo maximum do vyššieho veku.

K najväčším zmenám došlo práve vo veku 25 – 30, v ktorom na začiatku 90. rokov dosahovali úplné rodinné domácnosti so závislými deťmi najvyššie zastúpenie. Viac ako tri štvrtiny z celkového počtu cenzových domácností v tomto veku boli klasifikované práve ako úplné rodiny s deťmi. Údaje SODB 2011 nachádzajú maximum ich zastúpenia vo veku 35 – 44 rokov, kde však predstavujú len približne 50 – 55 % zo všetkých domácností v tomto veku.

V intenzite vytvárania úplných rodín sa odrážajú hlavné zmeny vo vývoji tohto typu domácností. Kým počet a podiel úplných rodín bez detí má mierne rastúcu tendenciu, v prípade úplných rodín bez závislých detí sme svedkami výrazne opačného trendu. Potvrdilo to aj porovnanie mier ich vzniku medzi sčítaniami 1991 a 2011. V prípade úplných rodín bez detí k výraznejším zmenám nedošlo. Pokles v najmladšom veku a rovnako aj mierne zníženie intenzity vo veku 40 – 55 rokov je predovšetkým dôsledkom zmien v časovaní plodnosti a veku odchodu detí z orientačnej rodiny. S tým je spojený tiež nárast vzniku tohto typu cenzových domácností vo veku nad 60 rokov. Rovnako sa významnejšie nezmenilo ani časovanie maxima. Na začiatku 90. rokov to bolo okolo 55. roku života a podľa posledných údajov zo sčítania 2011 išlo o vek 57 – 60 rokov.

Graf 24 a 25: Intenzita vytvárania úplných rodín bez detí a s deťmi podľa veku ženy na cele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011

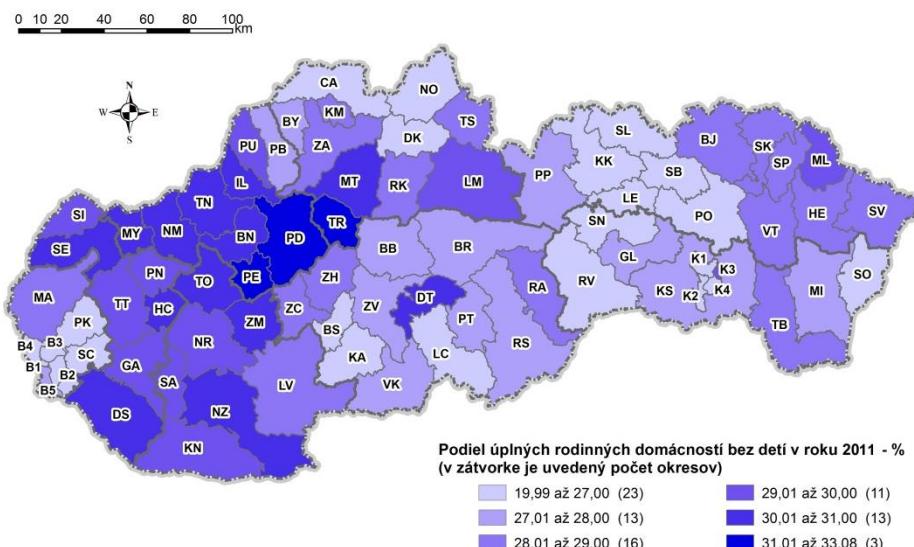

Zdroj údajov: ŠU SR, SĽDB 1991, SODB 2011; výpočty autorov

Oveľa väčšou transformáciou prešli miery vzniku úplných rodín so závislými deťmi. Predovšetkým sme svedkami výrazného zníženia intenzity v podstate až do veku 45 rokov, pričom najviac sa tento trend prejavil vo veku spájanom s najvyššou plodnosťou resp. v o niečo starších vekových skupinách (25 – 35 rokov). Okrem dramatického poklesu intenzity došlo aj k väčej zmene časovania jej maxima. Kým na začiatku 90. rokov ho nachádzame vo veku 33 – 35 rokov, v údajoch z cenu 2011 je to okolo 40 rokov. Vo veku nad 45 rokov v intercenzálnom období už v podstate k žiadnym posunom nedošlo, čo samozrejme úzko súvisí s vekovým vymedzením pojmu závislého dieťaťa.

Najvyššie zastúpenie úplných rodín bez závislých detí nachádzame najmä v okresoch západného Slovenska s výnimkou Bratislavu a príahlých okresov. Ide jednak o oblasti vo všeobecnosti sa vyznačujúce nižšou plodnosťou a tiež staršou populáciou. V prípade Bratislavu a okolia dôležitú úlohu pri nízkej váhe týchto domácností zohráva predovšetkým častejší výskyt domácností jednotlivcov, kým na severe stredného a východného Slovenska je to skôr efekt vysokej plodnosti a s tým spojeného vyššieho podielu úplných rodín so závislými deťmi. Nižší podiel úplných rodín nachádzame aj na strednom Slovensku. Aj tu sa častejšie stretávame s domácnosťami jednotlivcov a neúplných rodín, čo súvisí jednak s vysšou rozvodovosťou a pravdepodobne aj spôsobom zakladania rodiny, keďže práve na juhu Slovenska nachádzame regióny s najvyšším podielom detí narodených mimo manželstvo (pozri napr. Potančoková 2010).

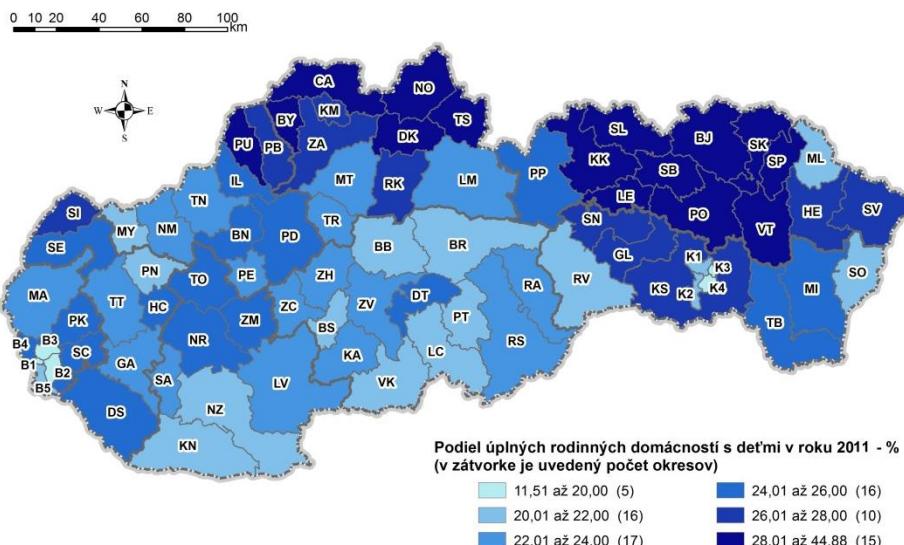
Mapa 2: Podiel úplných rodinných domácností bez závislých detí v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

Ako už bolo spomennuté, predovšetkým regióny severu stredného a východného Slovenska vyznačujúce sa najvyššou plodnosťou sú súčasne priestorom s najčastejším výskytom úplných rodín s deťmi. Naopak stredné Slovensko a aj značná časť západného Slovenska sa vyznačuje skôr nižšou vähou úplných rodín s deťmi. Jednoznačne sa potvrdzuje juho-severný a západovo-východný gradient. Určitú výnimku predstavujú len okresy krajného východu a mestské okresy Košíc.

Mapa 3: Podiel úplných rodinných domácností so závislými deťmi v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

4.1.1 Faktické manželstvá (kohabitácie)

Faktické manželstvá sú svojou povahou zaraďované medzi úplné rodinné domácnosti a podľa prítomnosti detí sa následne ešte rozdeľujú na faktické manželstvá so závislými alebo bez závislých detí. Základom pri ich konštrukcii je deklarácia vzťahu druh, družka k prednostovi takejto domácnosti. Faktické manželstvo predstavuje z pohľadu koncepcie cenzovej domácnosti také súžitie dvoch vzájomne nezosobášených osôb, ktorí spoločne bývajú, hospodária a v sčítaní daný stav slobodne deklarovali.¹⁹ Je zrejmé, že uvedený koncept zachytáva len určitú časť zo širokej škály rôznych typov partnerských súžití. Preto nasledujúce výsledky sa dotýkajú len tých kohabitácií, ktoré bolo možné z výsledkov sčítaní konštruovať na základe vyššie spomenutých podmienok.²⁰

¹⁹ Patria sem aj ženatí muži a vydaté ženy, ktorí vytvárajú kohabitáciu s iným ako právoplatným manželom, resp. manželkou.

²⁰ V poslednom sčítaní obyvateľov z roku 2011 už neplatilo, že kohabitačti musia mať ešte aj spoločné trvalé bydlisko v byte, v ktorom žijú, tak ako tomu bolo pri konštrukcii tohto typu

Kohabitácie predstavujú v zjednodušenej podobe takú formu spolužitia dvoch osôb opačného pohlavia, ktoré dlhší časový úsek žijú vo vzäzku podobajúcim sa manželstvu, spoločne hospodária, bývajú, majú pravidelné intímne sexuálne kontakty a to bez toho, aby uzavreli manželstvo (Rabušic 2001; Mládek, Širočková 2004).²¹ Vo väčšine prípadov tieto vzťahy nemajú charakter prechodných či náhodných súžití, ale sa vyznačujú viacerými znakmi manželských zväzkov, ako je napr. spoločné bývanie, pravidelný sexuálny život, spoločné hospodárenie a spoločné plánovanie budúcnosti (Možný 1987).

Charakter kohabitácií je do veľkej miery ovplyvnený vekom kohabitujúcich partnerov, ich pohl'adom na formu budúceho spolužitia a tiež predchádzajúcimi partnerskými alebo manželskými skúsenosťami. V dôsledku postupného rozširovania kohabitácií v európskom priestore došlo aj k ich výraznej modifikácii, čoho výsledkom boli pokusy o vytvorenie určitých základných typov (napr. Možný 1987; Králová 1995; Rabušic 2001). Vzhľadom na charakter spolužitia a jeho zamýšľanú transformáciu môžeme hovoriť o štyroch základných typoch kohabitácií:

1. porozvodové kohabitácie - súžitie partnerov, ktorí aspoň raz vstúpili do manželstva, pričom v budúnosti už neplánujú uzavrieť nové manželstvo. Do tejto skupiny je potrebné zahrnúť tiež skupiny ovdovených kohabitantov a osoby, ktoré sú sice formálne viazané ešte k predchádzajúcemu manželskému partnerovi, no v skutočnosti už žijú a bývajú s novým partnerom. Pre pára je takéto spolužitie vo väčšine prípadov dlhodobo plánovaným a zamýšľaným cieľom s relatívne usporiadaným a stabilným vzťahom. Formálna legalizácia takéhoto súžitia je zjavná na základe administratívneho deklarovania spoločného trvalého pobytu (Možný 1987), resp. na základe spoločného hospodárenia.²²
2. snúbenecké súžitie - vzniká u partnerov, ktorí plánujú v budúnosti uzavrieť manželstvo. Kohabitácie tohto typu predstavujú akýsi predstupeň k manželstvu, preto sa označujú aj ako „predmanželské kohabitácie“.
3. dočasné súžitie - formuje sa u mladých ľudí, ktorí stoja vo väčšine prípadov na začiatku svojej sexuálnej a milostnej dráhy a nepomýšľajú ešte nad spoločným životom v manželstve. Zámerom partnerov môže byť testovať vzájomnú vhodnosť pre dlhodobé spoločné spolužitie v jednej domácnosti (Mládek, Širočková 2004). Na druhej strane do tohto typu spadajú aj

domácností v predchádzajúcich cenzoch. Aj to môže byť jedným z dôvodov uvádzaného významného nárastu počtu kohabitácií na Slovensku v poslednom intercenzálnom období.

²¹ Oficiálne používaný termín faktické manželstvo nezobrazuje skutočnú podstatu partnerského spolužitia bez uzavretia manželstva. V zahraničnej literatúre sa vytvorila celá plejáda označení, no asi najčastejšie sa udomácnil výraz unmarried cohabitation (čomu zodpovedá český výraz nesezdané soužití), ktorého predovšetkým druhé slovo v doslovnom preklade je bežne používané aj na Slovensku. Preto pojmy faktické manželstvá a kohabitácie používame ako synonymá.

²² Domnievame sa, že práve pre tento typ spolužitia by najlepšie vyhovovalo označenie faktické manželstvo.

spolužitia rozvedených (príp. ovdovených) osôb, ktoré po rozpade predchádzajúceho manželstva ešte nepomýšľajú na nové manželstvo s novým partnerom (Rabušic 2001). Postupom času sa môže takéto spolužitie transformovať do manželstva, prípadne dôjde k jeho rozpadu.

4. súžitie ako náhrada manželstva - je tvorené párom, ktorý do budúcnosti nemá v úmysle nič meniť na spôsobe svojho spolužitia a nechce uzavrieť manželstvo. Predstavuje alternatívu funkčného manželstva. Výsledkom môže byť tiež realizácia reprodukčných plánov a výchova detí.

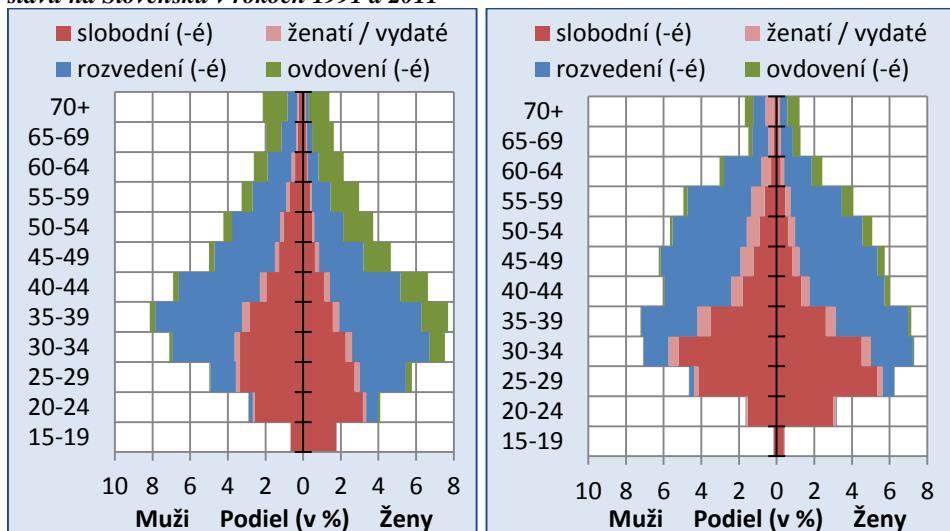
Počet kohabitujúcich párov sa v sčítaní ľudu z roku 1980 pohyboval na úrovni niečo viac ako 31,2 tis. V roku 1991 ho deklarovalo takmer 21 tis. párov a v roku 2001 necelých 30,5 tis. Posledný cenzus z roku 2011 priniesol informácie už o niečo viac ako 89 tis. párov, ktoré deklarovali spolužitie vo faktickom manželstve. Tak výrazný nárast počtu kohabitácií môžeme vysvetliť nielen zvýšenou intenzitou ich formovania v mladšom veku najmä slobodnými osobami v podobe predmanželských zväzkov, či viac alebo menej trvalých súžití nahrádzajúcich manželstvá, ale vzhľadom na vysokú rozvodovosť a tým aj vysoký počet rozvedených osôb v populácii aj ako nové spolužitie osôb po skončení predchádzajúceho manželstva (tzv. postmanželské kohabitácie). Nesmieme pritom zabúdať aj na zmenu metodiky konštrukcie faktických manželstiev, kde rovnaké trvalé bydlisko oboch partnerov prestalo byť rozhodujúcim kritériom.

V populácii Slovenska dlhodobo hlavnú skupinu kohabitácií tvorili rozvedené osoby (pozri napr. Pilinská a kol. 2005). Podľa údajov zo sčítania ľudu z roku 1991 rozvedení muži sa nachádzali v takmer 48 % párov a rozvedené ženy vo viac ako 42 %. Slobodní muži žili vo viac ako 37 % a slobodné ženy v necelých 30 % párov. Len približne každému desiatemu kohabitujúcemu mužovi a takmer každej štvrtnej kohabitujúcej žene skončilo predchádzajúce manželstvo v dôsledku úmrtia manželského partnera. V roku 2001 u oboch pohlaví mali miernu prevahu slobodné osoby (45 % muži, 40% ženy), pričom sa výrazne znížil predovšetkým podiel ovdovených (5 % muži, 14 % ženy). Zastúpenie rozvedených kleslo len mierne (43 % muži, 40 % ženy). Výsledky posledného sčítania obyvateľov z roku 2011 priniesli veľmi zaujímavé výsledky. Aj keď zastúpenie slobodných osôb žijúcich v kohabitáciách bolo vyššie ako na začiatku 90. rokov, oproti sčítaniu zo začiatku milénia sa mierne znížilo (viac ako 39 % muži, 39 % ženy), pričom došlo k určitému nárastu váhy rozvedených (46 % muži, 47 % ženy) a osôb, ktoré ešte v čase sčítania boli v manželskom stave (11 % muži, 7 % ženy). Na druhej strane sa potvrdil ďalší pokles podielu ovdovených (3 % muži, 7 % ženy).

Kým na začiatku 90. rokov jednoznačne najčastejšie v kohabitáciách žili muži a ženy vo veku 35 – 39 nasledovaní vekom 30 – 34 a 40 – 44 rokov, údaje zo SODB 2011 ukazujú, že dochádza k postupnému vyrovnávaniu váhy jednotlivých vekových skupín, pričom najmä vo vyššom veku sme svedkami zvyšovania zastúpenia osôb na celkovom počte faktických manželstiev. Potvrdzuje sa aj pokles

podielu ovdovených mužov a najmä žien, čo znamená, že aj vo vyššom veku dominujú rozvedené osoby. Je zrejmé, že tento vývoj je do značnej miery ovplyvnený vysokou rozvodovosťou, nízkou opakovanou sobášnosťou a v neposlednom rade nepriamo vplýva aj zlepšovanie úmrtnostných pomerov. Na druhej strane výsledky zo SODB 2011 poukázali na zvyšovanie váhy slobodných osôb v mladšom veku. Ich zastúpenie zreteľne vzrástlo v podstate až do veku 40 rokov, pričom do veku 35 rokov tieto osoby jasne dominujú.

Graf 26 a 27: Osoby žijúce vo faktických manželstvách podľa veku, pohlavia a rodinného stavu na Slovensku v rokoch 1991 a 2011

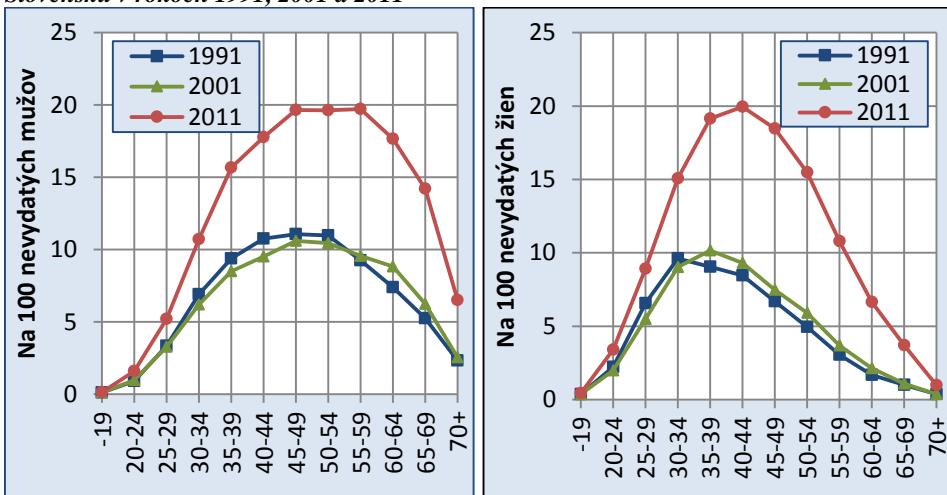

Zdroj údajov: ŠÚ SR SLDB 1991, SODB 2001 a 2011, výpočty autorov

Intenzita vytvárania faktických manželstiev podľa výsledkov posledného sčítania dosahuje svoju maximálnu úroveň u mužov v širšom vekovom intervale 45 – 59 rokov, kým u žien je viac koncentrovaná do veku 40 – 44 rokov. Len o niečo nižšiu šancu vzniku majú ženy vo veku 35 – 39 rokov. Oproti predchádzajúcim sčítaniam sa tak nielenže výrazne zvýšila intenzita formovania kohabitácií u oboch pohlaví, ale došlo aj k určitému starnutiu vekového profilu. Maximum je tak u mužov i žien mierne posunuté do starších vekov.

Podľa výsledkov SODB 2011 niečo viac ako 31 % všetkých kohabitácií tvorili len dve osoby. Na začiatku 90. rokov dvojčlenné faktické manželstvá boli o niečo častejšie (37 %). Podiel väčších cenzových domácností kohabitantov (4 a viac osôb) sa výraznejšie nezmenil. V oboch sčítaniach predstavovali približne 39 %, pričom najčastejšie išlo o štvorčlenné domácnosti (24 % v roku 2011).

Graf 28 a 29: Intenzita formovania faktických manželstiev podľa veku a pohlavia na Slovensku v rokoch 1991, 2001 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SĽDB 1991, SODB 2001 a 2011, výpočty autorov

Hlavnú úlohu v štruktúre faktických manželstiev podľa počtu členov zohráva prítomnosť detí. Z pohľadu reprodukčného správania a tiež z hľadiska plnenia ďalších funkcií rodiny je dôležitá predovšetkým prítomnosť závislých detí. Vo viac ako polovici kohabitácií (51 %) v roku 2011 nežilo ani jedno závislé dieťa. Oproti roku 1991 je to mierny nárast váhy bezdetných faktických manželstiev (o 5,6 p. b.). Okrem toho súčasné kohabitácie majú častejšie len jedno závislé dieťa (takmer 26 %) a naopak menej často sú zastúpené kohabitácie s väčším počtom detí.²³ Priemerný počet závislých detí žijúcich vo faktickom manželstve sa znížil z pôvodných 1,1 dieťaťa na necelých 0,9 dieťaťa. Výrazný nárast počtu kohabitácií však spôsobil, že aj napriek ich zmenšovaniu z pohľadu prítomnosti detí, tak spolužitie druhá s družkou predstavuje čoraz častejšie dôležitý priestor, v ktorom prebiehajú všetky základné funkcie rodiny spojené so závislými deťmi. Kým v roku 1991 žilo v kohabitácii len približne 22,7 tis. závislých detí, ktoré tak predstavovali len 1,4 % z celkového počtu závislých detí, údaj z cenu 2011 hovorí už o 77,8 tis. závislých deťoch s podielom takmer 7 %.

Prítomnosť závislých detí žijúcich vo faktických manželstvách úzko súvisí s vekom a rodinným stavom druhá a družky. S výnimkou posledných rokov reprodukčného obdobia majú prevahu kohabitácie, v ktorých sú prítomné aj závislé deti. Najväčšiu váhu tento typ domácností dosahoval v najmladšom veku²⁴ a potom vo veku 33 – 42

²³ Tri a viac závislých detí malo len približne 8 % faktických manželstiev, kým v roku 1991 to bolo takmer 14 %.

²⁴ Kohabitácie, kde prednosta domácnosti je ešte vo veku do 20 rokov (vrátane), sú len približne v tretine prípadov bezdetné. Na tomto mieste je však potrebné upozorniť, že ide o pomerne malú vzorku (necelých 530 prípadov), čo môže získané výsledky čiastočne skresliť.

rokov, kde dokonca predstavovali viac ako 70 %.²⁵ Naopak najvyšší podiel kohabitácií bez závislých detí nachádzame v reprodukčnom období vo veku 23 – 28 rokov, kde tvorili 42 – 48 % a v závere reprodukčného veku. Prevahu faktické manželstvá bez závislých detí nadobúdajú už vo veku 48 rokov a s každým ďalším rokom sa čoraz viac prehluje. Napríklad vo veku 55 rokov už viac ako 80 % faktických manželstiev bolo bezdetných a hranicu 90 % pokorili ešte pred dovršením 60. roku života.

Najčastejší výskyt kohabitácií na Slovensku je dlhodobo späť s priestorom juhu stredného Slovenska v okresoch Rimavská Sobota, Rožňava, Revúca, Lučenec, Poltár, Veľký Krtíš a tiež v niektorých okresoch stredného Slovenska (v poslednom sčítaní napríklad Banská Štiavnica, Brezno, Zvolen, Žiar nad Hronom) a v mestských okresoch Košíc (najmä Košice II). Celkovo podľa SODB 2011 v 21 okresoch tvorili faktické manželstvá viac ako 5 % z celkového počtu cenzových domácností, pričom najvyššie zastúpenie dosahovali práve v už spomínamej Rimavskej Sobote (9,4 %), Lučenci (8,9 %) a druhom okrese Košic (8,1 %).

Naopak najmenej často žijú osoby vo faktických manželstvách na severe stredného Slovenska (napríklad v okresoch Bytča, Čadca, Námestovo netvoril tento typ domácností ani 2 %) a tiež v niektorých prihraničných okresoch severu východného Slovenska (Snina, Stropkov, Bardejov do 3 %).

Pre vysvetlenie rozdielov v priestorovom rozmiestnení faktických manželstiev nám môžu pomôcť niektoré špecifické znaky, ktoré boli u tohto typu domácností zistené. Analýza osôb žijúcich v kohabitáciách dlhodobo poukazuje na skutočnosť, že tento typ súžitia častejšie vyhľadávajú osoby s nižším vzdelením (pozri napr. Možný 1987; Možný, Rabušic 1992; Rychtaříková 1994; Mládek 2003; Černá 2005), hlásiace sa k rómskej národnosti a etnika (Mládek 2003, Mládek a Širočková 2004, Šprocha 2011) a osoby bez náboženského vyznania.

4.2 Neúplné rodiny

Základom definície neúplných rodinných domácností je spolužitie jedného z rodičov s dieťaťom. Podmienkou je, aby dieťa nevytváralo samostatnú cenzovú domácnosť s prípadnými ďalšími členmi neúplnej rodiny, resp. samostatne nehospodárilo. Svojou povahou predstavujú v podstate akýsi prechod medzi úplnými rodinnými domácnosťami s deťmi, kde sú prítomní obaja manželia, resp. rodičia dieťaťa, a domácnosťami jednotlivcov (Kučera 1994). Ich charakteristickým znakom je absencia jedného z rodičov. K nej mohlo dôjsť buď úmrtím a teda ovdovením prednostu neúplnej rodiny, rozvodom alebo je tento stav trvalým javom už od

²⁵ Celkovo najmenší podiel kohabitácií bez závislého dieťaťa nachádzame vo veku 36 – 39 rokov, kde tvoria len približne 20 – 22 % z celkového počtu.

samotného vzniku tohto typu domácnosti. Posledný prípad je predovšetkým typický pre osamelé slobodné matky. Veľmi špecifickým prípadom neúplných rodinných domácností sú tie, kde na ich čele stojí ženatí muž alebo vydatá žena. Vznikajú oddelením bývania manželov, pričom hlavne v minulosti hlavnú príčinu zohrával nedostatok bytov pre spoločné súžitie a každý z manželov bol tak prinútený žiť (dočasne) samostatne (Bartoňová 2007). V súčasnosti čoraz častejšou príčinou môže byť vlastníctvo viacerých bytov, v ktorých manželia majú trvalé bydlisko, alebo ešte častejšie môže ísť o „mŕtve“ manželstvá, v ktorých oddelené bývanie signalizuje rozvrat spolužitia a je teda obrazom tzv. predrozvodového fyzického opustenia nefunkčného manželstva (Bartoňová 2007). Podľa toho, či prítomné deti splňajú kritérium závislosti alebo nie, ich ďalej rozdeľujeme na neúplné rodiny so závislými deťmi a bez závislých detí.

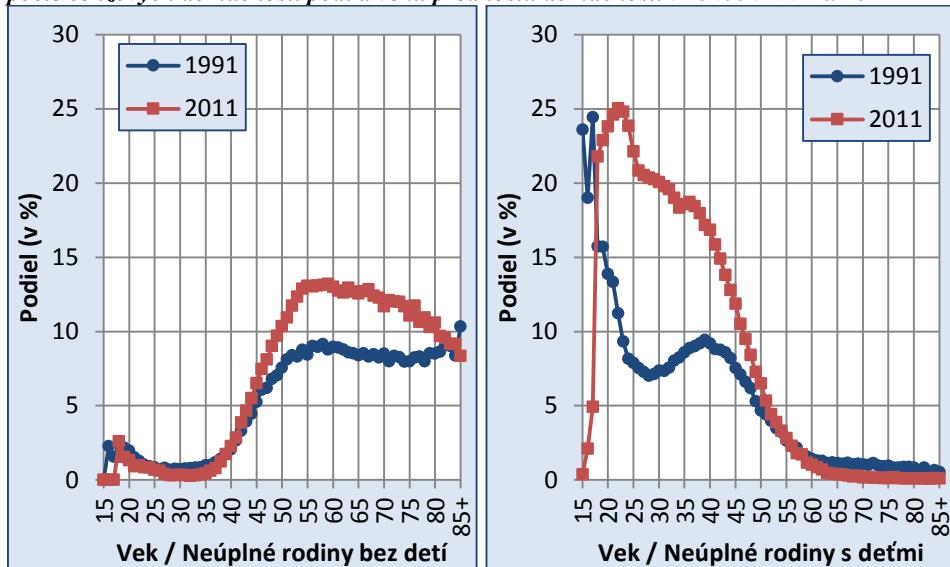
Ako sme už prezentovali vyššie, medzi sčítaniami 1991 a 2011 došlo k pomerne významnému nárastu počtu a podielu neúplných rodín, a to v oboch podtypoch. Zretel'ne to potvrdzujú aj grafy 30 a 31. Vzhľadom na charakter neúplných rodín s deťmi a bez detí je logické aj ich rozloženie v spojitosti s vekom. Neúplne rodiny bez závislých detí svoj maximálny podiel na celkovom počte domácností dosahujú vo veku 50 – 80 rokov, kde prekračujú hranicu 10 %. Najčastejšie sú však podľa výsledkov posledného sčítania 2011 vo veku 55 – 60 rokov, kde majú viac ako 13% podiel. Oproti sčítaniu zo začiatku 90. rokov sa ich zastúpenie zvýšilo predovšetkým v týchto vekových skupinách, pričom aj tu dochádza k posunu do vyššieho veku. Zaujímavý je aj vývoj vo vyšších vekových skupinách, kde tiež došlo intercenzálne k nezanedbateľnému nárastu ich zastúpenia. Až vo veku nad 80 rokov môžeme identifikovať mierny pokles oproti sčítaniu ľudu 1991. Príčiny je potrebné hľadať jednak vo výraznom náraste rozvodovosti, a tým častejšom vytváraní týchto domácností, no vo vyššom veku rozhodujúcu úlohu zohráva s najväčšou pravdepodobnosťou predĺžujúca sa dĺžka spoločného súžitia dieťaťa s jedným zo svojich rodičov.

Ešte dynamickejšie sa v niektorých vekových skupinách zvyšuje váha neúplných rodín so závislými deťmi. Ich najvyššie zastúpenie sme nachádzali najprv v najmladšom veku v spojitosti najmä so slobodnými osamelými matkami, no pomerne rýchlo a najmä prudko ich podiel s vekom klesol. Predovšetkým v dôsledku rozvodovosti sa ešte okolo 40. roku života dočasne a len veľmi mierne zvýšil, aby následne došlo opäťovne k ďalšiemu dramatickému poklesu ku koncu reprodukčného veku.

Zmeny v časovaní sobášnosti, plodnosti a rozvodovosti spolu s častejším výskytom slobodných matiek sa podpisali pod hlavné posuny v charaktere zastúpenia neúplných rodín s deťmi. Predovšetkým v mladšom veku sme svedkami výrazného nárastu podielu tohto typu domácností. Vo veku 18 – 30 rokov tvoria viac ako päťtinu z celkového počtu cenzových domácností, pričom maximum je dosahované vo veku 19 – 23 rokov, kde predstavujú 23 – 25 %. Rovnako aj vo veku najvyššej

rozvodovosti sa ich zastúpenie dramaticky zvýšilo. V súlade s vekovým vymedzením závislého dieťaťa je aj v súčasnosti ich podiel v poreprodukčnom veku už veľmi nízky.

Graf 30 a 31: Podiel neúplných rodín bez závislých detí a so závislými deťmi na celkovom počte cenzových domácností podľa veku prednosti domácností v rokoch 1991 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2011; výpočty autorov

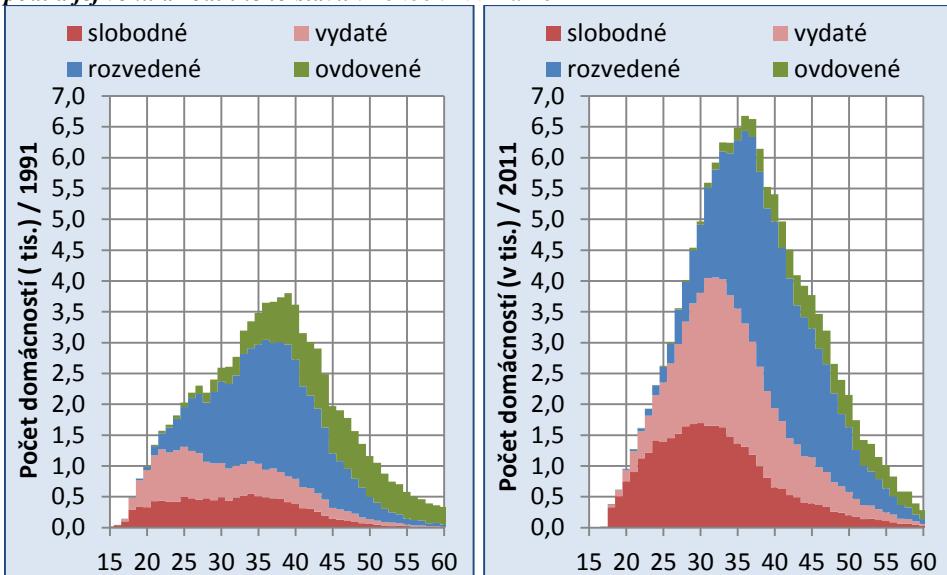
Na čele neúplných rodinných domácností dlhodobo najčastejšie stojia ženy, pričom ešte častejšie je to, ak sú v domácnosti prítomné závislé deti. Je to v prevažnej miere výsledok porozvodovej praxe, keď súdy starostlivosť o deti zveria prevažne do rúk ženy. Čiastočne sa na tom podieľa aj vyššia úmrtnosť mužov.

Hlbšia štruktúra neúplných rodín na čele so ženou ukazuje, že pri neprítomnosti závislých detí na čele neúplnej rodiny stojí ovdovená žena (55 %) a až potom približne v tretine prípadov ide o rozvedenú ženu. Tento jav úzko súvisí s vekom prednosti. Ak v neúplnej rodine sú aj závislé deti, najčastejšie ide o rozvedenú osobu (viac ako 37 %). Takmer 28 % tvoria vydaté ženy a necelú štvrtinu slobodné ženy.

Porovnanie výsledkov sčítaní 1991 a 2011 prinieslo niekoľko zaujímavých zistení. Predovšetkým sa znížil počet a podiel neúplných rodín so závislými deťmi, na čele ktorých stojí ovdovená žena. Môžeme predpokladať, že ide o výsledok zlepšenia úmrtnostných pomeroval najmä na strane mužov v reprodukčnom a v strednom produktívnom veku. Na druhej strane sa zvýšilo zastúpenie a počet domácností na čele so slobodnou a tiež vydatou ženou. Kým vývoj u slobodných žien na čele neúplnej rodiny so závislými deťmi je do určitej miery očakávaný jav spojený predovšetkým s nemanželskou plodnosťou, tak dynamický nárast neúplných rodín s vydatou prednostkou nás do určitej miery prekvapil. Nepredpokladáme, že by sa

nejako výrazne zhoršili možnosti na spoločné bývanie pre mladé rodiny. Posun maxima do veku najvyššej rozvodovosti dáva skôr tušiť, že príčinou by mohlo byť jednak zvýšenie počtu nefunkčných manželstiev, prípadne manželstiev v predrozvodovej fáze a časť predstavujú prípady, keď manželia majú odlišné trvalé bydlisko v dôsledku vlastníctva viacerých nehnuteľností. Po všetkých stránkach však ide o veľmi zaujímavý jav, ktorý bez podrobnejšej analýzy môžeme len ľahko detailnejšie vysvetliť.

Graf 32 a 33: Počet a štruktúra neúplných rodín so závislými detmi na čele so ženou podľa jej veku a rodinného stavu v rokoch 1991 a 2011

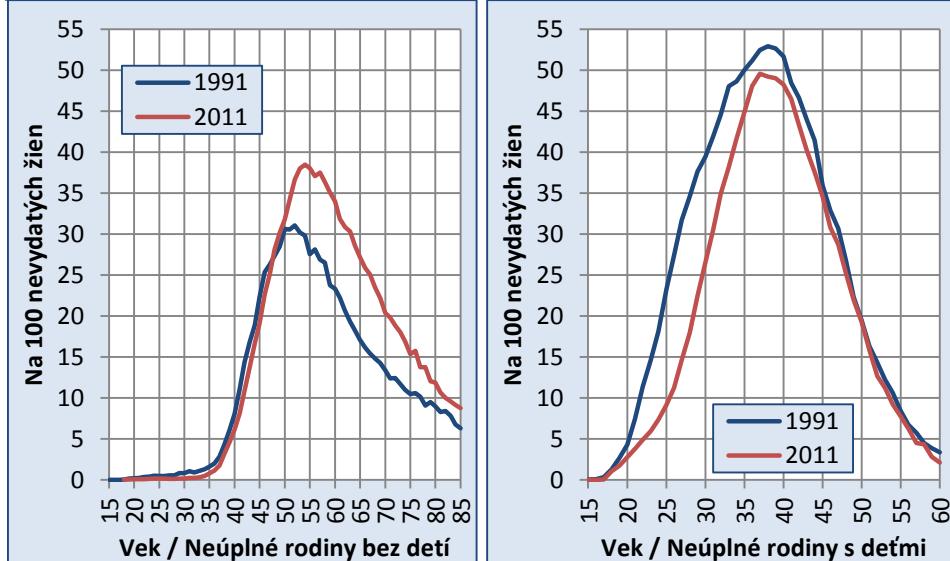
Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2011; výpočty autorov

Veľmi dôležitým poznatkom je aj intercenzálny nárast počtu a podielu závislých detí žijúcich v neúplných rodinách. Kým v roku 1991 to bolo približne 148 tis. detí, ktoré tvorili niečo viac ako 9 % z celkového počtu závislých detí v rodinných domácnosťach, posledné sčítanie z roku 2011 ukazuje, že je to viac ako 247 tis. detí a tie predstavujú už viac ako 22 %.

Zvýraznenie váhy rozvodov ako jednej z hlavných príčin vzniku neúplných rodín spolu so zmenami jeho časovania a tiež procesu sobášnosti prispeli k určitým posunom v intenzite a v charaktere vytvárania týchto domácností. Predovšetkým sa medzi sčítaniami 1991 a 2011 zvýšila intenzita vzniku neúplných rodín bez závislých detí. Išlo najmä o vek 50 a viac rokov. Prispieva k tomu nielen intenzita rozvodovosti posúvajúca sa do vyššieho veku, ale aj skutočnosť, že manželstvá sú rozvádzané čoraz častejšie po dlhšej dobe, ktorá uplynula od sobáša, keď deti už nesplňajú kritérium závislosti. Okrem toho je to tiež výsledok dlhšieho zotrívania vekovo nezávislých detí v domácnosti ich rozvedenej matky (resp. otca). Poloha

maximálnej intenzity vzniku neúplných rodín bez detí sa len mierne posunula do vyššieho veku. Podľa údajov z cenzu 2011 tak najčastejšie tento typ cenzových domácností vzniká vo veku 52 – 60 rokov, keď na 100 nevydatých žien pripadalo viac ako 35 neúplných rodín bez závislých detí. Logicky najnižšia intenzita je v prvej polovici reprodukčného veku. Platí to pre obe sčítania, no predsa len v poslednom sčítaní vidíme mierny pokles ich vzniku v mladšom veku. V podstate až po dovršení 35. roku života sme svedkami pomerne dynamického nárastu intenzity, s akou tieto domácnosti na Slovensku vznikajú.

Graf 34 a 35: Intenzita vytvárania neúplných rodín bez závislých detí a so závislými deťmi podľa veku ženy na čele cenzovej domácnosti v rokoch 1991 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB 1991, SODB 2011; výpočty autorov

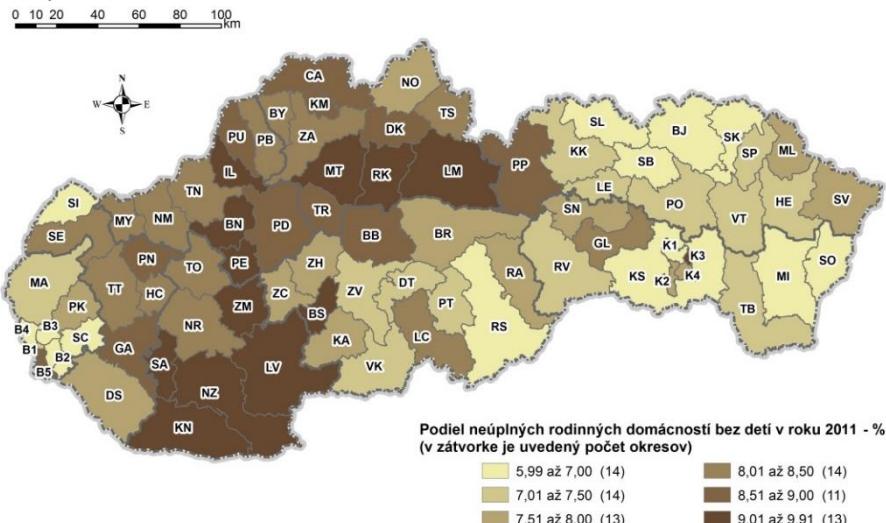
Opačný trend s len menšou dynamikou nastáva po dosiahnutí maxima. Na druhej strane však výsledky tiež potvrdili, že aj vo vyššom veku čoraz častejšie registrujeme prípady vytvárania neúplných rodín bez závislých detí, čo je dôkazom pretrvávania spolužitia a hospodárenia rozvedenej osamej ženy s jedným alebo viacerými svojimi deťmi vo veku nad 26 rokov.

Porovnanie údajov zo sčítaní 1991 a 2011 v prípade neúplných rodín so závislými deťmi naopak ukázalo, že najmä v mladšom veku dochádzá k zníženiu intenzity ich vzniku. Vrchol (vek 35 – 40 rokov) a ani intenzita, s akou vznikajú vo veku nad 40 rokov sa v intercenzálnom období výraznejšie nezmenili.

Rozdiely v zastúpení neúplných rodín bez detí a s deťmi na úrovni okresov nie sú podľa výsledkov SODB 2011 príliš veľké. Súčasne tieto typy domácností tvoria maximálne 10 % resp. niečo viac ako 12 % z celkového počtu cenzových domácností v jednotlivých okresoch. Aj preto je vyhodnotenie získaných výsledkov

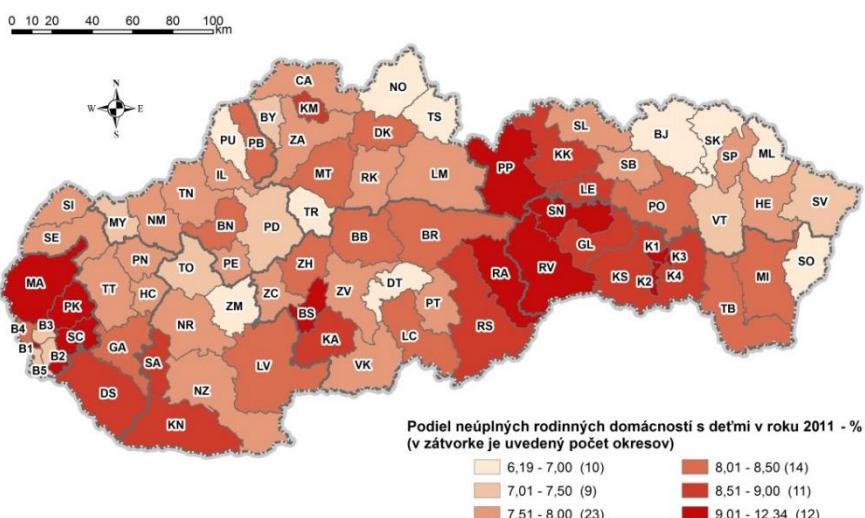
do určitej miery problematické. Najčastejšie sa s neúplnými rodinami bez detí stretávame na juhu západného Slovenska, v niektorých okresoch stredného a tiež západného Slovenska. Naopak najnižšiu váhu jednoznačne dosahujú na východnom Slovensku.

Mapa 4: Podiel neúplných rodinných domácností bez závislých detí v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

Mapa 5: Podiel neúplných rodinných domácností so závislými detmi v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

Neúplné rodiny so závislými detičmi boli podľa posledného sčítania častejšie v okolí Bratislavы a niektorých mestských okresoch Bratislavы a Košíc. Okrem toho ich vyššiu váhu nachádzame aj v páse okresov (od severu na juh) Kežmarok – Revúca, oddelujúcim dve oblasti s najnižšou váhou týchto domácností (severovýchod Slovenska a sever stredného Slovenska).

V oboch prípadoch rozhodujúcu úlohu pri častejšom výskytu neúplných rodín zohráva predovšetkým intenzita rozvodovosti, čiastočne aj miera mužskej nadúmrtnosti a nesmieme zabúdať aj na intenzitu, s akou do ďalšieho manželstva vstupujú rozvedené resp. ovdovené osoby. V neposlednom rade je do úvahy potrebné tiež brať aj dĺžku spolužitia a hospodárenia dieťaťa (detí) s rozvedenou alebo ovdovenou matkou prípadne otcom v jednej domácnosti.

4.3 Domácnosti jednotlivcov

Domácnosti jednotlivcov sú predovšetkým výsledkom rozpadu úplných rodín v dôsledku úmrtia jedného z manželov (ak nie je v rodine dieťa) alebo rozvodom úplnej rodiny (s alebo bez detí)²⁶. Vzhladom na charakter úmrtnosti, ovdovením vznikajú skôr vo vyšom veku²⁷ a v prípade legislatívneho ukončenia manželstva je to najmä v druhej polovici reprodukčného obdobia a v strednom produktívnom veku. V mladšom veku sú domácnosti jednotlivcov spájané predovšetkým so slobodnými osobami, ktoré samostatne hospodária a často aj samostatne bývajú. Potvrdili to aj výsledky posledného sčítania obyvateľov. Prevahu slobodných osôb medzi domácnosťami jednotlivcov nachádzame u mužov ešte vo veku 35 rokov, pričom u žien to bolo dokonca do 40. roku života. Najvyššie zastúpenie rozvedených jednotlivcov nachádzame v mužskej časti populácie vo veku 47 – 53 rokov (viac ako 45 %), pričom nad hranicou 40 % sa rozvedené osoby pohybovali od 40. – 60. roku života. U žien bola ich váha o niečo nižšia. Maximum ležalo vo veku 44 – 53 rokov, kde tvorili viac ako 40 %. Ide o výsledok častejšieho výskytu a najmä vzniku skoršej prevahy domácností jednotlivcov ovdovených žien, ku ktorej dochádza už vo veku 59 rokov, kým u mužov majú prevahu ovdovení až od 68. roku života. Transformácia reprodukčného správania v poslednom štvrtstoročí, a to najmä v prípade rozvodovosti a úmrtnosti prispela k určitým zmenám vo formovaní domácností jednotlivcov. Predovšetkým sme svedkami poklesu podielu ovdovených a naopak nárastu váhy rozvedených a slobodných osôb na celkovom počte cenzových domácností jednotlivcov.

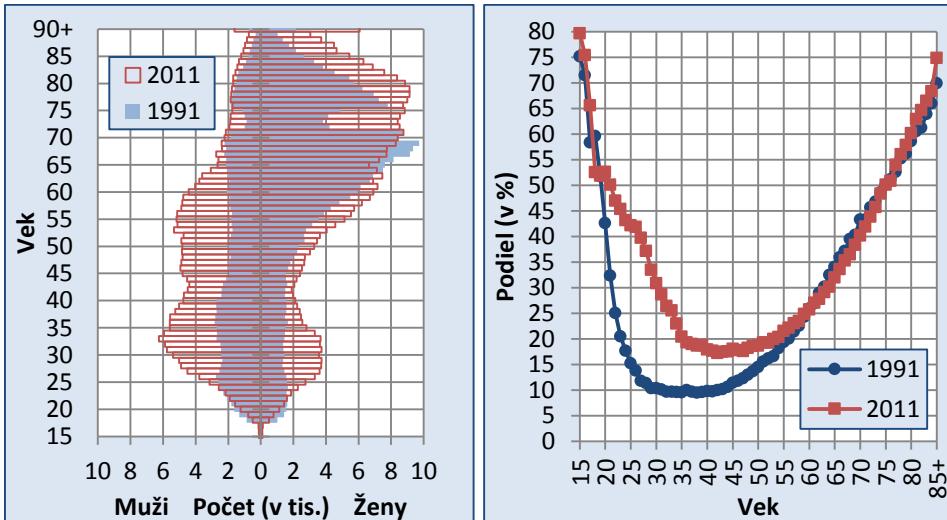
²⁶ Rozvodom bezdetného manželstva resp. manželstva bez detí vznikajú dve cenzové domácnosti jednotlivcov.

²⁷ Okrem ovdovenia sa na tvorbe cenzových domácností jednotlivcov podieľajú aj odchody detí z neúplných rodín.

Dlhodobo patrili domácnosti jednotlivcov medzi dynamicky početne rastúce typy cenzových domácností. Prispievali k tomu jednak zvyšujúce sa príjmy osamelých osôb, rast výšky starobných dôchodkov a tiež zvýšená intenzita bytovej výstavby v 70. a 80. rokoch (Bartoňová 2005; Pilinská a kol. 2005; Vaňo 2003). V 90. rokoch rast formovania domácností jednotlivcov výrazne podmienilo aj zvyšovanie intenzity rozvodovosti a tiež častejší vznik domácností jednotlivcov mladých slobodných osôb. Okrem toho svoju úlohu zohral aj pokles opakovanej sobášnosti. V poslednom intercenzálnom období sa rast domácností jednotlivcov zastavil a ich počet zostáva na približne rovnakej úrovni, ako tomu bolo v roku 2001.

So zmenami v rodinnom stave úzko súvisia aj posuny iných štrukturálnych charakteristik. Predovšetkým sme svedkami nárastu počtu i podielu domácností jednotlivcov u mužov vo veku 30 – 40 a 45 – 60 rokov. U žien k tak výraznému zvýšeniu v mladšom veku nedošlo (s výnimkou veku 25 – 35 rokov) a hlavné zmeny sa odohrávali vo vyšom veku. Jednak sme svedkami posunu maximálnej váhy a počtu domácností do intervalu 70 – 80 rokov. Naopak v mladšom veku (55 – 65 rokov) identifikujeme pomerne výrazný pokles podielu a čiastočne aj počtu cenzových domácností jednotlivcov. Tieto zmeny sú podmienené nielen samotnou intenzitou vytvárania cenzových domácností jednotlivcov, ale sa na nich podpisuje predchádzajúci populačný vývoj (posuny rôznoopočetných generácií) spolu s procesmi formujúcimi ich vznik a zánik²⁸.

Graf 36 a 37: Počet a podiel cenzových domácností jednotlivcov na Slovensku podľa veku v rokoch 1991 a 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR, SĽDB1991 a SODB 2011; výpočty autorov

²⁸ Domácnosti jednotlivcov môžu zaniknúť úmrťou osoby alebo vznikom iného typu cenzovej domácnosti- vstupom do manželstva, prípadne vytvorením faktického manželstva (kohabitácie) alebo ak osoba začne spoločne bývať a hospodáriť s inou cenzovou domácnosťou. V takomto prípade predstavuje tzv. pričlenenú osobu, ktorá je už jej súčasťou.

Najmä výrazná mužská nadúmrtnosť, ktorá sa prehľbovala od polovice 60. rokov až do začiatku 90. rokov, prispela k značnej prevahe žien v skladbe cenzových domácností jednotlivcov. Podľa údajov sčítania ľudu z roku 1991 až 65 % z nich tvorili ženy. V posledných dvoch intercenzálnych obdobiah sa však situácia mierne zmenila. V sčítaní obyvateľov 2011 domácnosti jednotlivcov tvorené ženami predstavovali necelých 59 %. Na jednej strane je to výsledok dynamickejšieho zlepšovania úmrtnostných pomerov mužov, a tým zmenšovania mužskej nadúmrtnosti, a na strane druhej je to dôsledok nárastu intenzity rozvodovosti.

Rozvod úplnej rodiny s deťmi v slovenských podmienkach v prevažnej miere so sebou prináša vznik domácnosti jednotlivca - muža a neúplnej rodiny na čele so ženou, keďže starostlivosť o dieťa (deti) je častejšie súdom určená žene.²⁹ Kým na začiatku 90. rokov ženy začíname mať prevahu už na konci reprodukčného obdobia, podľa posledného cenzu je to až od veku 56 rokov. Okrem toho tiež došlo k jej zmierneniu vo vyššom veku. Naopak v mladšom veku (35 – 45 rokov) sme svedkami významného zvýraznenia prevahy mužov (na jednu domácnosť jednotlivcov žien pripradali viac ako dve domácnosti jednotlivcov tvorené mužmi).

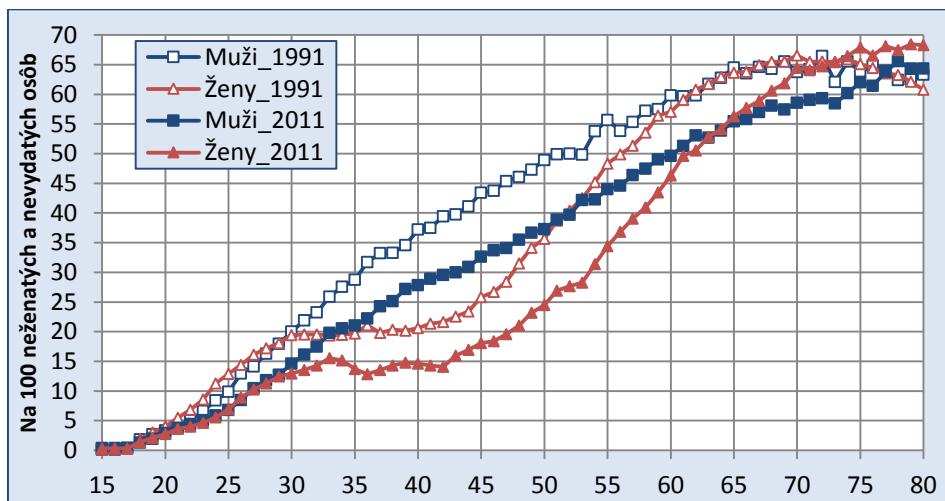
Intenzita tvorby cenzových domácností jednotlivcov má u oboch pohlaví odlišný priebeh. Súvisí to predovšetkým so spôsobom, ako vznikajú. Kým v mladšom veku je šanca u mužov i žien približne rovnaká, od 30. roku života v ženskej populácii stagnuje, kým naopak u mužov identifikujeme naďalej kontinuálny rast. Tento jav je výsledkom rozrodu manželstiev s deťmi, keď muži po rozvode vytvárajú domácnosti jednotlivcov, ale u žien sa formujú neúplné rodinné domácnosti. K ďalšiemu nárastu intenzity vzniku cenzových domácností jednotlivcov na strane žien dochádza až od 40. roku života. Ten je však natoľko intenzívny, že už približne vo veku 60 rokov sú intenzity u oboch pohlaví približne rovnaké. Okrem rozdielov v priebehu formovania domácností jednotlivcov medzi pohlaviami graf 38 poukazuje aj na zmeny, ktoré nastali medzi sčítaniami 1991 a 2011. S výnimkou najmladších a najstarších vekových skupín došlo k poklesu intenzity, s akou tieto domácnosti vznikajú. Platí to pritom pre obe pohlavia. Vo vyššom veku je to predovšetkým dôsledok zlepšujúcich sa úmrtnostných pomerov, čo znamená, že manželské zväzky majú šancu na dlhšiu existenciu. Okrem toho sa predĺžuje aj doba súžitia detí v neúplných rodinách. V mladšom veku je to naopak dôsledok zmien v štruktúre populácie podľa rodinného stavu, kde sme svedkami výrazného nárastu počtu neženatých a nevydatých osôb.

Z priestorového hľadiska najvyšší podiel domácností jednotlivcov nachádzame v niektorých mestských okresoch Bratislavu a Košic a ďalej v okrese Veľký Krtíš a Sobrance. Okrem nich vyššiu váhu domácností jednotlivcov dosahovali na juhu stredného Slovenska, v niektorých okresoch stredného Slovenska (Banská Bystrica,

²⁹ Striedavá starostlivosť o dieťa bola zavedená až v roku 2010 (1.7) novelou zákona 36/2005 Z. z. o rodine.

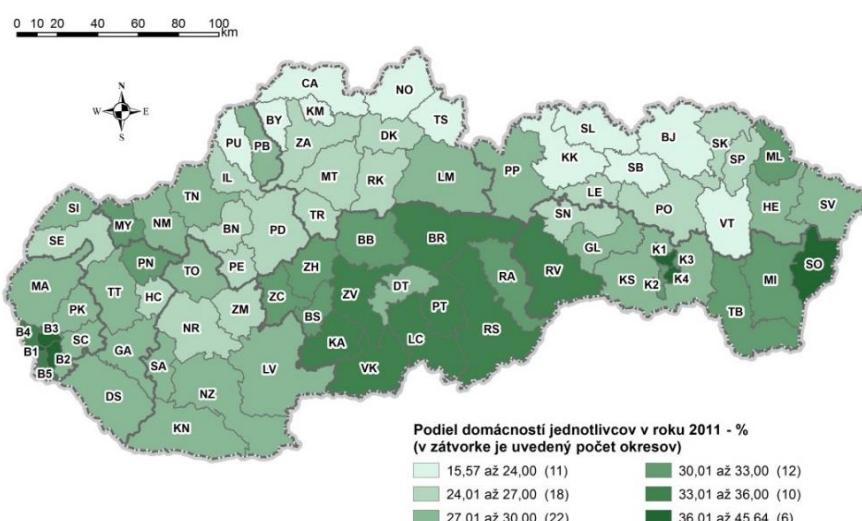
Brezno, Zvolen) spolu s tromi administratívnymi celkami na juhovýchode (už spomínané Sobrance spolu s Trebišovom a Michalovcami). Častejšie boli cenzové domácnosti tvorené len jednou osobou aj na Myjave a v okrese Piešťany. Naopak najmenšiu váhu domácnosti jednotlivcov dosahujú na severe stredného a východného Slovenska v pásme prihraničných regiónov od Púchova, Bytču, Čadcu, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošína až po Kežmarok, Starú Ľubovňu, Levoču a Bardejov.

Graf 38: Intenzita vytvárania cenzových domácností jednotlivcov mužov a žien podľa veku na Slovensku v rokoch 1991 a 2011

Zdroj údajov: SLDB 1991, SODB 2011, výpočty autorov

Mapa 6: Podiel domácností jednotlivcov v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

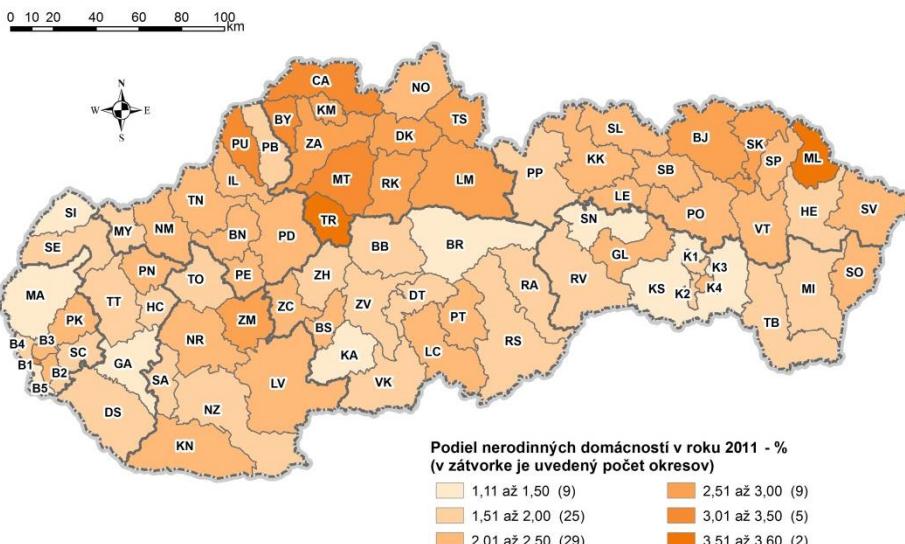
4.4 Viacčlenné nerodinné domácnosti

Predstavujú špecifický typ cenzových domácností tvorený spoločne bývajúcimi a hospodáriacimi príbuznými alebo nepríbuznými osobami, ktoré však nevytvárajú medzi sebou rodinnú domácnosť⁷. Aj napriek pomerne výraznému nárastu ich počtu (z necelých 9 tis. na takmer 43 tis.), nadálej predstavujú zriedkavé cenzové domácnosti. O niečo častejšie podľa SODB 2011 na ich čele stojia muži (57 % prípadov), pričom jasnú dominanciu majú slobodní muži (65 %). Ak na čele takejto domácnosti stojí žena, je skôr slobodná (45 %) alebo ovdovená (31 %). S tým súvisí aj vekové rozloženie prednostov viacčlenných nerodinných domácností. Muži prednostovia boli najčastejšie vo veku 30 – 54 rokov, kým ženy na ich čele boli skôr staršie (maximum 70 a viac rokov).

Intenzita vytvárania viacčlenných nerodinných domácností sa vo všeobecnosti u oboch pohlaví medzi sčítaniami 1991 a 2011 výrazne zvýšila. Na druhej strane je však potrebné podotknúť, že aj napriek tomuto vývoju je miera, s akou vznikajú v porovnaní s ostatnými typmi cenzových domácností, veľmi nízka. Jej rozloženie podľa veku úzko súvisí s početnosťou výskytu týchto domácností. U mužov je maximum okolo 50. roku života a u žien až vo veku 70 a viac rokov.

Z priestorového hľadiska výsledky sčítania obyvateľov z roku 2011 ukázali, že o niečo častejšie ich nájdeme na severe a severovýchode Slovenska. Rozdiely medzi okresmi v ich zastúpení sú však veľmi malé a navyše aj ich váha je veľmi nízka, preto je veľmi ťažké bližšie hodnotiť príčiny existujúceho stavu.

Mapa 7: Podiel viacčlenných nerodinných domácností v okresoch Slovenska podľa výsledkov SODB 2011

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011; výpočty autorov

5. Typizácia okresov podľa charakteru cenzových domácností

Z podrobnej analýzy charakteru a vývoja sobášnosti, rozvodovosti, plodnosti a úmrtnosti spolu s informáciami o štruktúre cenzových domácností z pohľadu jednotlivých typov a počtu členov (veľkosti) na okresnej úrovni je zrejmé, že medzi okresmi môžeme nájsť určité skupiny s podobnými vlastnosťami, charakterom a čiastočne aj vývojom sledovaných demografických procesov a následne aj štruktúrou cenzových domácností. Konštrukcia prognostických scenárov cenzových domácností pre každý okres zvlášť by bola nielenže veľmi namáhavá po všetkých stránkach, ale do úvahy je potrebné brať aj v niektorých prípadoch veľmi malú vzorku a s tým súvisiace značné fluktuácie vstupných údajov v čase. Tieto faktory by určite ovplyvnili kvalitu a spoľahlivosť získaných výsledkov, preto opäťovne volíme najprv vytvorenie typizácie okresov podľa charakteru cenzových domácností a až pre takto zvolené skupiny (typy) následne formulujeme vývojové scenáre pre prognózované obdobie. Vzhľadom k vyššie uvedenému sa nám zdá byť tento prístup konštrukcie skupín okresov s podobnými charakteristikami ako nielen výhodný, ale aj pragmatický kompromis. Je zrejmé, že určitú časť informácie pri tomto postupe stráceme a musíme čeliť aj miernemu skresleniu v dôsledku práce s priemernými hodnotami za jednotlivé zhluky, no domnievame sa, že klady tohto metodického prístupu prevažujú nad zápormi.

Pri tvorbe skupín okresov s podobným charakterom cenzových domácností sme ako v predchádzajúcej práci (Šprocha, Vaňo, Bleha 2013) použili osvedčenú metódou zhlukovej analýzy. Proces typizácie spočíval v niektorých nadväzných krokoch. Najprv boli testované niektoré ukazovatele, ktoré by dokázali vhodne prezentovať charakter a formovanie cenzových domácností na regionálnej úrovni. Napokon sme dospeli k záveru, že bude postačovať váha jednotlivých typov domácností a ukazovateľ priemernej veľkosti cenzových domácností. Ďalšie vstupy ako napr. intenzita vytvárania cenzových domácností, štruktúra podľa veku a typu, či podľa veku a počtu členov na jednej strane model značne komplikovala a na druhej strane prinášala bud' rozporuplné výsledky alebo naopak podobné výsledky, aké sme dosiahli použitím vyššie spomenutých základných indikátorov.

Kedže medzi vybranými ukazovateľmi existujú pomerne úzke korelačné vzťahy, nebolo možné tieto premenné priamo použiť v zhlukovej analýze. Preto sme prostredníctvom metódy hlavných komponentov vytvorili najprv dve umelé nezávislé premenné, ktoré vysvetlovali viac ako 85 % z celkovej variability. Hlavné slovo mal pritom prvý faktor (takmer 65 % variability) spojený najmä s veľkosťou domácností a váhou rodín s deťmi, resp. domácnosťami jednotlivcov. Druhý faktor tvorili najmä premenné charakterizujúce zastúpenie rodinných domácností bez závislých detí.

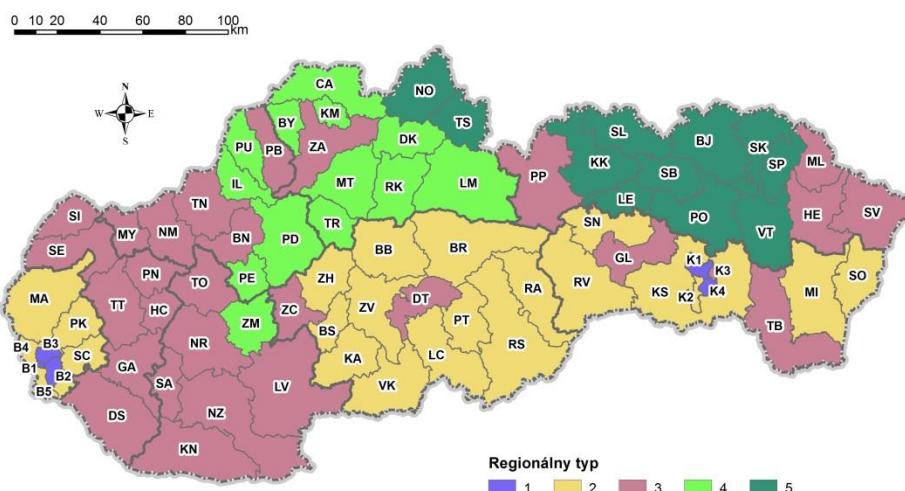
Tieto dva hlavné komponenty (ich faktorové skóre) predstavovali následne vstupy do zhlukovej analýzy. Jej cieľom bolo vytvoriť zo súboru okresov niekoľko relatívne rovnorodých skupín tak, aby regióny, ktoré sú súčasťou daného zhluku, si boli čo najviac podobné. Použitá bola Wardova hierarchická metóda a pri určovaní optimálneho počtu zhlukov sme sa riadili predovšetkým ich vzdialenosťou a heuristickým prístupom vzhládom na znalosť problematiky.

V ďalšej fáze typológie okresov sme získané zhluky podrobili vecnej kritike, snažili sme sa posúdiť, či získané výsledky majú praktické opodstatnenie a či sú tak využiteľné pre naše potreby. Po určitých dodatočných korekciách sme získali celkovo päť hlavných skupín okresov podľa charakteru cenzových domácností. Ich priestorovú vizualizáciu prináša mapa 8 a priemerné hodnoty jednotlivých indikátorov tab. 5.

Prvý zhluk okresov pozostáva výlučne z mestských okresov Bratislavky (I, II a III) a Košíc (I, IV). Typické sú predovšetkým najvyšším zastúpením domácností jednotlivcov a naopak najnižším podielom úplných rodín, a to najmä úplných rodín s deťmi. Vzhládom k týmto charakteristikám je logické, že tento zhluk okresov sa vyznačuje aj v priemere najmenšími cenzovými domácnosťami.

Vysoký podiel domácností jednotlivcov nachádzame aj v druhom zhluku okresov. Z priestorového hľadiska ide predovšetkým o okresy v zázemí Bratislavky (Malacky, Pezinok, Senec), ku ktorým sa pripájajú aj zvyšné bratislavské okresy. Hlavný regón ich výskytu je však stredné Slovensko od Žiaru nad Hronom, Banskú Štiavnicu, Krupinu a Veľký Krtíš smerom na východ až po Michalovce a Sobrance (s výnimkou niektorých okresov). Podobne ako v prvom zhluku sa tieto okresy tiež vyznačujú vyššou váhou neúplných rodín so závislými deťmi.

Mapa 8: Zhluky okresov Slovenska podľa charakteru cenzových domácností

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011, výpočty autorov

Tretí zhluk okresov je najviac geograficky rôznorodý. Patria sem v podstate všetky zostávajúce okresy západného Slovenska, ďalej niektoré okresy stredného Slovenska (napr. Žilina, Považská Bystrica, Detva) a tiež okresy na východe a najmä krajinom východe Slovenska (Medzilaborce, Humenné, Trebišov, Svidník). Charakterom cenzových domácností a aj ich veľkosťou sa najviac podobajú priemeru Slovenska.

Posledné dva zhluky okresov geograficky ležia najmä na severe stredného a východného Slovenska. V oboch prípadoch platí, že tieto celky sa vyznačujú predovšetkým väčšími domácnosťami, v ktorých majú významné postavenie úplné rodiny a najmä úplné rodiny s deťmi a naopak sú typické najnižšou váhou domácností jednotlivcov. Predovšetkým v piatom zhluku okresov, ktorý tvoria jednak dva okresy na Orave (Námestovo a Tvrdošín) a najmä súvislá skupina okresov na severe východného Slovenska (od Kežmarku po Vranov nad Topľou a Stropkov), nachádzame najvyššiu váhu úplných rodín s deťmi a výrazne podpriemerné zastúpenie domácností jednotlivcov. Priemerný počet členov domácností v ich prípade prekračuje hranicu 3 osôb (priemer za Slovensko bol tesne pod hranicou 2,6 osoby).

Tab.5: Zastúpenie jednotlivých typov cenzových domácností (%) a ich priemerná veľkosť podľa počtu členov vo vybraných zhlukoch okresov

Číslo zhluku	ÚRbD	ÚRsD	NRbD	NRsD	VND	DJ	Priemerný počet členov domácnosti
I.	23,5	17,6	6,7	8,5	2,3	41,4	2,1
II.	27,1	23,0	7,5	8,6	1,7	32,1	2,5
III.	29,2	24,0	8,4	8,0	2,0	28,4	2,6
IV.	29,9	25,5	9,1	7,7	2,7	25,2	2,7
V.	26,6	33,1	7,1	7,6	2,3	23,4	3,1

Vysvetlivky: ÚRbD – úplné rodiny bez závislých detí, ÚRsD – úplné rodiny so závislými deťmi, NRbD – neúplné rodiny bez závislých detí, NRsD – neúplné rodiny so závislými deťmi, VND – viacčlenné nerodinné domácnosti, CDJ – cenzové domácnosti jednotlivcov.

Zdroj údajov: ŠÚ SR SODB 2011, výpočty autorov

6. Základné predpoklady prognózy cenzových domácností

Zmeny reprodukčného správania a v mnohých ohľadoch jej postupná stabilizácia výrazne zasiahli charakter a formovanie rodín a cenzových domácností na Slovensku v poslednom štvrtstoročí. Je zrejmé, že vplyv týchto faktorov budeme môcť pozorovať aj v budúcom vývoji cenzových domácností.

K hlavným faktorom, ktorý sa podpisuje pod súčasné zmeny, patria predovšetkým výrazný pokles sobášnosti spojený s odkladaním manželstva do vyššieho veku, nárast a viac menej stabilizácia rozvodovosti na historicky vysokej úrovni a v strednom a čiastočne aj vyššom produktívnom veku je to pokles úmrtnosti a predovšetkým zníženie mužskej nadúmrtnosti. Nemenej dôležitou transformáciou prešla aj plodnosť. K jej hlavným znakom, podobne ako v prípade sobášnosti, patrí zníženie intenzity, posun materstva do vyššieho veku a tiež odklon od úzkeho prepojenia so životom v manželstve. Tieto a ďalšie faktory významnou mierou prispievajú k celkovej pluralizácii rodinných foriem. Sme svedkami nárastu počtu osôb, ktoré žijú osamote (domácnosti jednotlivcov), a to nielen vo vyššom veku. Ďalej dochádza k heterogenizácii spôsobu párového spolužitia (rôzne formy kohabitácií) a v neposlednom rade sa predĺžuje prítomnosť detí v orientačných rodinách.

Viaceré z vyššie uvedených faktorov v spojitosti s formovaním a charakterom domácností budú pôsobiť protichodne, alebo naopak synergicky, a preto odhadnúť budúci vývoj rodín a domácností je pomerne komplikované.

V prípade úplných rodín so závislými deťmi sa domnievame, že vývoj v najbližších rokoch by mohol prinesť ich menší prírastok vzhľadom na existujúci priestor v rekuperácii nielen plodnosti, ale aj sobášnosti. Okrem toho nesmieme zabúdať, že za úplné rodinné domácnosti sa počítajú aj faktické manželstvá, ktoré čoraz častejšie plnia nielen funkciu predmanželských súžití na skúšku, ale stávajú sa tiež priestorom, v ktorom sa rodia deti. Súčasne naďalej značnej obľube sa tešia aj porozvodové kohabitácie, ktorých výskyt bude skôr zvyšovať váhu úplných rodín bez závislých detí. Na druhej strane je však potrebné podotknúť, že uvedený priestor na rast sobášnosti a plodnosti je najmä v generáciách zo 70. a prvej polovice 80. rokov už značne obmedzený a súčasné informácie o veľkosti rekuperácie hovoria, že nie je možné predpokladať nejaký významný nárast. Okrem toho do reprodukčného veku sa dostávajú čoraz menej početné kohorty, čo sa postupne v druhej polovici prognózovaného obdobia prejaví na poklese počtu a zastúpení úplných rodín so závislými deťmi.

Smerovanie úplných rodín bez závislých detí je predovšetkým podmienené intenzitou úmrtnosti a najmä úrovňou mužskej nadúmrtnosti, kde predpokladáme ďalšie zlepšovanie situácie. Dôležitým bude aj vývoj dĺžky spolužitia detí s rodičmi v jednej hospodáriacej domácnosti. Otázkou zostáva, ako sa bude vyvíjať úroveň

bezdetnosti a jej vplyv na bezdetnosť manželstiev alebo kohabitácií. Niektoré výsledky (pozri napr. Potančoková 2008, Šprocha 2013, 2014b) o úrovni odkladania a rekuperácia potvrdzujú, že miera bezdetnosti na Slovensku bude rášť. Predpokladáme, že aj časť manželských párov nielenže bude odkladať narodenie prvého dieťaťa od sobáša na neskôr, ale dôjde aj k programovému odmietaniu vstupu do rodičovstva. Na druhej strane je potrebné tiež pripomenúť, že už samotný proces odkladania zvyšuje riziko nenaplnenia reprodukčných dráh, a preto sa tento faktor zdá byť legítimny aj pre vývoj úplných rodín bez detí v mladšom veku. Synergické pôsobenie viacerých faktorov tak môže podmieniť ďalší rast početnosti a váhy úplných rodín bez závislých detí počas celého prognózovaného obdobia.

Neúplné rodiny na Slovensku predstavujú čoraz častejší typ cenzových domácností, v dôsledku vysokej rozvodovosti, stále pretrvávajúcej nadúmrtnosti mužov a tiež je prejavom poklesu intenzity, s akou do ďalšieho manželstva vstupujú rozvedené a ovdovené osoby. Okrem toho je potrebné tiež pripomenúť, že sa predĺžuje obdobie prítomnosti detí (aj ekonomicky nezávislých) v domácnosti jedného zo svojich biologických rodičov. Na druhej strane nízka sobášnosť, plodnosť a stabilizácia rozvodovosti spolu s posunom menej početných generácií naprieč reprodukčným vekom nevytvárajú priestor na ďalšie významnejšie zvyšovanie počtu a podielu neúplných rodín s deťmi. Aj preto predpokladáme, že ich počet a váha sa bude postupne znižovať. Opačným vývojom by však mohli prejsť neúplné rodiny bez závislých detí. Predchádzajúca vysoká rozvodovosť početných manželských zväzkov, nízka sobášnosť rozvedených a čiastočne aj ovdovených a tiež spomínané dlhšie zotravávanie detí v domácnosti jedného z rodičov môžu predstavovať súbežne pôsobiace faktory nárastu počtu a podielu neúplných rodín bez závislých detí.

Zníženie koeficientov hláv domácností pre domácnosti jednotlivcov v roku 2011 možno považovať za dočasné a pre najbližšie obdobie je skôr pravdepodobný nárast. Tento predpoklad podporuje pretrvávajúci trend zvyšovania priemerného veku pri prvom sobáši aj prvom pôrode, stále vysoká rozvodovosť, pričom k jej nárastu došlo najmä vo vyššom veku (po dlhšej dobe od uzavretia manželstva), a ešte stále pretrvávajúca relatívne vysoká nadúmrtnosť mužov v spojitosti s nízkou šancou vstúpiť opakovane do manželstva. V mladšom veku nesmieme zabúdať aj na možné ďalšie rozširovanie individualizmu a programového bývania a hospodárenia osamote (fenomén singles).

Pre vývoj jednočlenných domácností je významný aj vplyv nedemografických faktorov (hlavne spoločného hospodárenia). Navyše je potrebné počítať aj s predchádzajúcim populačným vývojom, kde predovšetkým vysoká rozvodovosť v kombinácii s nízkou opakovanou sobášnosťou vytvorili pomerne početný kontingent domácností jednotlivcov aj v produktívnom veku. Ten sa bude počas prognózovaného obdobia vďaka zlepšujúcim sa úmrtnostným pomerom posúvať do vyššieho veku. Navyše očakávaný nárast počtu a podielu domácností jednotlivcov je potrebné tiež chápať v kontexte zrýchľujúceho sa starnutia populácie Slovenska.

Je zrejmé, že vo viacerých prípadoch ide o vplyvy, ktoré sa sice tiažko odhadujú, avšak pri stabilizácii spoločenských pomerov, neočakávame výraznejšie zmeny týchto faktorov.

Na záver si dovolíme ešte upozorniť, že cieľom prognóz cenzových domácností nie je odhad presných číselných hodnôt jednotlivých typov, ale skôr vystihnutie hlavných vývojových trendov z pohľadu početnosti a štruktúry. Vychádza to zo samotného charakteru prognózy, ktorá v sebe obsahuje neistotu nielen z pohľadu budúceho populačného vývoja, ale aj vývoja rodinného správania a celkového formovania domácností a rodín. Okrem toho ďaleko viac sa na ich vzniku podieľajú aj viaceré vonkajšie faktory, ktoré môžu ovplyvňovať nielen rodinné správanie (premena noriem a hodnôt spojených s preferovanými formami spolužitia), ale aj samotné možnosti spoločného bývania, teda reálneho vytvárania domácností (bytová výstavba, hypoteckárny trh, hospodárska situácia, starobné dôchodky, zdravotný stav, dostupnosť inštitucionálnej starostlivosti a pod.).

Navyše scenáre vývoja koeficientov hláv domácností nemajú priamy vplyv na počet domácností, nakoľko sú modifikované počtom obyvateľov v jednotlivých vekových skupinách. Očakávané intenzívne starnutie obyvateľstva prinesie nárast počtu aj podielu obyvateľov vo vyššom veku, čo sa prejaví na zvyšovaní tých typov domácností, v ktorých má staršie obyvateľstvo vyššie zastúpenie: úplné a neúplné rodiny bez závislých detí a tiež domácnosti jednotlivcov. Naopak starnutie obyvateľstva bude spôsobovať znižovanie počtu úplných aj neúplných rodín so závislými deťmi a bude preto jedným z významných faktorov, ktorý ovplyvní ďalšie zmenšovanie priemernej veľkosti domácností.

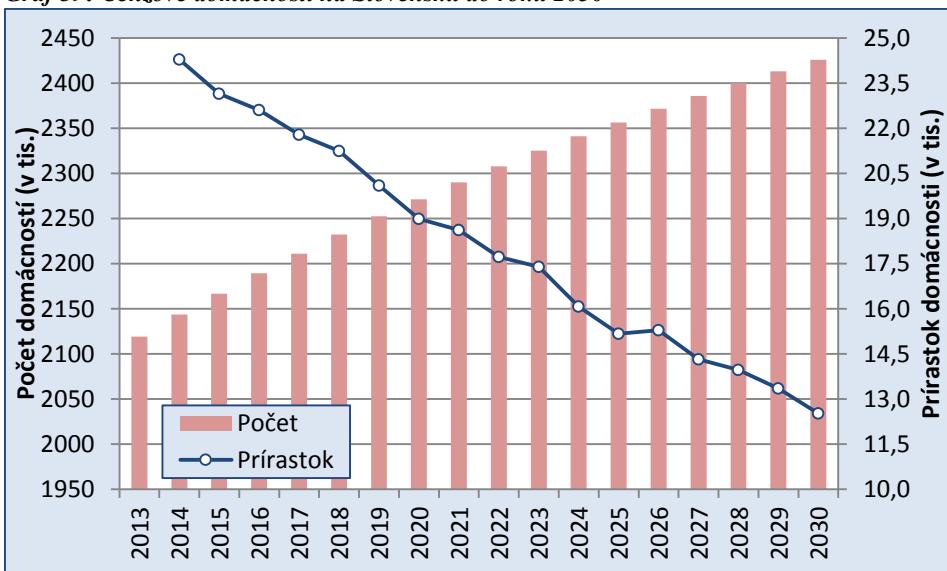
Pri konštrukcii prognózy cenzových domácností jednotlivých vyššie popísaných typov okresov sme vychádzali nielen z predchádzajúcich predpokladov, ale zohľadňovali sme aj niektoré špecifická možného budúceho populačného vývoja, pričom jednou z hlavných tendencií bola určité zmenšovanie existujúcich rozdielov. Je zrejmé, že tak reprodukčne a rodinne odlišne sa správajúce populácie navyše s rozdielmi už vo vstupnej a prognózovanej vekovej štruktúre v tak krátkej časový úseku nemôžu prejsť úplnou konvergenciou a značná časť rozdielov zostane aj na konci prognózovaného obdobia zachovaná.

7. Zhodnotenie výsledkov prognózy

7.1 Počet cenzových domácností

Dlhoročný trend zvyšovania počtu cenzových domácností na Slovensku bude pokračovať aj počas najbližších dvoch desaťročí, no ich prírastky sa budú znížovať (Graf 39). V roku 2030 bude na Slovensku viac ako 2,4 mil. cenzových domácností, čo bude historicky najvyšší počet. Bude to dôsledok mierneho rastu počtu obyvateľov, ktorý by sa mal zastaviť až po roku 2025 a poklesu priemernej veľkosti cenzových domácností, ktorý bude pokračovať až do konca prognózovaného obdobia. V období 2011 – 2030 sa počet cenzových domácností na Slovensku zvýší o 367 tis., čo predstavuje nárast o 17,8 %. Prírastky počtu cenzových domácností, ktoré v súčasnosti presahujú hodnotu 24 tis. sa do roku 2030 postupne znížia zhruba o polovicu.

Graf 39: Cenzové domácnosti na Slovensku do roku 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Na počet domácností má rozhodujúci vplyv počet obyvateľov a priemerná veľkosť domácností. Preto medzi okresmi s najväčším počtom cenzových domácností sa nachádzajú najľudnatejšie okresy Slovenska s vysším stupňom urbanizácie, nakoľko v mestách je priemerná veľkosť domácností menšia ako na vidieku. Z regionálneho hľadiska je medzi okresmi s väčším počtom domácností viac zastúpené západné a stredné Slovensko, kde sú v dôsledku nižšej pôrodnosti a vysšej rozvodovosti v priemere menšie domácnosti, v porovnaní so severom stredného Slovenska a východným Slovenskom (Tab. 6, Tab. 7).

Tab. 6: Okresy Slovenska s najväčším počtom cenzových domácností v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Nitra	60 442	Nitra	74 364
Prešov	60 118	Prešov	73 618
Nové Zámky	57 273	Žilina	71 198
Žilina	55 065	Nové Zámky	64 799
Prievidza	51 593	Trnava	61 263
Bratislava II	50 954	Košice okolie	58 338
Trnava	49 944	Bratislava II	58 083
Bratislava V	48 041	Prievidza	57 546
Banská Bystrica	46 067	Dunajská Streda	56 219
Dunajská Streda	45 800	Bratislava V	54 481
Levice	45 746	Trenčín	53 564
Trenčín	43 359	Banská Bystrica	53 236

Zdroj údajov: výpočty autorov

V okresoch Nitra a Prešov presahuje v súčasnosti počet cenzových domácností hodnotu 60 tis., zatiaľ čo v okresoch Medzilaborce, Turčianske Teplice a Banská Štiavnica je počet cenzových domácností menší ako 7 tis. Do roku 2030 sa počet cenzových domácností v najľudnejších okresoch priblíži k hranici 75 tis., zatiaľ čo v najmenších okresoch bude zvýšenie počtu cenzových domácností len minimálne. To znamená, že rozpätie medzi najväčším a najmenším počtom cenzových domácností sa zväčší zo súčasných zhruba 55 tis. na skoro 70 tis. v roku 2030. Podobne ako pri počte obyvateľov, aj z hľadiska počtu domácností je súbor okresov značne heterogénny, keď počet cenzových domácností v najväčších okresoch bude až približne 10 krát vyšší v porovnaní s najmenšími okresmi (Tab. 6, Tab. 7).

Medzi okresmi s najväčším počtom cenzových domácností chýba z najľudnejších okresov Slovenska len okres Košice okolie a to kvôli väčšej priemernej veľkosti domácností. Naopak do skupiny okresov s najväčším počtom cenzových domácností sa dostali okresy Bratislava V a Banská Bystrica, hoci počtom obyvateľov sa zaraďujú na nižšie priečky (Tab. 6). Ide o okresy s vysokým stupňom urbanizácie a s malou priemernou veľkosťou domácností. Pri porovnaní rokov 2011 a 2030 vidíme v skupine okresov s najväčším počtom cenzových domácností len malé zmeny v poradí okresov. Najviac (o 3 miesta) sa posunú okresy Prievidza a Banská Bystrica (Tab. 6).

Medzi okresmi s najmenším počtom cenzových domácností je osem najmenej ľudnatých okresov Slovenska a tiež 5 okresov, ktoré súce nepatria počtom obyvateľov medzi najmenšie okresy, avšak väčšia priemerná veľkosť domácností ich radí do skupiny okresov s najmenším počtom cenzových domácností. Ide o okresy Gelnica, Tvrdošín, Bytča, Levoča a Kysucké Nové Mesto (Tab. 7). Príčinu treba hľadať v nadpriemerne progresívnom reprodukčnom a rodinnom správaní v týchto okresoch (väčšie rodiny, menej rozvedených a nikdy zosobásených). Tieto okresy by počas celého prognózovaného obdobia mali mať viac ako 30 tis. obyvateľov, pričom v najmenších okresoch Slovenska klesne počet obyvateľov pod 20 tis. Naopak, dva z desiatich najmenej ľudnatých okresov (Myjava a Košice III) sa

kvôli veľmi malej priemernej veľkosti domácností posunú medzi okresy s väčším počtom cenzových domácností (na 13. a 16. miesto).

Tab. 7: Okresy Slovenska s najmenším počtom cenzových domácností v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Medzilaborce	4 814	Medzilaborce	5 020
Turčianske Teplice	5 691	Turčianske Teplice	6 783
Banská Štiavnica	6 550	Banská Štiavnica	7 261
Stropkov	7 311	Stropkov	8 736
Krupina	9 060	Sobrance	9 749
Sobrance	9 271	Poltár	9 773
Poltár	9 359	Krupina	9 839
Bytča	10 093	Žarnovica	11 266
Žarnovica	10 570	Myjava	11 798
Tvrdošín	10 588	Gelnica	12 319
Gelnica	10 972	Bytča	12 877
Levoča	10 985	Kysucké Nové Mesto	13 305

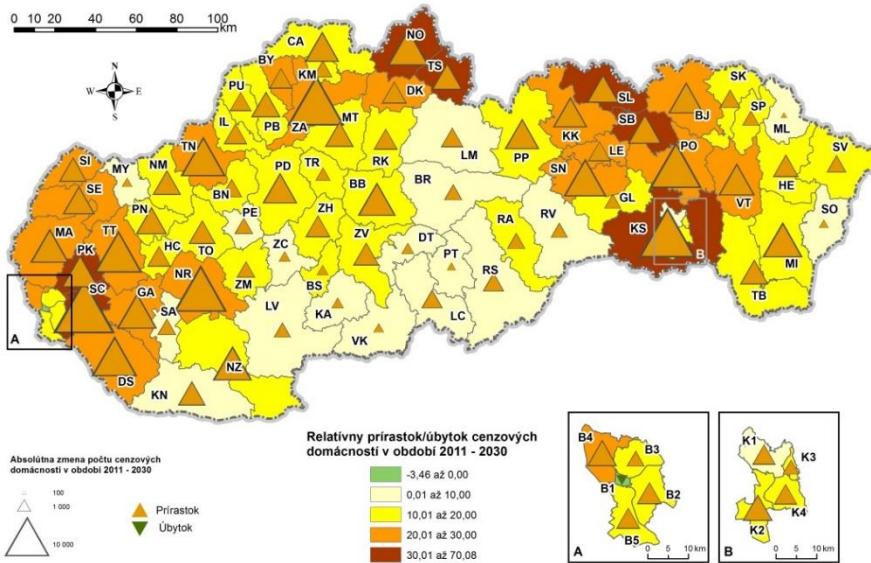
Zdroj údajov: výpočty autorov

Čo sa týka prírastku resp. úbytku počtu cenzových domácností, okresy z juhu a stredu Slovenska skôr strácajú pozície, okresy zo západu, severu a východu Slovenska sa posúvajú vyššie. Najvyššie prírastky cenzových domácností sa očakávajú v širšom zázemí Bratislavы od okresu Dunajská Stredа až po okres Skalica, na severe stredného Slovenska (s výnimkou okresu Čadca) a v západnej časti východného Slovenska (pás okresov od okresu Košice okolie po okresy Kežmarok, Stará Ľubovňa a Bardejov s výnimkou okresu Gelnica) (Mapa 9). Najnižšie prírastky obyvateľstva budú v okrese Bratislava I, v okresoch na juhu západného a stredného Slovenska (od okresu Komárno a Šaľa až po okres Rožňava s výnimkou okresov Nové Zámky a Revúca), d'alej v okresoch Myjava, Partizánske a Žarnovica v stredozápadnej časti Slovenska, v okresoch Liptovský Mikuláš a Brezno v stredovýchodnej časti Slovenska a v okresoch Medzilaborce a Sobrance na krajinom východe (Mapa 9).

Len v jednom okrese (Bratislava I) by sa mal do roku 2030 počet cenzových domácností znížiť (o 690 domácností resp. 3,5% v porovnaní s rokom 2011). V ostatných 78 okresoch sa očakáva zvýšenie počtu cenzových domácností (Mapa 9). V 18 okresoch bude prírastok počtu cenzových domácností menší ako 10 %. S výnimkou okresov Medzilaborce a Liptovský Mikuláš pôjde výlučne o okresy z južnej časti západného, stredného a východného Slovenska. Naopak v siedmich okresoch bude prírastok počtu cenzových domácností viac ako 30 %. Pôjde o dva okresy v zázemí Bratislavы s vysokým migračným prírastkom obyvateľstva (Senec, Pezinok), štyri okresy na severe Slovenska s vysokou pôrodnosťou (Námestovo, Tvrdošín, Sabinov, Stará Ľubovňa) a okres Košice okolie s prirodzeným aj migračným prírastkom obyvateľstva. Veľmi vysoký prírastok cenzových domácností sa očakáva hlavne v okrese Senec a tiež v okrese Námestovo (Tab. 8). V prípade niektorých okresov, ktoré sa ako málo početná skupina (dva či štyri

okresy) vymykajú celoslovenskému trendu, dôvody môžu spočívať v istých štruktúrnych špecifických, často ide aj o relatívne malé populačné jednotky.

Mapa 9: Absolútnej a relatívnej zmeny počtu cenzových domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 8: Okresy Slovenska s najvyšším resp. najnižším prírastkom cenzových domácností za obdobie 2011-2030

Najvyšší prírastok		Najnižší prírastok	
Senec	70,08	Bratislava I	-3,46
Námestovo	53,51	Veľký Krtíš	3,08
Tvrdošín	44,45	Levice	3,21
Košice okolie	38,43	Medzilaborce	4,28
Sabinov	32,79	Poltár	4,42
Stará Ľubovňa	31,72	Myjava	5,11
Pezinok	30,05	Sobrance	5,16
Žilina	29,30	Rožňava	5,55
Spišská Nová Ves	27,95	Brezno	6,54
Bytča	27,58	Detva	6,58
Malacky	27,45	Žarnovica	6,58
Kežmarok	26,94	Rimavská Sobota	6,91

Zdroj údajov: výpočty autorov

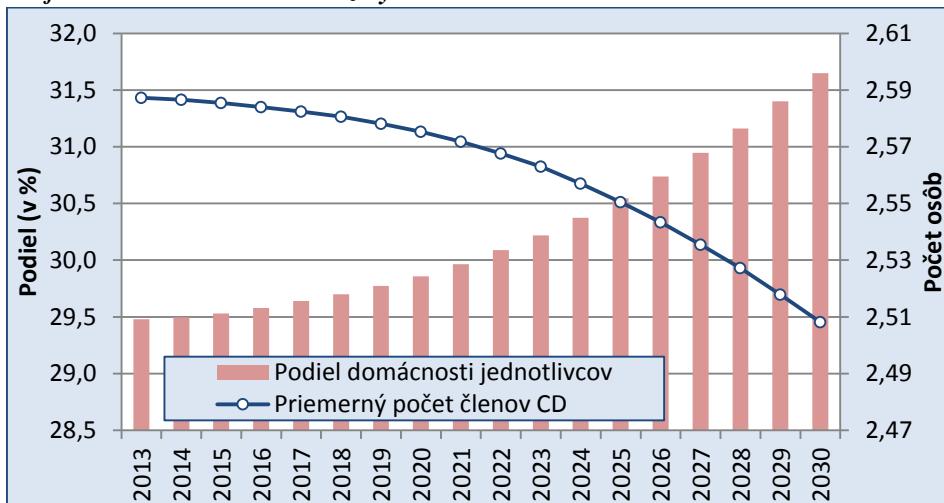
Napriek tomu, že prírastky cenzových domácností sa v jednotlivých okresoch líšia, zmeny v poradí okresov podľa prírastku cenzových domácností nebudú veľmi výrazné. Len u 22 okresov sa do roku 2030 očakáva zmena o viac ako tri pozície, z toho len u deviatich okresov pôjde o zmenu o viac ako 5 pozícií. Najväčší posun v poradí nastane u okresov s najväčším prírastkom cenzových domácností (Senec o 15 pozícií, Námestovo o 10 pozícií). Nasledujú okresy Pezinok, Košice okolie, Tvrdošín a Sabinov s posunom o 6 až 8 pozícií. Najväčšie zníženie poradia (o 7 až 8

pozícii) sa očakáva v okresoch Brezno, Rožňava a Bratislava I. Až 14 okresov bude mať v roku 2030 rovnaké poradie ako v roku 2011, u 18 okresov nastane posun len o jednu pozíciu.

7.2 Cenzové domácnosti podľa počtu členov

Priemerná veľkosť cenzových domácností Slovenska bude mať naďalej klesajúcu tendenciu, aj keď do roku 2030 pôjde už len o malé zniženie (z 2,59 osôb v roku 2011 na 2,51 osôb v roku 2030). Najväčší podiel na znižení priemernej veľkosti cenzových domácností bude mať zvýšenie počtu aj podielu jednočlenných domácností (Graf 40).

Graf 40: Priemerná veľkosť cenzových domácností na Slovensku do roku 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Okrem podielu 1-členných domácností sa bude do roku 2030 zvyšovať už len podiel 2-členných cenzových domácností. Ostatné veľkostné skupiny cenzových domácností zaznamenajú do roku 2030 zniženie podielu (Tab. 9).

Tab. 9 Podiel cenzových domácností podľa počtu členov na Slovensku vo vybraných rokoch (%)

Počet členov CD	2011	2015	2020	2025	2030	Zmena 2011-2030
1	29,4	29,5	29,9	30,6	31,7	7,6
2	24,0	24,1	24,2	24,5	25,0	4,0
3	19,9	19,7	19,4	19,0	18,5	-7,1
4	17,9	17,8	17,7	17,3	16,6	-6,9
5	5,7	5,7	5,7	5,6	5,4	-5,5
6+	3,1	3,1	3,1	3,0	2,9	-7,5

Zdroj údajov: výpočty autorov

Počas celého prognózovaného obdobia bude podľa očakávania platiť, že čím väčší bude počet členov domácnosti, tým menšie zastúpenie bude mať táto skupina domácností. To znamená, že najpočetnejšou skupinou budú 1-členné domácnosti a najmenej početnou skupinou budú 6 a viacčlenné domácnosti, pričom rozdiel medzi podielom malých domácností (1 a 2-členné) a ostatných domácností (3 a viacčlenné) sa bude postupne zväčšovať (Tab. 9).

Pri regionálnych rozdieloch vo veľkosti domácnosti hrajú rozhodujúcu úlohu rozdiely v intenzite sobášnosti a pôrodnosti. Vyššia sobášnosť a pôrodnosť znamená vyšší podiel rodín s viacerými deťmi, a tým aj väčšiu priemernú veľkosť domácností. Vývoj sobášnosti a pôrodnosti je z regionálneho hľadiska na Slovensku podobný. Okresy s vyššou sobášnosťou a pôrodnosťou sa nachádzajú skoro výlučne na severe stredného Slovenska v Žilinskom kraji a v severnej časti východného Slovenska v Prešovskom kraji. Preto aj medzi okresmi s najväčším priemerným počtom domácností sú len okresy z týchto dvoch krajov (Mapa 10, Tab. 10). Okresom s najvyšším priemerným počtom členov domácnosti mimo Žilinského a Prešovského kraja bol v roku 2011 okres Spišská Nová Ves (15. miesto). Najväčší priemerný počet členov na západe a juhu Slovenska mal okres Zlaté Moravce (22. miesto).

Do roku 2030 sa situácia medzi okresmi s najvyšším priemerným počtom členov domácnosti zásadnejšie nezmení. Príde sice k výmene poradia medzi viacerými okresmi, nepôjde však o výraznejšie posuny (Tab. 10). Pozíciu stratia predovšetkým okresy zo severu stredného Slovenska (Tvrdošín, Bytča, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto), a to na úkor niektorých východoslovenských okresov (Kežmarok, Svidník, Stropkov, Prešov, Levoča). Najväčšia priemerná veľkosť cenzovej domácnosti mimo Žilinského a Prešovského kraja sa v roku 2030 očakáva v okrese Púchov (16. miesto), v západnej časti územia si najvyššiu pozíciu zachová okres Zlaté Moravce, ktorý sa posunie na 18. miesto.

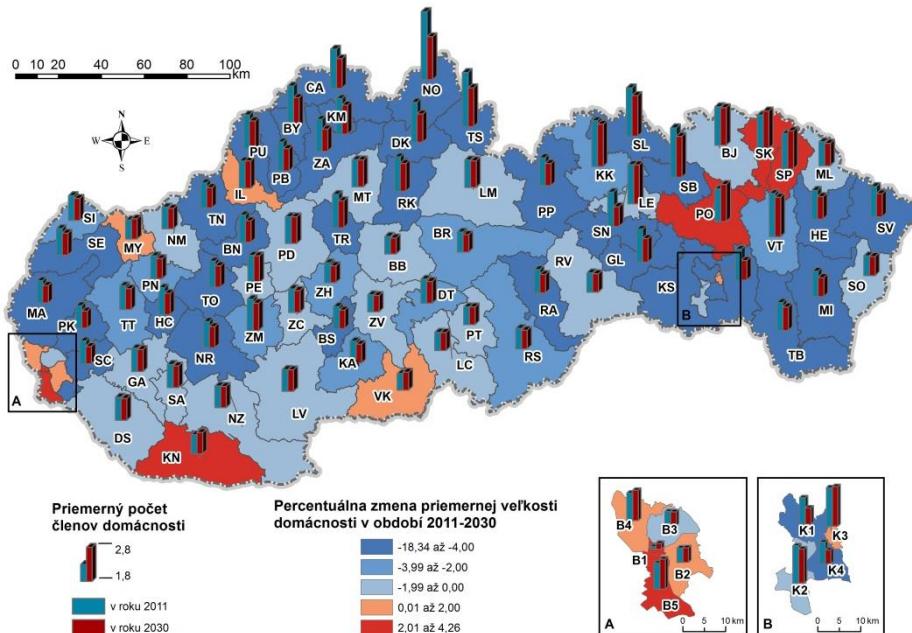
Tab. 10: Okresy Slovenska s najväčším priemerným počtom členov cenzových domácností v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Námestovo	3,76	Námestovo	3,07
Tvrdošín	3,38	Kežmarok	3,06
Sabinov	3,25	Sabinov	3,02
Stará Ľubovňa	3,22	Stará Ľubovňa	3,01
Kežmarok	3,15	Vranov nad Topľou	2,98
Vranov nad Topľou	3,08	Levoča	2,97
Bytča	3,03	Tvrdošín	2,96
Dolný Kubín	2,99	Stropkov	2,94
Levoča	2,97	Bardejov	2,93
Čadca	2,97	Svidník	2,92
Bardejov	2,95	Prešov	2,92
Kysucké Nové Mesto	2,87	Čadca	2,71

Zdroj údajov: výpočty autorov

Presne opačná situácia je v prípade okresov s najnižším priemerným počtom členov domácnosti, kde prevládajú okresy zo západu, juhu a stredu Slovenska (Mapa 10, Tab. 11). Významnú pozíciu v tejto skupine okresov majú mestské okresy Bratislavky a Košíc. Všetky bratislavské okresy boli v roku 2011 medzi sedmičkou okresov s najmenšou priemernou veľkosťou domácnosti a rovnaká situácia sa predpokladá aj v roku 2030.

Mapa 10: Priemerný počet členov cenzových domácností v okresoch Slovenska v roku 2011 a 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 11: Okresy Slovenska s najmenším priemerným počtom členov cenzových domácností v roku 2011 a 2030

	2011	2030
Bratislava I	1,94	1,98
Bratislava III	2,10	2,10
Bratislava II	2,10	2,10
Košice IV	2,21	2,11
Bratislava V	2,27	2,13
Košice I	2,28	2,33
Bratislava IV	2,29	2,33
Veľký Krtíš	2,35	2,34
Zvolen	2,37	2,35
Poltár	2,38	2,36
Banská Bystrica	2,38	2,37
Lučenec	2,40	2,37

Zdroj údajov: výpočty autorov

V prípade košických okresov sú medzi okresmi s najnižšou priemernou veľkosťou domácnosti okresy Košice I a Košice IV. Okresy Košice II a Košice III sa v roku 2011 nachádzali na konci prvej dvadsiatky okresov s najmenšou priemernou veľkosťou domácnosti. Do roku 2030 si túto pozíciu zachová len okres Košice II, okres Košice III sa posunie medzi okresy s priemernou veľkosťou domácností. Okrem bratislavských a košických okresov je medzi okresmi s najmenšou priemernou veľkosťou domácností skupina okresov z Banskobystrického kraja, do roku 2030 sa k nim pridajú aj okresy zo zázemia Bratislav – Pezinok a Senec. Najmenší priemerný počet členov domácnosti medzi okresmi Žilinského a Prešovského kraja mali v roku 2011 okresy Medzilaborce (37. miesto) a Martin (47. miesto). V roku 2030 to budú okresy Žilina (47. miesto) a Poprad (49. miesto). Len v 12 okresoch sa do roku 2030 zvýši priemerná veľkosť domácností, pričom v žiadnom z týchto okresov prírastok priemerného počtu členov domácnosti nepresiahne 5 % (Tab. 12). Medzi okresmi s prírastkom priemerného počtu členov domácností sa nachádzajú väčšinou okresy, v ktorých je nízka priemerná veľkosť domácností, a teda potenciál na jej zvýšenie v dôsledku pokročilejšieho procesu rekuperácie. Patrí tam však aj okres Ilava, ktorý patrí medzi okresy s priemernou veľkosťou domácnosti a okresy Prešov, Svidník a Stropkov s relatívne vysokou priemernou veľkosťou domácnosti.

Medzi okresmi, v ktorých sa očakáva najvyšší úbytok priemerného počtu členov domácnosti do roku 2030, sa s výnimkou okresu Michalovce nachádzajú len okresy s vysokým priemerným počtom členov domácností. Ide o okresy, v ktorých je súčasťou vysoká pôrodnosť, ale v dôsledku nerozbehnutého procesu rekuperácie (nižšieho „potenciálu“ pre budúcu rekuperáciu kvôli nižšej intenzite odkladania pôrodov) sa očakáva aj vysoké zníženie pôrodnosti.

Tab. 12: Okresy Slovenska s najväčším prírastkom resp. úbytkom priemerného počtu členov cenzových domácností za obdobie 2011-2030

Prírastok (%)	Úbytok (%)
Prešov	-18,34
Svidník	-14,00
Stropkov	-12,32
Bratislava V	-11,20
Bratislava I	-10,72
Komárno	-10,53
Veľký Krtíš	-9,67
Bratislava IV	-9,12
Myjava	-8,70
Košice III	-7,20
Ilava	-7,16
Bratislava II	-6,84
Námestovo	
Spišská Nová Ves	
Tvrdošín	
Košice okolie	
Dolný Kubín	
Bytča	
Žilina	
Gelnica	
Čadca	
Sabinov	
Snina	
Michalovce	

Zdroj údajov: výpočty autorov

7.3 Cenzové domácnosti podľa typu

Na zvyšovaní počtu cenzových domácností na Slovensku do roku 2030 sa budú podieľať hlavne úplné rodinné domácnosti a domácnosti jednotlivcov. Jediným zo šiestich hlavných typov cenzových domácností, u ktorého sa v budúcnosti očakáva pokles, sú neúplné rodiny so závislými deťmi (Tab. 13).

Tab. 13: Cenzové domácnosti podľa typu na Slovensku vo vybraných rokoch (v tis.)

Typ CD	2011	2015	2020	2025	2030	Zmena	
						Abs.	%
Úplné rodiny bez detí	576,7	614,0	650,5	687,1	726,5	149,8	26,0
Úplné rodiny s deťmi	503,0	528,2	552,3	557,5	540,6	37,6	7,5
Neúplné rodiny bez detí	163,7	173,9	186,0	199,2	212,1	48,4	29,6
Neúplné rodiny s deťmi	167,7	167,5	160,1	147,5	132,6	-35,1	-20,9
Nerodinné	42,2	43,3	44,3	45,3	46,2	4,0	9,6
Jednotlivci	605,4	639,9	678,2	719,8	767,8	162,3	26,8
Spolu	2058,8	2166,7	2271,4	2356,4	2425,9	367,1	17,8

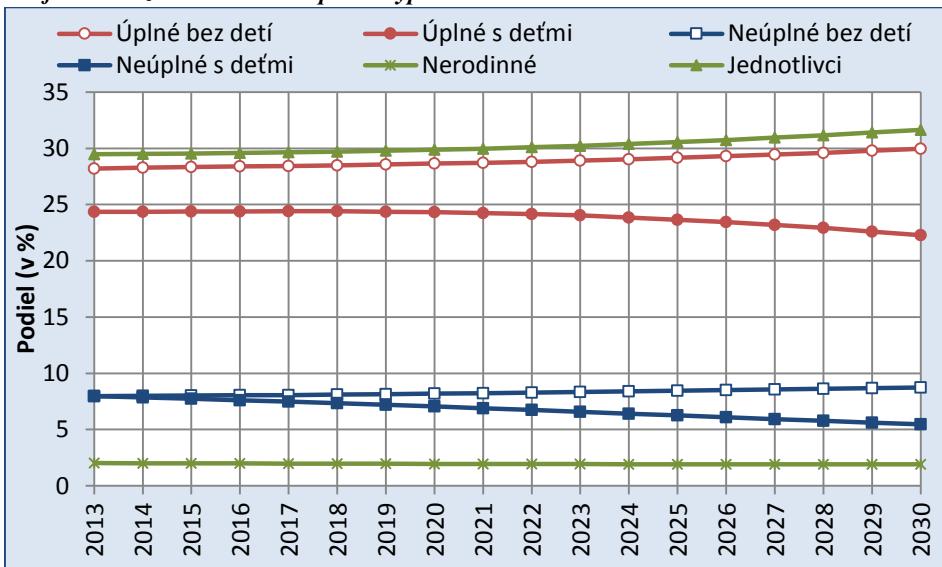
Zdroj údajov: výpočty autorov

Počet úplných rodín sa do roku 2030 zvýši o 187 tis., čo predstavuje zvýšenie o viac ako 17 %. Výrazne porastú úplné rodiny bez závislých detí (150 tis. resp. 26 %), počet úplných rodín so závislými deťmi sa zvýší len o 7,5 %. Rozdielny vývoj možno očakávať u neúplných rodín. Prírastok neúplných rodín bez závislých detí o necelých 50 tis. domácností a úbytok neúplných rodín so závislými deťmi o zhruba 35 tis. domácností bude mať za následok, že neúplné rodiny ako celok sa zmenia len nevýrazne - do roku 2030 sa očakáva prírastok o 13 tis. domácností resp. 4 %. Počet ani podiel viacčlenných nerodinných domácností by sa v najbližších rokoch nemal významnejšie zmeniť. Očakáva sa mierny rast podielu viacčlenných nerodinných domácností do 10 %, čo by v absolútnej vyjadrení predstavovalo prírastok 4 tis. domácností. Úbytok domácností jednotlivcov v období 2001-2011 možno považovať za dočasný a do roku 2030 sa očakáva znova ich zvyšovanie. Do roku 2030 by to mohlo predstavovať zhruba nárast o 160 tis. resp. o 26,8 % (Tab. 13).

Domácnosti jednotlivcov zostanú najpočetnejšou skupinou cenzových domácností až do roku 2030, pričom si budú udržiavať stabilný odstup od druhého najpočetnejšieho typu, ktorým sú a budú úplné rodiny bez závislých detí. Jedine podiel týchto dvoch skupín domácností sa bude v najbližších rokoch zvyšovať a počas celého prognózovaného obdobia bude vyšší ako 28 %. Podiel domácností jednotlivcov by mal po roku 2020 presiahnuť 30 %. Tretím najpočetnejším typom cenzových domácností zostanú až do roku 2030 úplné rodiny so závislými deťmi, ktorých odstup od domácností jednotlivcov a úplných rodín bez závislých detí sa však zvýši. Ďalšie typy cenzových domácností nasledujú za prvými tromi typmi s výrazným odstupom. Podiel neúplných rodín bez závislých detí aj so závislými deťmi sa bude pohybovať v rozmedzí 5 až 9 % (podiel neúplných rodín bez závislých detí bude stagnovať, podiel neúplných rodín so závislými deťmi klesať).

Podiel viacčlenných nerodinných domácností zostane počas celého prognózovaného obdobia na hranici 2 %. Zaujímavý vývoj môžeme sledovať u rodinných domácností. Rozdiel medzi rodinami s deťmi a rodinami bez detí sa bude zväčšovať v neprospech rodín s deťmi. Týka sa to úplných aj neúplných rodín (Graf 41).

Graf 41: Cenzové domácnosti podľa typu na Slovensku do roku 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

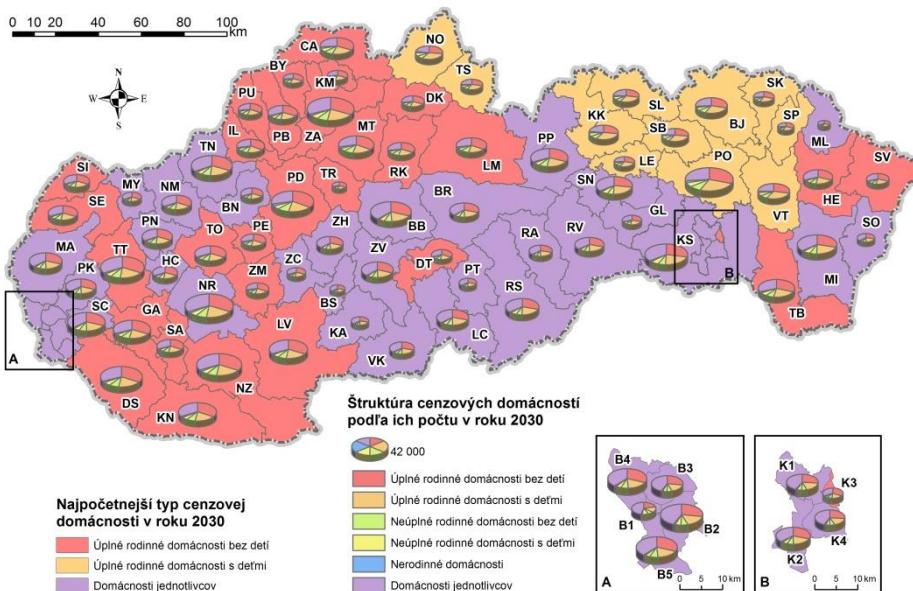
Na severe stredného a východného Slovenska budú najpočetnejším typom cenzových domácností úplné rodiny so závislými deťmi (celkovo 11 okresov). V širšom zázemí Bratislavky, na juhovýchode Slovenska, na severe Slovenska (s výnimkou okresov Námestovo a Tvrdošín), na Pohroní a na krajinom východe budú prevládať úplné rodiny bez závislých detí (celkovo 28 okresov). V najväčšom počte okresov budú najpočetnejším typom cenzových domácností jednočlenné domácnosti (celkovo až v 40 okresoch). Väčšina týchto okresov sa bude nachádzať na strednom Slovensku a vo východnej časti južného Slovenska, ďalej v okresoch Bratislavského kraja, v skupine okresov na severozápade Slovenska, v okresoch na západe východného Slovenska (okresy Poprad a Spišská Nová Ves), a na východnej hranici Slovenska (okresy Medzilaborce, Sobrance a Michalovce) (Mapa 11). Môžeme tak hovoriť o troch základných, relatívne kompaktných oblastiach Slovenska z hľadiska najpočetnejšieho typu domácnosti. Väčšina okresov Slovenska bude v type, ktorý opatrnne možno charakterizovať ako najviac vzdialený od klasického modelu prevládajúcej jadrovej rodiny s deťmi, typického pre prvé dekády socialistického obdobia.

7.3.1 Úplné rodinné domácnosti

Čo sa týka úplných rodín, regionálne rozdiely kopírujú regionálne rozdiely vo vývoji sobášnosti a pôrodnosti. Platí, že čím vyššia je úroveň sobášnosti a pôrodnosti, tým vyššie je zastúpenie rodinných domácností a naopak.

V súčasnosti sa medzi okresmi s najvyšším podielom rodinných domácností nachádzajú štyri okresy zo severu stredného Slovenska a osem okresov zo severu východného Slovenska. Jedine okres Púchov na 10. mieste nie je zo Žilinského alebo Prešovského kraja (Tab. 14). Do roku 2030 už budú medzi okresmi s najvyšším zastúpením len okresy zo spomínaných dvoch krajov. Okres Púchov sa posunie na 15. pozíciu a zostane okresom s najvyšším zastúpením úplných rodín mimo Žilinského a Prešovského kraja. Okrem okresu Púchov stratia pozíciu medzi okresmi s najvyšším zastúpením úplných rodín aj stredoslovenské okresy Tvrdošín a Bytča. Naopak smerom hore sa posunú okresy zo severu východného Slovenska Kežmarok, Levoča a Stropkov. Okrem okresu Púchov sa najvyšší podiel úplných rodín mimo Žilinského a Prešovského kraja očakáva v okresoch Ilava, Zlaté Moravce a Turčianske Teplice (18. – 20. miesto).

Mapa 11: Štruktúra cenzových domácností v okresoch Slovenska v roku 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Na opačnom konci rebríčka okresov zoradených podľa podielu úplných rodín sa nachádzajú okresy s nízkou sobášnosťou a pôrodnosťou. Okrem mestských okresov Bratislavu a Košíc ide výlučne o okresy z južnej časti stredného a východného Slovenska (Tab. 15). V roku 2011 sa v prvej dvadsiatke okresov s najnižším zastúpením úplných rodín nachádzali mimo spomínaných regiónov len tri okresy zo stredného Slovenska – Banská Bystrica, Brezno a Zvolen. Mimo Banskobystrického

a Košického kraja a hlavného mesta Bratislavu mali úplné rodiny najnižšie zastúpenie v okresoch Komárno (23. miesto) a Medzilaborce (25. miesto).

Tab. 14: Okresy Slovenska s najväčším podielom úplných rodín v roku 2011 a 2030 (%)

	2011		2030
Námestovo	68,04	Námestovo	61,53
Tvrdošín	64,96	Kežmarok	61,10
Sabinov	62,55	Sabinov	60,22
Vranov nad Topľou	61,41	Stará Ľubovňa	60,14
Stará Ľubovňa	60,92	Vranov nad Topľou	59,75
Bardejov	60,45	Levoča	59,56
Kežmarok	58,52	Tvrdošín	59,36
Svidník	58,41	Stropkov	59,05
Bytča	58,29	Svidník	58,86
Púchov	58,19	Bardejov	58,69
Levoča	57,65	Prešov	58,59
Stropkov	57,31	Čadca	56,23

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 15: Okresy Slovenska s najmenším podielom úplných rodín v roku 2011 a 2030 (%)

	2011		2030
Bratislava I	31,57	Bratislava I	33,31
Bratislava III	42,19	Košice IV	42,60
Bratislava II	42,24	Bratislava III	42,89
Košice IV	42,96	Bratislava II	43,09
Košice I	43,41	Košice I	43,63
Rožňava	46,89	Bratislava V	48,60
Lučenec	47,22	Bratislava IV	48,68
Banská Štiavnica	47,50	Banská Bystrica	49,03
Bratislava V	47,63	Zvolen	49,26
Košice II	48,03	Žiar nad Hronom	49,44
Sobrance	48,05	Pezinok	49,70
Krupina	48,08	Brezno	49,78

Zdroj údajov: výpočty autorov

Bratislavské a košické okresy zostanú medzi okresmi s najnižším zastúpením úplných rodín až do roku 2030. Ostatné okresy, ktoré boli v roku 2011 medzi okresmi s najnižším podielom úplných rodín (Lučenec, Banská Štiavnica, Rožňava, Krupina, Sobrance), sa posunú do tretej desiatky okresov tesne pod celoslovenský priemer a nahradia ich okresy Banská Bystrica, Brezno, Zvolen, Žiar nad Hronom a Pezinok, ktoré sa v roku 2011 nachádzali medzi 17. a 27. miestom.

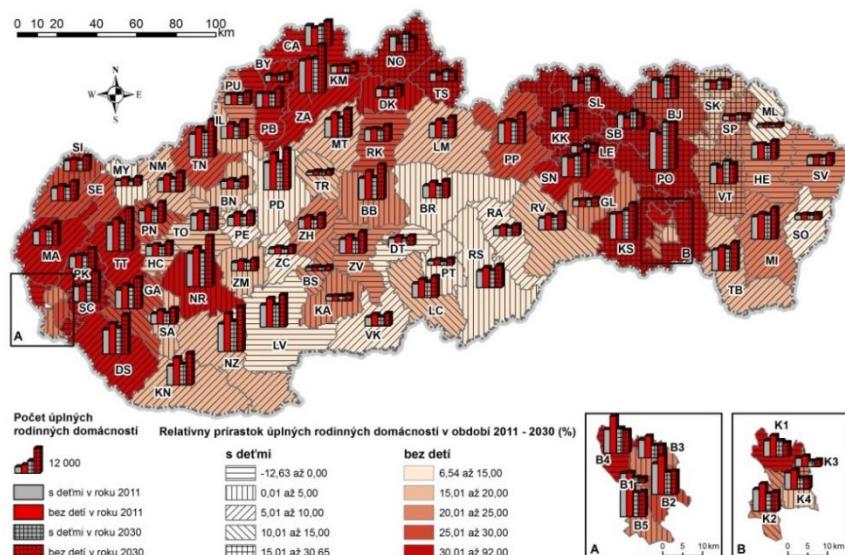
Vývoj prírastku úplných rodín kopíruje vývoj prírastku obyvateľstva. Na Slovensku budú tri oblasti s vyšším prírastkom úplných rodín, a to Bratislava so širším zázemím, sever stredného Slovenska a západná časť východného Slovenska (Mapa 12).

Najvyšší prírastok úplných rodín sa očakáva v okrese Senec. Rozhodujúci podiel na vysokom prírastku úplných rodín v tomto okrese má migrácia do zázemia Bratislavu, ktorá sa vo veľkej miere týka celých rodín. Za okresom Senec nasledujú

s veľkým odstupom okresy zo severu stredného a východného Slovenska. Medzi okresmi s najvyšším prírastkom úplných rodín sú zastúpené aj viaceré okresy zo širšieho zázemia Bratislavu a tiež okres Košice okolie. Ide o tradične suburbanizačné okresy, profitujúce zo stiahovania celých rodín do zázemia našich dvoch najväčších miest (Tab. 16).

Najnižší prírastok úplných rodín sa očakáva v okrese Bratislava I a vo viacerých okresoch zo západného (okresy Myjava, Topoľčany, Hlohovec), stredného (okresy Brezno, Prievidza a južného Slovenska (Detva, Veľký Krtíš, Levice, Poltár, Rimavská Sobota). Práve okresy z juhu Slovenska sú najviac zastúpené medzi okresmi s najnižším prírastkom úplných rodín (Tab. 16).

Mapa 12: Prírastok úplných rodinných domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 16: Okresy Slovenska s najvyšším a najnižším prírastkom úplných rodín za obdobie 2011 – 2030

Najvyšší prírastok (%)	Najnižší prírastok (%)
Senec	62,26
Námestovo	38,81
Kežmarok	32,54
Tvrdošín	31,99
Stará Ľubovňa	30,03
Prešov	28,84
Sabinov	27,85
Levoča	27,70
Košice okolie	27,54
Pezinok	27,21
Žilina	25,37
Bratislava IV	23,16
Bratislava I	1,87
Detva	3,10
Myjava	6,10
Velký Krtíš	6,63
Levice	6,82
Poltár	7,18
Brezno	7,30
Rimavská Sobota	7,87
Prievidza	7,88
Topoľčany	7,94
Humenné	8,01
Hlohovec	8,96

Zdroj údajov: výpočty autorov

7.3.2 Neúplné rodinné domácnosti

Na medziokresné rozdiely vo vývoji neúplných rodín majú vplyv predovšetkým rozdiely v úrovni sobášnosti a rozvodovosti, prípadne tiež rozdiely v úmrtnosti mužov a žien. S veľkou pravdepodobnosťou počet neúplných rodín ovplyvňuje aj počet kohabitácií, ktoré, pokial nie sú deklarované, často v evidencii figurujú práve ako neúplné rodiny. Čo sa týka územného rozloženia, nie je na Slovensku väčší región s vyšším zastúpením tohto typu cenzových domácností.

Tab. 17: Okresy Slovenska s najvyšším podielom neúplných rodín v roku 2011 a 2030

	2011	2030	
Bratislava I	19,44	Bratislava I	19,53
Košice III	19,36	Čadca	15,27
Banská Štiavnica	18,44	Bytča	15,27
Šaľa	18,06	Kysucké Nové Mesto	15,22
Poprad	18,02	Dolný Kubín	15,18
Martin	17,95	Púchov	15,15
Spišská Nová Ves	17,91	Ružomberok	15,14
Pezinok	17,90	Ilava	15,10
Komárno	17,72	Turčianske Teplice	15,08
Partizánske	17,70	Zlaté Moravce	15,08
Kysucké Nové Mesto	17,70	Martin	15,05
Liptovský Mikuláš	17,66	Liptovský Mikuláš	15,04

Zdroj údajov: výpočty autorov

Medzi okresmi s najvyšším podielom neúplných rodín sa nachádzajú okresy s vysokou rozvodovosťou aj úmrtnosťou (okresy Banská Štiavnica, Šaľa, Komárno, Levice, Revúca), okresy s vysokou rozvodovosťou (okresy Bratislava I, Košice III, Martin, Pezinok, Partizánske, Banská Bystrica), okresy s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva (Poprad, Spišská Nová Ves, Gelnica) ako aj viaceré okresy, v ktorých nie sú mimoriadne vysoké hodnoty žiadneho zo spomínaných javov (Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš) (Tab. 17). Najmenej sú v tejto skupine domácností zastúpené okresy Trnavského kraja. Medzi tridsiatkou okresov s najvyšším podielom neúplných rodín sa z tohto kraja nachádza len okres Galanta (na 23. mieste).

Do roku 2030 nastanú v poradí okresov podľa podielu neúplných rodín výrazné zmeny. V prvej dvanásťke okresov s najvyšším podielom neúplných rodín v roku 2011 zostanú do roku 2030 len štyri okresy – Bratislava I, Martin, Kysucké Nové Mesto a Liptovský Mikuláš. Ostatné okresy sa posunú smerom k okresom s nízkym podielom neúplných rodín, väčšina z nich výrazne. Najväčší skok zaznamená okres Pezinok (o 51 miest) a okres Košice III (o 37 miest). O viac ako 25 miest sa posunú okresy Komárno a Šaľa. Opačným smerom sa posunie osem okresov, ktoré sa v roku 2011 nenachádzali medzi okresmi s najvyšším podielom neúplných rodín. V prípade okresov Zlaté Moravce, Turčianske Teplice, Púchov a Bytča ide o posun veľmi výrazný, presahujúci 40 miest.

Medzi okresmi s najnižším podielom neúplných rodín sa nachádzajú predovšetkým okresy s nízkou rozvodovosťou a úmrtnosťou (okresy Svidník, Bardejov, Tvrdošín), okresy s nízkou rozvodovosťou (okresy Sobrance, Sabinov, Námestovo, Stará Ľubovňa) a tiež niekoľko okresov, ktoré nie je možné zaradiť do žiadnej z uvedených dvoch skupín okresov (okresy Medzilaborce, Detva, Vranov nad Topľou, Skalica, Humenné) (Tab. 18). Najviac sú medzi okresmi s nízkym podielom neúplných domácností zastúpené okresy Prešovského kraja (polovica okresov v prvej dvadsiatke), najmenej okresy Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja (okres Myjava – 15. miesto, okres Topoľčany – 21. miesto).

Tab. 18: Okresy Slovenska s najnižším podielom neúplných rodín v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Svidník	12,78	Svidník	13,06
Bardejov	13,26	Stropkov	13,07
Bratislava III	13,38	Bardejov	13,10
Bratislava II	13,72	Prešov	13,11
Sobrance	13,74	Tvrdošín	13,13
Medzilaborce	13,77	Vranov nad Topľou	13,20
Sabinov	13,97	Levoča	13,23
Námestovo	14,10	Stará Ľubovňa	13,23
Detva	14,12	Sabinov	13,28
Stará Ľubovňa	14,39	Námestovo	13,31
Tvrdošín	14,47	Bratislava III	13,34
Vranov nad Topľou	14,53	Kežmarok	13,36

Zdroj údajov: výpočty autorov

V prípade skupiny domácností s najnižším podielom neúplných rodín nenastali medzi rokmi 2011 a 2030 tak výrazné presuny, ako v skupine okresov s najvyšším podielom neúplných rodín. Medzi okresmi s najnižším zastúpením neúplných rodín vypadli z prvej dvanásťky len 4 okresy. Tri z nich sa posunuli výrazne smerom k okresom s vysokým zastúpením neúplných rodín: okres Sabinov o 26 miest, okres Detva o 40 miest a okres Medzilaborce o 57 miest. Novými okresmi v dvanásťke okresov s najnižším podielom neúplných rodín budú v roku 2030 okresy Stropkov, Prešov, Levoča a Kežmarok. Najväčší posun, o 32 miest, sa očakáva v prípade okresu Levoča. Pri pohľade na poradie okresov s najvyšším a najnižším očakávaným prírastkom neúplných rodín je zrejmé, že dôležitú úlohu hrajú súčasné hodnoty a z nich vyplývajúci potenciál pre ďalší rast alebo pokles zastúpenia neúplných rodín. Najvyšší prírastok neúplných rodín sa očakáva na západnom a severnom Slovensku, v malej skupine okresov na strednom Slovensku a vo východnej časti východného Slovenska. Čo sa týka úbytku podielu neúplných rodín, ten by mal byť najvyšší na južnom Slovensku (Mapa 13). Najvyšší prírastok neúplných rodín do roku 2030 sa očakáva v okresoch Námestovo a Senec, ktoré mali aj najväčší prírastok úplných rodín. V skupine okresov s najvyšším prírastkom neúplných rodín prevažujú okresy nízkym podielom neúplných rodín, a teda s určitým potenciálom na jeho zvýšenie. Výnimkou sú okresy s priemerným zastúpením neúplných rodín

(Turčianske Teplice, Bytča, Žilina) a predovšetkým okres Senec, ktorý patrí medzi okresy s relatívne vysokým zastúpením neúplných rodín.

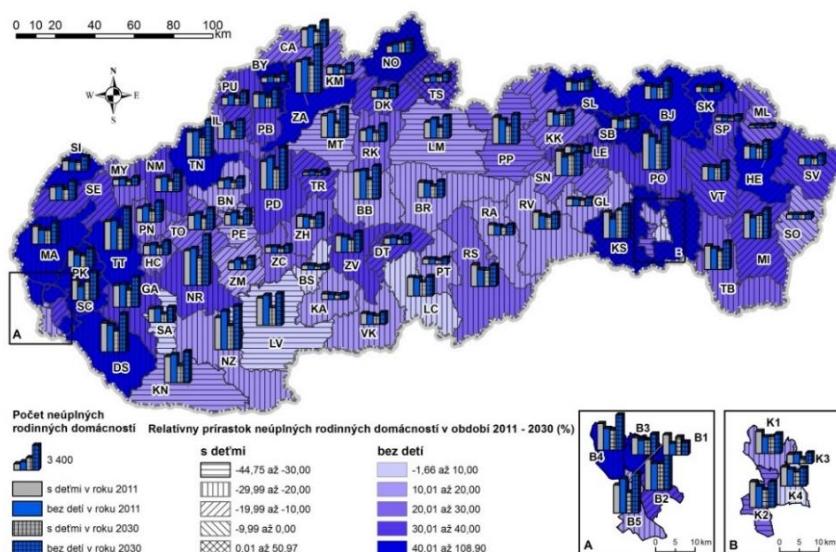
Tab. 19: Okresy Slovenska s najvyšším prírastkom resp. úbytkom neúplných rodín za obdobie 2011 – 2030

Prírastok (%)	Úbytok (%)
Námestovo	44,86
Senec	38,68
Košice okolie	34,00
Tvrdošín	31,07
Bytča	26,51
Sabinov	26,21
Bardejov	21,89
Stará Ľubovňa	21,14
Svidník	20,86
Skalica	19,79
Žilina	16,51
Turčianske Teplice	15,59
Košice III	-17,41
Banská Štiavnica	-15,40
Levice	-14,03
Šaľa	-13,47
Komárno	-11,55
Košice IV	-9,14
Lučenec	-8,74
Rožňava	-8,31
Košice II	-7,48
Revúca	-7,38
Banská Bystrica	-7,10
Brezno	-6,90

Zdroj údajov: výpočty autorov

Naopak v skupine okresov s očakávanými najvyššími úbytkami podielu neúplných rodín prevažujú okresy s vysokým zastúpením neúplných rodín, a teda malým potenciálom pre ďalšie zvyšovanie. Okrem štyroch okresov s priemerným zastúpením neúplných rodín (Lučenec, Košice IV, Rožňava, Brezno) ide o okresy, ktoré sa nachádzajú v prvej dvadsiatke okresov s najvyšším zastúpením neúplných rodín.

Mapa 13: Prírastok neúplných rodinných domácností v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

7.3.3 Viacčlenné nerodinné domácnosti

Na formovanie viacčlenných nerodinných domácností má vplyv vznik a rozpad rodinných domácností, ktoré tvoria predpoklad pre konštitúciu nerodinných domácností a viacero nedemografických faktorov (najmä ekonomických a bytových), ktoré podporujú spolužitie predovšetkým vzdialených príbuzných v spoločnej domácnosti. To znamená, že vyšší podiel nerodinných domácností by mal byť v regiónoch s nižšou sobášnosťou a pôrodnosťou, vyššou rozvodovosťou a úmrtnosťou, vyšším podielom osôb žijúcich jednotlivco, ako aj v regiónoch s nižšou životnou úrovňou a vyšším stupňom urbanizácie. Dlhodobo sú viacčlenné nerodinné domácnosti charakteristické malým počtom aj podielom, pomerne stabilným vývojom a nie veľkými zmenami v poradí okresov.

Najviac nerodinných domácností je na severe stredného Slovenska. V dvanásťke okresov s najvyšším podielom viacčlenných nerodinných domácností je 8 okresov zo Žilinského kraja a ďalšie okresy s vysokým podielom nerodinných domácností (Púchov, Ilava) tesne susedia so severom stredného Slovenska (Tab. 20). Výraznejší posun smerom dolu zaznamená len okres Medzilaborce a opačným smerom okres Partizánske. Hore sa posunú aj niektoré bratislavské a košické okresy.

Tab. 20: Okresy Slovenska s najväčším podielom nerodinných domácností v roku 2011 a 2030

	2011	2030	
Turčianske Teplice	3,58	Bytča	2,50
Medzilaborce	3,55	Čadca	2,49
Bratislava I	3,45	Dolný Kubín	2,49
Čadca	3,24	Kysucké Nové Mesto	2,47
Bytča	3,02	Ružomberok	2,45
Púchov	3,02	Púchov	2,45
Martin	3,00	Martin	2,42
Ružomberok	2,90	Liptovský Mikuláš	2,42
Kysucké Nové Mesto	2,85	Zlaté Moravce	2,42
Dolný Kubín	2,82	Partizánske	2,41
Zlaté Moravce	2,74	Ilava	2,40
Tvrdošín	2,72	Turčianske Teplice	2,40

Zdroj údajov: výpočty autorov

V dvanásťke okresov s najnižším podielom nerodinných domácností sa nachádzajú len okresy z južnej časti Slovenska a širšieho zázemia Bratislavky (Tab. 21). Okresy z Trenčianskeho, Žilinského a Prešovského kraja nie sú zastúpené v tejto skupine okresov. Z okresov nachádzajúcich sa v severnej časti Slovenska majú najnižší podiel nerodinných domácností okresy Poprad (20. miesto) a Považská Bystrica (26. miesto). Ani u okresov s najnižším zastúpením nerodinných domácností sa neočakávajú zásadnejšie zmeny v poradí. Väčšina zmien je len o niekoľko miest. Do prvej dvanásťky okresov s najnižším podielom nerodinných domácností sa dostanú štyri okresy, ktoré sa posunú do tejto skupiny okresov o viac ako 20 miest. Ide o okresy Banská Štiavnica, Poltár, Sobrance a Bratislava IV.

Tab. 21: Okresy Slovenska s najmenším podielom nerodinných domácností v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Krupina	1,09	Banská Štiavnica	1,54
Spišská Nová Ves	1,15	Poltár	1,56
Brezno	1,29	Žiar nad Hronom	1,56
Skalica	1,29	Banská Bystrica	1,56
Košice okolie	1,35	Bratislava V	1,57
Galanta	1,37	Zvolen	1,57
Bratislava V	1,39	Veľký Krtíš	1,57
Košice III	1,47	Bratislava IV	1,57
Malacky	1,48	Brezno	1,58
Rimavská Sobota	1,55	Sebrance	1,58
Dunajská Streda	1,58	Košice II	1,58
Veľký Krtíš	1,63	Malacky	1,59

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 22: Okresy Slovenska s najväčším prírastkom resp. úbytkom nerodinných domácností za obdobie 2011 – 2030

Prírastok		Úbytok	
Spišská Nová Ves	80,05	Medzilaborce	-45,61
Skalica	76,09	Bratislava I	-37,77
Galanta	66,53	Lučenec	-23,92
Košice okolie	66,02	Banská Štiavnica	-23,81
Krupina	58,59	Levice	-22,41
Senec	47,18	Poltár	-21,24
Dunajská Streda	45,15	Turčianske Teplice	-20,10
Košice III	43,26	Sobrance	-17,65
Námestovo	40,00	Rožňava	-11,41
Sabinov	37,71	Martin	-10,04
Malacky	36,59	Nové Mesto nad Váhom	-8,67
Stará Ľubovňa	31,88	Čadca	-8,27

Zdroj údajov: výpočty autorov

Zmena podielu nerodinných domácností v období 2011-2030 sa bude pohybovať od 80 % v okrese Spišská Nová Ves až po -45 % v okrese Medzilaborce (Tab. 22). Celkove prevažujú okresy s prírastkom nerodinných domácností, úbytok sa očakáva len v 24 okresoch. V 34 okresoch nepresiahne prírastok resp. úbytok 10 %. Medzi okresmi s najvyšším prírastkom nerodinných domácností sú viaceré okresy zo zázemia Bratislavky a Košíc. Medzi okresmi s najvyšším úbytkom nerodinných domácností sú najviac zastúpené okresy z juhu Slovenska. Vzhľadom na veľký počet faktorov, ktoré ovplyvňujú vznik nerodinných domácností, nie je možné jednoznačnejšie identifikovať špecifické skupiny okresov ani medzi okresmi s vysokým prírastkom nerodinných domácností ani ich vysokým úbytkom (Mapa 14, s. 91).

7.3.4 Domácnosti jednotlivcov

Najvyšší podiel domácností jednotlivcov je vo všetkých bratislavských okresoch, v niektorých košických okresoch a vo viacerých okresoch na juhu stredného a východného Slovenska, predovšetkým v Banskobystrickom kraji (Tab. 23). Z okresov mimo hlavného mesta a Banskobystrického a Košického kraja malí v roku 2011 najvyšší podiel domácností jednotlivcov okresy Medzilaborce (18. miesto), Myjava (23. miesto), Piešťany (27. miesto) a Komárno (29. miesto). Do roku 2030 si postavenie medzi okresmi s najvyšším podielom domácností jednotlivcov upevnia bratislavské a košické okresy (bude im patriť prvých sedem miest). Nasledovať budú viaceré okresy z Banskobystrického a Košického kraja a okresy z tesného zázemia hlavného mesta. Prvým okresom mimo uvedených regiónov bude okres Piešťany (28. miesto), nasledovaný viacerými okresmi z Trnavského, Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja. Na severnom Slovensku bude najvyšší podiel domácností jednotlivcov v okresoch Poprad (43. miesto), Žilina (45. miesto) a Medzilaborce (48. miesto).

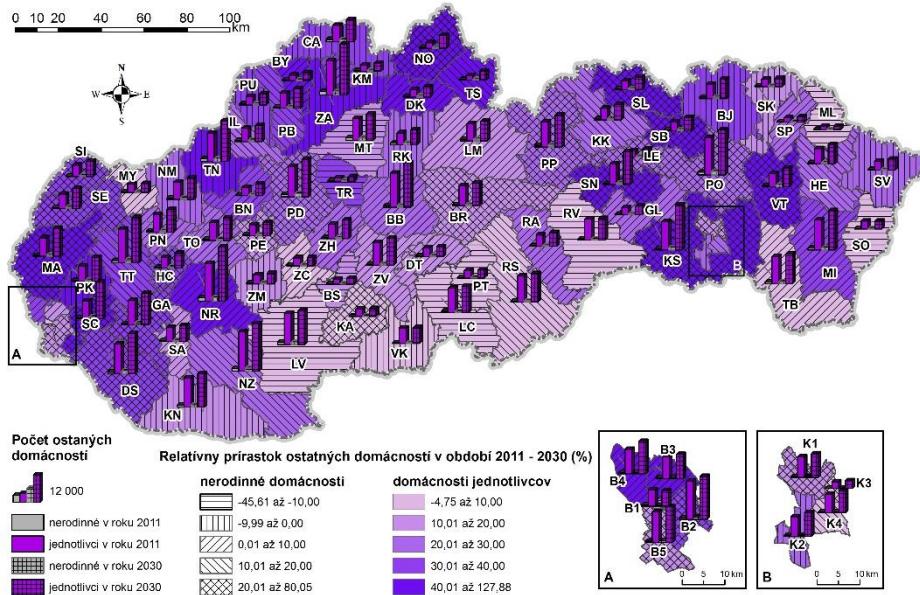
Najnižší podiel domácností jednotlivcov je v okresoch s vysokou sobášnosťou a pôrodnosťou, v ktorých je vysoký podiel rodinných domácností. Ide o okresy situované na sever stredného a východného Slovenska. Všetky okresy s najnižším podielom domácností jednotlivcov sa nachádzajú v Žilinskom alebo Prešovskom kraji. V roku 2011 sa medzi tieto okresy dostal len okres Púchov, ktorý sa svojím rodinným správaním radí skôr k severoslovenským ako k západoslovenským okresom. Okrem okresu Púchov sa do prvej tridsiatky okresov s najnižším podielom domácností jednotlivcov dostali popri severoslovenských okresoch ešte okresy Ilava, Prievidza a Partizánske. Do roku 2030 sa pozícia severoslovenských okresov medzi okresmi s najnižším podielom domácností jednotlivcov ešte viac posilní (Tab. 24). Okres Púchov sa posunie na 15. miesto a do prvej dvadsiatky sa dostanú ešte okresy Ilava (18. miesto) a Zlaté Moravce (19. miesto).

Tab. 23: Okresy Slovenska s najvyšším podielom domácností jednotlivcov v roku 2011 a 2030

	2011		2030
Bratislava I	45,54	Bratislava I	44,93
Bratislava III	42,16	Košice IV	41,78
Bratislava II	42,07	Bratislava III	41,62
Košice I	38,64	Bratislava II	41,29
Košice IV	38,51	Košice I	40,55
Sobrance	36,19	Bratislava V	36,25
Bratislava V	35,13	Bratislava IV	36,13
Veľký Krtíš	34,99	Banská Bystrica	35,75
Rožňava	34,89	Zvolen	35,43
Krupina	34,64	Žiar nad Hronom	35,18
Poltár	34,35	Pezinok	34,80
Bratislava IV	34,14	Brezno	34,70

Zdroj údajov: výpočty autorov

Mapa 14: Prírastok viacčlenných nerodinných domácností a domácností jednotlivcov v okresoch Slovenska medzi rokmi 2011 a 2030

Zdroj údajov: výpočty autorov

Tab. 24: Okresy Slovenska s najnižším podielom domácností jednotlivcov v roku 2011 a 2030

	2011	2030	
Námestovo	15,51	Námestovo	23,03
Tvrdošín	17,85	Kežmarok	23,40
Sabinov	21,43	Sabinov	24,38
Vranov nad Topľou	21,93	Stará Ľubovňa	24,51
Stará Ľubovňa	22,58	Vranov nad Topľou	24,95
Kysucké Nové Mesto	22,91	Levoča	25,11
Čadca	23,07	Tvrdošín	25,41
Kežmarok	23,09	Stropkov	25,82
Bytča	23,29	Čadca	26,00
Púchov	23,33	Svidník	26,03
Bardejov	23,72	Bardejov	26,14
Dolný Kubín	24,07	Bytča	26,14

Zdroj údajov: výpočty autorov

Očakávaný prírastok počtu domácností jednotlivcov do roku 2030 sa bude rozhodujúcou mierou podieľať na prírastku počtu cenzových domácností v uvedenom období. Najvyššie prírastky domácností jednotlivcov sa budú nachádzať na západnom Slovensku, v severnej časti stredného Slovenska a v izolovaných okresoch na východnom Slovensku. Naopak najnižšie prírastky domácností jednotlivcov budú na južnom Slovensku od okresu Levice až po okres Trebišov s výnimkou okresov Revúca a Košice okolie (Mapa 14).

Okrem troch okresov (Bratislava I, Sobrance, Medzilaborce) sa vo všetkých okresoch SR očakáva prírastok počtu aj podielu domácností jednotlivcov, ktorý sa bude pohybovať od veľmi nízkych hodnôt až po veľmi vysoké hodnoty.

V skupine okresov s vysokým očakávaným prírastkom počtu domácností jednotlivcov sa budú nachádzať predovšetkým domácnosti s vysokým prírastkom obyvateľstva (prirodzeným aj migračným), ktoré sa nachádzajú na severe stredného a východného Slovenska a v zázemí miest Bratislava a Košice. V siedmich okresoch presiahne prírastok počtu domácností jednotlivcov 50 %, a v troch z nich sa počet domácností jednotlivcov do roku 2030 viac ako zdvojnásobí (okresy Námestovo, Tvrdošín, Senec) (Tab. 25). Celkove až v 30 okresoch presiahne prírastok počtu domácností jednotlivcov 30 %.

V skupine okresov s najnižším prírastkom cenzových domácností budú 3 okresy, v ktorých by sa mal počet domácností jednotlivcov do roku 2030 znížiť. Ide o okresy Bratislava I, Sobrance a Medzilaborce, pričom pokles by v žiadnom z nich nemal presiahnuť 5 %. Medzi okresmi s najnižším prírastkom domácností jednotlivcov sa nachádzajú hlavne okresy z južnej časti západného, stredného a východného Slovenska a tiež mestské okresy Bratislavu a Košic (Tab. 25). Celkove v 13 okresoch (vrátane troch úbytkových), nepresiahne prírastok počtu jednočlenných domácností 10 %.

Tab. 25: Okresy Slovenska s najvyšším a najnižším prírastkom domácností jednotlivcov za obdobie 2011 – 2030

	2011		2030
Námestovo	127,88	Bratislava I	-4,75
Tvrdošín	105,61	Sobrance	-1,55
Senec	104,88	Medzilaborce	-0,78
Košice okolie	60,39	Veľký Krtíš	0,97
Spišská Nová Ves	59,63	Rozňava	2,74
Pezinok	55,38	Žarnovica	2,98
Sabinov	51,03	Poltár	5,44
Malacky	48,79	Krupina	6,41
Žilina	48,55	Myjava	7,88
Trenčín	45,08	Lučenec	8,15
Nitra	44,45	Trebišov	9,22
Bytča	43,17	Levice	9,25

Zdroj údajov: výpočty autorov

8. Záver

Súčasný aj očakávaný vývoj počtu, prírastku a štruktúry cenzových domácností ukazuje na významný vplyv populačného vývoja. Sobášnosť, rozvodovosť a pôrodnosť bezprostredne ovplyvňujú počet aj štruktúru cenzových domácností. Táto skutočnosť je veľmi dobre viditeľná najmä pri pohľade na regionálne rozdiely vo vývoji cenzových domácností.

Pri tvorbe a rozpade rodín a domácností existujú samozrejme aj významné nedemografické vplyvy (hlavne ekonomické, bytové, životný štýl), ktoré ovplyvňujú nielen rodinné správanie obyvateľstva, ale aj spolužitie a spoločné hospodárenie obyvateľstva, ktoré ide nad rámec najužších rodinných vzťahov, avšak vývoj cenzových domácností ovplyvňuje hlavne prostredníctvom viacčlenných nerodinných domácností a domácností jednotlivcov.

Hlavným trendom vo vývoji počtu cenzových domácností bude zvyšovanie ich počtu, ktoré však bude mať klesajúcu tendenciu. Pri spomaľujúcom raste počtu obyvateľov (zdá sa, že rast počtu obyvateľov sa zastaví skôr ako rast počtu cenzových domácností) bude dôležitým faktorom zvyšovania počtu cenzových domácností zmenšovanie ich priemernej veľkosti.

Trend zmenšovania priemernej veľkosti cenzových domácností sa prejaví znižovaním podielu viacčlenných domácností, reprezentovaných hlavne rodinami s viacerými deťmi a zvyšovaním počtu a podielu domácností jednotlivcov.

Výrazný pokles rodinných domácností (hlavne úplných rodín), ktorý sprevádzal zmeny v populačnom vývoji po roku 1990, sa v najbližších dvoch desaťročiach zastaví. Bude to však predovšetkým vďaka vývoju rodinných domácností bez závislých detí. Pokračujúca stagnácia počtu rodinných domácností so závislými deťmi (úplných aj neúplných rodín) a ich klesajúci podiel na celkovom počte cenzových domácností, možno považovať za jeden z najvýznamnejších trendov vo vývoji cenzových domácností do roku 2030, ktorý bude mať významné spoločenské dopady.

Podobne ako v iných oblastiach aj v oblasti rodinného správania obyvateľstva existujú na Slovensku významné regionálne rozdiely. Sú evidentné mnohé podobnosti a paralely medzi reprodukčným a rodinným správaním obyvateľstva v jednotlivých regiónoch Slovenska, a tým aj medzi populačným vývojom a vývojom rodín a domácností. Významné faktory, ktoré pristupujú pri regionálnom hodnotení reprodukčného aj rodinného správania obyvateľstva, sú stupeň urbanizácie a kultúrne tradície spojené často s religióznou a národnostnou štruktúrou obyvateľstva.

Rast počtu cenzových domácností a pokles ich priemernej veľkosti možno označiť za celoslovenský trend. Počet cenzových domácností by sa mal do roku 2030 zvýšiť vo všetkých okresoch s výnimkou okresu Bratislava I. Priemerný počet členov domácností sa bude znižovať vo veľkej väčšine okresov (malé zvýšenie priemernej veľkosti domácností, väčšinou do 2,5 %, sa očakáva len v 12 okresoch).

Vo väčšine okresov Slovenska budú do roku 2030 prevládajúcim typom cenzových domácností jednočlenné domácnosti. Vo viacerých ďalších okresoch budú najpočetnejšie úplné rodiny bez závislých detí. A tak úplné rodiny s detmi, ktoré boli jednoznačne prevládajúcim typom medzi cenzovými domácnosťami na Slovenku až do roku 1991 a najpočetnejším typom ešte v roku 2001, budú najpočetnejším typom medzi cenzovými domácnosťami už len v 11 okresoch na severe stredného a východného obyvateľstva. Ide o okresy s najvyššou súčasnou aj očakávanou úrovňou plodnosti na Slovensku a s najvyšším prirodzeným prírastkom obyvateľstva.

Podobne ako v prípade populačného vývoja, aj v prípade vývoja počtu štruktúry cenzových domácností stojí za povšimnutie región južného Slovenska, predovšetkým jeho stredoslovenská a východoslovenská časť. Ide o región s regresívnym rodinným správaním obyvateľstva, s vysokým zastúpením neúplných rodín, viacčlenných nerodinných domácností a domácností jednotlivcov.

Literatúra

- ANDRLE, A., SRB, V., FRANCLOVÁ, M. 1985. Úmrtnosť obyvateľstva ČSSR 1980/81 podľa okresov. *Demografie*, 27, 1, s. 44 – 52.
- BARTOŇOVÁ, D. 1984. Faktická manželstvá v letech 1970 a 1980. *Demografie*, 26, 3, s. 266 – 269.
- BARTOŇOVÁ, D. 1994. Úplné rodinné domácnosti s dětmi. In PAVLÍK, Z. (ed.) *Populační vývoj České republiky 1994*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 97 – 103.
- BARTOŇOVÁ, D. 2005. Vývoj cenzových domácností v České republice v poslední třetině 20. století. *Demografie*, 47, s. 1 – 12.
- BARTOŇOVÁ, D. 2007. Rodiny a domácnosti. In: *Populační vývoj České republiky 2001 – 2006*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 63 – 75.
- BILLARI, F. C., KOHLER, H. P. 2004. Patterns of low and very low fertility in Europe. *Population Studies* 58, 2, s. 161 – 176.
- BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. 2013. *Prognóza populáčného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060*. Bratislava: INFOSTAT, 81 s.
- BURCIN, B., KUČERA, T. 2002. Úmrtnosť. In: Pavlík, Z., Kučera, M. *Populační vývoj České republiky 1990 – 2002*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, s. 57 – 67.
- BURCIN, B., KUČERA, T. 2008. Strukturální změny úmrtnosti v českých zemích a na Slovensku mezi roky 1991 a 2006. *Demografie*, 50, s. 173 – 185.
- ČERNÁ, K. 2005. Pohled na kohabitaci a rodinu v České republice a Velké Británii z hlediska evropské studie hodnot. *Demografie*, 47, s. 87 – 95.
- ČTRNÁCT, P. 1985. Regionální rozdíly v úmrtnosti v letech 1980-1981. *Demografie*, č. 2, r. 27, s. 120 – 131.
- FAJFR, F., JUREČEK, Z., ULLMAN, O. 1960. *Sčítání lidu, domů a bytů. Podklad pro zkoumání životní úrovně obyvatelstva*. Praha: Státní úřad statistický, s. 85 – 96.
- HAJNAL, J. 1953. Age at Marriage and Proportion Marrying. *Population Studies*, 7, 2, pp. 111 – 136.
- HAJNAL, J. 1965. European marriage pattern in historical perspective. In: Glass, D. V. - Eversley, D. E. C.: *Population in History*. Arnold, Londres, pp. 101-143.
- HU, Y.R., GOLDMAN, N. 1990. Mortality differentials by marital status: An international comparison. *Demography*, 27, 2, pp. 233 – 250.
- JURČOVÁ, D. a kol. 2003. *Populačný vývoj v regiónoch SR 2001*. Bratislava : INFOSTAT, 105 s.
- JURČOVÁ, D. a kol. 2004. *Demografická charakteristika obvodov Slovenskej republiky 1996 – 2003*. Bratislava : INFOSTAT, 113 s.
- JURČOVÁ, D. a kol. 2006. *Populačný vývoj v okresoch Slovenskej republiky 2005*. Bratislava : INFOSTAT, 74 s.

- KOHLER, H. P., BILLARI, F. C., ORTEGA, J. A. 2002. The emergence of lowest-low fertility in Europe during the 1990s. *Population and Development Review* 28, 4, s. 641 – 680.
- KOCOURKOVÁ, J. 1994. Domácnosti jednotlivců. In PAVLÍK, Z. (ed.) *Populační vývoj České republiky 1994*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 119 – 125.
- KRAUS, J. 1990. Zkrácené úmrtnostní tabulky za okresy ČSFR 1981-1985. *Demografie*, 32, 4, s. 308 – 323.
- KRAUS, J. 1991. Příspěvek k regionální diferenciaci úmrtnosti. *Demografie*, 33, 3, s. 210 – 221.
- KRÁLOVÁ, L. 1995. Reflexia o kohabitácií na pozadí frankofónnej sociológie a demografie. *Demografie*, 38, s. 193 – 199.
- KUČERA, M. 1965. Metody výpočtu rodin a domácností pro sčítání lidu. *Demografie*, 7, 3, s. 224 – 231.
- KUČERA, M. 1980. Definice cenzové domácnosti a její perspektiva. *Demografie*, 22, 3, s. 232 – 238.
- KUČERA, M. 1987. Domácnosti v čs. demografii a statistice. *Demografie*, 29, 3, s. 228-233
- KUČERA, M. 1994. Neúplné rodinné domácnosti s dětmi. In PAVLÍK, Z. (ed.) *Populační vývoj České republiky 1994*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 104 – 110.
- KUČERA, M., FIALOVÁ, L. 1996. *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989* Working papers, WP 96:1, Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- KUČERA, M., KALIBOVÁ, K. 1994. Typologie domácností a rodin. In PAVLÍK, Z. (ed.) *Populační vývoj České republiky 1994*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 91 – 96
- KUČERA, M., RŮŽIČKA, L. 1964. Regionální rozdíly v úrovni úmrtnosti obyvatelstva ČSSR. *Demografie*, 6, 2, s. 103 – 116.
- LINKE, W. 1988. The headship rate approach in modelling households: The case of the Federal Republic of Germany. In: Keilman, N., Kuijsten, A., Vossen, A. (eds.). *Modelling Household Formation and Dissolution*. Oxford: Clarendon Press, pp. 108 – 122.
- MESLÉ, F., VALLIN, J. 2002. Mortality in Europe: the Divergence Between East and West, *Population*, 1, Vol. 57, p. 157 – 197.
- MÉSZÁROS, J. 2008. *Atlas úmrtnosti Slovenska 1993 – 2007*. Bratislava: INFOSTAT, 108 s.
- MÉSZÁROS, J. 2009. Úmrtnosť. In: Vaňo, B.a kol. *Populačný vývoj Slovenskej republiky v roku 2008*. Bratislava: INFOSTAT s. 41 – 50.
- MÉSZÁROS, J. 2012. Úmrtnosť. In: Vaňo, B.a kol. *Populačný vývoj Slovenskej republiky v roku 2011*. Bratislava: INFOSTAT s. 53 – 64.
- MLÁDEK, J. 2003. Kohabitácie a kohabitanti na Slovensku – národnostná, religiózna, vzdelanostná a priestorová štruktúra. In: *9. Slovenská demografická konferencia*. Tajov 17. – 19. 9. 2003

- MLÁDEK, J., ŠIROČKOVÁ, J. 2004. Kohabitácie ako jedna z foriem partnerského spolužitia obyvateľstva Slovenska. *Sociológia*, 35, 5, s. 423 – 454.
- MOŽNÝ, I. 1987. K niektorým novým jevům v kulturně legitimních vzorcích rodinných startů. *Demografie*, 29, s. 114 – 123.
- MOŽNÝ, I., RABUŠIC, L. 1992. Unmarried Cohabitation in Czechoslovakia. *Czech Sociological Review*, 28, s. 107 – 117.
- PECHHOLDOVÁ, M., ŠAMANOVÁ, G. 2013. Mortality by marital status in a rapidly changing society: Evidence from the Czech Republic. *Demographic Research*, 29, 12, pp. 307 – 322.
- PILINSKÁ, V. a kol. 2005. *Demografická charakteristika rodiny na Slovensku*. Bratislava: INFOSTAT.
- POTANČOKOVÁ, M. 2008. *Plodnosť žien na Slovensku v období rokov 1950 – 2007 v generačnom pohľade*. Bratislava, INFOSTAT.
- POTANČOKOVÁ, M., VAŇO, B., PILINSKÁ, V., JURČOVÁ, D. 2008. Slovakia: Fertility between tradition and modernity. In: Frejka, T., Hoem, I., Sobotka, T., Toulemon, L. (eds.) *Childbearing trends and policies in Europe*. Demographic research 19, Special collection 7: 973 – 1018
- POTANČOKOVÁ, M. 2009. Plodnosť. In: Vaňo, B. a kol.: *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2008*. Bratislava: INFOSTAT, s. 21 – 32.
- POTANČOKOVÁ, M. 2010. Plodnosť. In: Jurčová, D., Mészáros, J. (eds.). *Populačný vývoj v okresoch Slovenskej republiky 2009*. Bratislava : INFOSTAT, s. 33 – 42.
- POTANČOKOVÁ, M. 2011. Zmena reprodukčného správania populácie Slovenska po roku 1989: trendy, príčiny a dôsledky. In: Piscová, M. *Desaťročia premien slovenskej spoločnosti*. Bratislava: VEDA, s. 142 – 159.
- POTANČOKOVÁ, M. 2012. Plodnosť. In: Vaňo, B. a kol.: *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2011*. Bratislava: INFOSTAT, s. 29-41.
- POTANČOKOVÁ, M. 2013. Rodina a životné dráhy mladých dospelých. In: Krivý, V. (ed.): *Ako sa mení slovenská spoločnosť*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, s. 89 – 127.
- RABUŠIC, L. 2001. *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: SLON.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 1994. Nesezdaná soužití. In PAVLÍK, Z. (ed.) *Populační vývoj České republiky 1994*. Praha: Katedra demografie a geodemografie. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova, s. 111 – 118.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 1996: Současné změny charakteru reprodukce v České republice a mezinárodní situace. *Demografie*, 38, s. 77-89.
- ROUBÍČEK, V. 1988. K problémům zkoumání územní diferenciace úmrtnosti. In: *Úmrtnost a stárnutí obyvatelstva v ČSSR*. Acta Demographica VIII. Československá demografická společnost při ČSAV. Praha, s. 102 – 112.
- SOBOTKA, T., ZEMAN, K., LESTHAEGHE, R., FREJKA, T. 2011a. Postponement and recuperation in cohort fertility: New analytical and projection methods and their application. *European Demographic Research Papers* 2,2011. Vienna: Vienna Institute of Demography. 86 pp.

- SOBOTKA, T., ZEMAN, K., LESTHAEGHE, R., FREJKA, T., NEELS, K. 2011b. Postponement and Recuperation in Cohort Fertility: Austria, Germany and Switzerland in a European Context. *Comparative Population Studies - Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*. Vol 36, No 2 – 3, pp. 417 – 452
- SRB, V. 2002. *Obyvateľstvo Slovenska 1918 – 1938*. Bratislava: INFOSTAT.
- ŠPROCHA, B. 2010a. Sobášnosť. In: Jurčová, D., Mészáros, J. (eds.). *Populačný vývoj v okresoch Slovenskej republiky 2009*. Bratislava : INFOSTAT, s. 9 – 20.
- ŠPROCHA, B. 2010b. Rozvodovosť. In: Jurčová, D., Mészáros, J. (eds.). *Populačný vývoj v okresoch Slovenskej republiky 2009*. Bratislava : INFOSTAT, s. 21 – 32.
- ŠPROCHA, B. 2011. *Populácia Rómov na Slovensku a možnosti jej prognózovania*. Dizertačná práca. Přírodovědecká fakulta Univerzita Karlova v Prahe.
- ŠPROCHA, B. 2012a: Sobášnosť. In: Vaňo, B.a kol. 2012: *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2011*. Bratislava: INFOSTAT, s. 7 – 18.
- ŠPROCHA, B. 2012b: Rozvodovost'. In: Vaňo, B.a kol. 2012: *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2011*. Bratislava: INFOSTAT, s. 19 – 28.
- ŠPROCHA, B. 2012c: Sobáše a sobášnosť na Slovensku. Čo vieme povedať o sobášoch a o procese sobášnosti na Slovensku z hlásení o uzavretí manželstva. In: *Slovenská štatistika a demografia*, 22, 2, s. 39-59.
- ŠPROCHA, B. 2012d: Rozvody a rozvodovosť na Slovensku v rokoch 1990 – 2010. Čo vieme povedať o rozvodoch a o procese rozvodovosti na Slovensku z hlásení o rozvode. *Slovenská štatistika a demografia*, 22, 1, s. 44 – 70.
- ŠPROCHA, B. 2013. Odkladanie a rekuperácie generačnej plodnosti žien na Slovensku. *Forum Statisticum Slovacum*, 1, s. 104 – 113.
- ŠPROCHA, B. 2014a: *Reprodukcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku a prognóza jeho populačného vývoja*. Bratislava: PÚ SAV, INFOSTAT.
- ŠPROCHA, B. 2014b. Odkladanie a rekuperácia plodnosti v kohortnej perspektíve v Českej republike a na Slovensku. *Demografie*, 56, 3, s. 219 – 233.
- ŠPROCHA, B., TIŠLIAR, P. 2008. *Náčrt vývoja sobášnosti na Slovensku v rokoch 1919-1937*. Bratislava: STIMUL.
- ŠPROCHA, B., TIŠLIAR, P. 2013. Rodiny, domácnosti a bytové strany na Slovensku vo svetle sčítaní ľudu 1921 a 1930. *Slovenská štatistika a demografia*, 23, 1, s. 26 – 48.
- ŠPROCHA, B., VAŇO, B. 2012a. Analýza a prognóza reprodukčného správania populácie Slovenska. 1 časť: Plodnosť. *Prognostické práce*, Vol. 4, No 2, s. 95 – 120.
- ŠPROCHA, B., VAŇO, B. 2012b. Analýza a prognóza reprodukčného správania populácie Slovenska. 2 časť: Úmrtnosť. *Prognostické práce*, Vol. 4, No 2, s. 121 – 150.
- ŠPROCHA, B., VAŇO, B., BLEHA, B. 2013. *Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035*. Bratislava: Prognostický ústav SAV.
- TIŠLIAR, P. 2007. Predpoklady k uzavretiu a ukončeniu manželstva na Slovensku v medzivojniovom období. *Slovenská štatistika a demografia*, 1-2, s. 93 – 105.

- TIŠLIAR, P. 2011. Populačný vývoj a zamestnanosť z rodovej perspektívy. In: *Na ceste k modernej žene : z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava : SAV, s. 343 – 363.
- VALLIN, J., MESLÉ, F. 2001. Trends in mortality in Europe since 1950: age-, sex-, and cause-specific mortality. In: Vallin, J., Meslé, F., Valkonen, T. *Trends in mortality and differential mortality*. Council of europe Publishing. Population studies No. 36., p. 31 – 184.
- VALKONEEN, T. 2001. Trends in differential mortality in European countries. In: Vallin, J., Meslé, F., Valkonen, T. *Trends in mortality and differential mortality*. Council of europe Publishing. Population studies No. 36., p. 185 – 321.
- VAŠKOVÁ, R. 2005. Bariéry a predpoklady vzniku nové rodiny ako samostatné jednotky u -náctiletých matek. *Demografie*, 47, 4, s. 251 – 264.
- VAŇO, B. 2003. *Analýza a projekcia cenzových domácností v SR*. Bratislava: Štatistickú úrad Slovenskej republiky, INFOSTAT.
- VAŇO, B. a kol. 2001. *Obyvateľstvo Slovenska 1945 – 2000*. Bratislava: INFOSTAT.
- VAŇO, B. a kol. 2007. *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2006*. Bratislava: INFOSTAT.

Summary

The regional forecast of the census households in the Slovak Republic with time horizon 2030 is based on the assumptions and results of baseline population forecasts of districts (NUTS-IV) until 2035 and national forecast until 2060. The household forecast on sub-national level has never been published in the Slovak Republic before. All three forecasts mentioned above come out the results of the population census 2011. The forecast is based on a very detailed analysis of census households in the period 1991 – 2011 (cross-comparison of the censuses 1991, 2001 and 2011). The common head-ship rate method has been used. The districts were clustered using the multivariate statistics thus making the “regional types” (factor and cluster analyses) and subsequently the parameters were estimated for the clusters of districts. That means no parameters for individual districts were estimated. The hybrid model (combination of top-down and bottom-up approaches) was used in the process of model’s calibration. The major units of the census households were as follows:

- 1.) two-parent families / complete families (with or without dependant children),
- 2.) one-parent families / single parent families (with or without dependant children),
- 3.) non-family households
- 4.) one person households.

A very specific type of the districts is representing by the urban districts of Bratislava-city and Košice-city. The share of the single households is the highest in the dataset, on other hand, the mean size of the household is the smallest (2.1 persons in average, the national average is 2.6). The opposite is the type Nr. 5, characterised by the highest share of the complete families as well as the highest values of the average size of households (3.1 persons in average). The regional populations included into type Nr. 5 represent the most progressive population dynamics (top fertility and nuptiality, relatively low divorce rates etc.). Other types have some specific feature being located somewhere between the types Nr. 1 and Nr. 5. The above mentioned types’ parameters were estimated subsequently. The demographical and “non-demographical” factors (housing and economical ones) have been taken into consideration.

The number of households will face an increasing trend during the forecasted period. Whereas the current value is about 2.12 million households in total, the 2030 value is predicted to be nearly 2.5 millions. The share of the single households will slightly go from 29.5 up to the 31.5% together with the slight decrease of the average number of members per one household. A very significant downward trend in the number of families over last two decades will be mitigated thanks to the increased number of families with no children. The decreasing trend in the share of

families with dependent children seems to be one of the most important features of the future development.

The regional differentiation of household 's structure will still be very significant. The household development is bound to the character of demographic reproduction very tightly. Unlike the situation in census years 1991 and 2001, in the most of districts the single households will be the most frequent type. Only 11 districts of all 79 districts in the Slovak republic will be characterised by the complete families with children as the most frequent type. These districts are located in the Northern and Eastern Slovakia (most "conservative" regions).

PRÍLOHA

Cenzové domácnosti - okres Bratislava I

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2561	1157	459	68	25	4270	22,11
Úplné s deťmi	x	x	708	1182	208	66	2164	11,20
Neúplné bez detí	x	1137	352	66	19	12	1586	8,21
Neúplné s deťmi	x	1280	694	159	34	19	2186	11,32
Nerodinné	x	363	50	10	3	4	430	2,23
Jednotlivci	8679	x	x	x	x	x	8679	44,93
Spolu	8679	5341	2961	1876	332	126	19315	100,00
Spolu %	44,93	27,65	15,33	9,71	1,72	0,65	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bratislava II

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	9382	4237	1681	249	91	15640	26,93
Úplné s deťmi	x	x	3072	5127	903	287	9389	16,16
Neúplné bez detí	x	3240	1003	187	53	34	4517	7,78
Neúplné s deťmi	x	1933	1049	238	50	29	3299	5,68
Nerodinné	x	1059	146	28	10	11	1254	2,16
Jednotlivci	23984	x	x	x	x	x	23984	41,29
Spolu	23984	15614	9507	7261	1265	452	58083	100,00
Spolu %	41,29	26,88	16,37	12,50	2,18	0,78	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bratislava III

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5286	2387	947	140	51	8811	27,05
Úplné s deťmi	x	x	1688	2818	496	158	5160	15,84
Neúplné bez detí	x	1818	563	105	30	19	2535	7,78
Neúplné s deťmi	x	1061	576	131	27	16	1811	5,56
Nerodinné	x	592	81	15	5	6	699	2,15
Jednotlivci	13559	x	x	x	x	x	13559	41,62
Spolu	13559	8757	5295	4016	698	250	32575	100,00
Spolu %	41,62	26,88	16,25	12,33	2,14	0,77	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bratislava IV

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7995	4142	2170	457	231	14995	30,12
Úplné s deťmi	x	x	2912	4421	1238	669	9240	18,56
Neúplné bez detí	x	2798	1056	253	83	78	4268	8,57
Neúplné s deťmi	x	1250	863	246	77	76	2512	5,05
Nerodinné	x	624	106	27	11	14	782	1,57
Jednotlivci	17988	x	x	x	x	x	17988	36,13
Spolu	17988	12667	9079	7117	1866	1068	49785	100,00
Spolu %	36,13	25,44	18,24	14,30	3,75	2,15	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bratislava V

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	8668	4491	2352	495	250	16256	29,84
Úplné s deťmi	x		3221	4890	1369	740	10220	18,76
Neúplné bez detí	x	3158	1192	286	94	89	4819	8,85
Neúplné s deťmi	x	1286	887	253	80	78	2584	4,74
Nerodinné	x	682	116	29	12	15	854	1,57
Jednotlivci	19748	x	x	x	x	x	19748	36,25
Spolu	19748	13794	9907	7810	2050	1172	54481	100,00
Spolu %	36,25	25,32	18,18	14,34	3,76	2,15	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Malacky

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5433	2815	1474	310	157	10189	29,66
Úplné s deťmi	x	x	2194	3331	933	504	6962	20,26
Neúplné bez detí	x	1892	714	171	56	53	2886	8,40
Neúplné s deťmi	x	953	658	188	59	58	1916	5,58
Nerodinné	x	435	74	18	8	10	545	1,59
Jednotlivci	11857	x	x	x	x	x	11857	34,51
Spolu	11857	8713	6455	5182	1366	782	34355	100,00
Spolu %	34,51	25,36	18,79	15,08	3,98	2,28	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Pezinok

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4749	2460	1289	271	137	8906	29,95
Úplné s deťmi	x	x	1851	2810	787	425	5873	19,75
Neúplné bez detí	x	1654	624	150	49	46	2523	8,48
Neúplné s deťmi	x	803	554	158	50	49	1614	5,43
Nerodinné	x	377	64	16	7	8	472	1,59
Jednotlivci	10347	x	x	x	x	x	10347	34,80
Spolu	10347	7583	5553	4423	1164	665	29735	100,00
Spolu %	34,80	25,50	18,67	14,87	3,91	2,24	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Senec

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7318	3791	1986	418	211	13724	30,14
Úplné s deťmi	x	x	2847	4322	1210	654	9033	19,84
Neúplné bez detí	x	2555	964	231	76	72	3898	8,56
Neúplné s deťmi	x	1243	858	245	77	75	2498	5,49
Nerodinné	x	582	99	25	11	13	730	1,60
Jednotlivci	15645	x	x	x	x	x	15645	34,36
Spolu	15645	11698	8559	6809	1792	1025	45528	100,00
Spolu %	34,36	25,69	18,80	14,96	3,94	2,25	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Dunajská Streda

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	9061	4994	2776	713	359	17903	31,85
Úplné s deťmi	x	x	3278	6101	1887	757	12023	21,39
Neúplné bez detí	x	3289	1319	380	149	102	5239	9,32
Neúplné s deťmi	x	1397	1025	309	88	55	2874	5,11
Nerodinné	x	836	149	37	13	13	1048	1,86
Jednotlivci	17132	x	x	x	x	x	17132	30,47
Spolu	17132	14583	10765	9603	2850	1286	56219	100,00
Spolu %	30,47	25,94	19,15	17,08	5,07	2,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Galanta

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7095	3911	2174	559	281	14020	31,40
Úplné s deťmi	x	x	2667	4964	1536	616	9783	21,91
Neúplné bez detí	x	2582	1036	298	117	80	4113	9,21
Neúplné s deťmi	x	1134	831	251	71	45	2332	5,22
Nerodinné	x	663	118	30	10	10	831	1,86
Jednotlivci	13566	x	x	x	x	x	13566	30,39
Spolu	13566	11474	8563	7717	2293	1032	44645	100,00
Spolu %	30,39	25,70	19,18	17,29	5,14	2,31	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Hlohovec

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3143	1732	963	247	125	6210	31,03
Úplné s deťmi	x	x	1169	2175	673	270	4287	21,42
Neúplné bez detí	x	1155	463	133	52	36	1839	9,19
Neúplné s deťmi	x	501	367	111	32	20	1031	5,15
Nerodinné	x	298	53	13	5	5	374	1,87
Jednotlivci	6272	x	x	x	x	x	6272	31,34
Spolu	6272	5097	3784	3395	1009	456	20013	100,00
Spolu %	31,34	25,47	18,91	16,96	5,04	2,28	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Piešťany

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4690	2585	1437	369	186	9267	31,29
Úplné s deťmi	x	x	1641	3054	945	379	6019	20,33
Neúplné bez detí	x	1734	695	200	79	54	2762	9,33
Neúplné s deťmi	x	697	511	154	44	27	1433	4,84
Nerodinné	x	436	78	19	7	7	547	1,85
Jednotlivci	9585	x	x	x	x	x	9585	32,37
Spolu	9585	7557	5510	4864	1444	653	29613	100,00
Spolu %	32,37	25,52	18,61	16,43	4,88	2,21	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Senica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4416	2434	1353	348	175	8726	31,22
Úplné s deťmi	x	x	1666	3101	959	385	6111	21,86
Neúplné bez detí	x	1610	646	186	73	50	2565	9,18
Neúplné s deťmi	x	716	525	158	45	28	1472	5,27
Nerodinné	x	416	74	19	6	6	521	1,86
Jednotlivci	8558	x	x	x	x	x	8558	30,62
Spolu	8558	7158	5345	4817	1431	644	27953	100,00
Spolu %	30,62	25,61	19,12	17,23	5,12	2,30	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Skalica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3417	1883	1047	269	135	6751	31,20
Úplné s deťmi	x	x	1294	2408	745	299	4746	21,93
Neúplné bez detí	x	1243	498	143	56	38	1978	9,14
Neúplné s deťmi	x	557	409	123	35	22	1146	5,30
Nerodinné	x	323	58	14	5	5	405	1,87
Jednotlivci	6613	x	x	x	x	x	6613	30,56
Spolu	6613	5540	4142	3735	1110	499	21639	100,00
Spolu %	30,56	25,60	19,14	17,26	5,13	2,31	100,00	

Cenzové domácnosti - okres Trnava

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	9793	5398	3001	771	388	19351	31,59
Úplné s deťmi	x	x	3459	6438	1991	799	12687	20,71
Neúplné bez detí	x	3595	1442	415	163	111	5726	9,35
Neúplné s deťmi	x	1467	1076	324	92	58	3017	4,92
Nerodinné	x	909	162	41	14	14	1140	1,86
Jednotlivci	19342	x	x	x	x	x	19342	31,57
Spolu	19342	15764	11537	10219	3031	1370	61263	100,00
Spolu %	31,57	25,73	18,83	16,68	4,95	2,24	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bánovce nad Bebravou

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2519	1388	772	198	100	4977	30,96
Úplné s deťmi	x	x	954	1776	549	220	3499	21,77
Neúplné bez detí	x	923	370	107	42	28	1470	9,14
Neúplné s deťmi	x	410	301	91	26	16	844	5,25
Nerodinné	x	241	43	11	4	4	303	1,88
Jednotlivci	4983	x	x	x	x	x	4983	31,00
Spolu	4983	4093	3056	2757	819	368	16076	100,00
Spolu %	31,00	25,46	19,01	17,15	5,09	2,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - Ilava

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3855	2228	1343	412	258	8096	32,07
Úplné s deťmi	x	x	1276	2905	1111	475	5767	22,85
Neúplné bez detí	x	1450	675	233	106	78	2542	10,07
Neúplné s deťmi	x	552	480	163	48	26	1269	5,03
Nerodinné	x	471	96	25	10	5	607	2,40
Jednotlivci	6961	x	x	x	x	x	6961	27,58
Spolu	6961	6328	4755	4669	1687	842	25242	100,00
Spolu %	27,58	25,07	18,84	18,50	6,68	3,34	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Myjava

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1880	1036	576	148	74	3714	31,48
Úplné s deťmi	x	x	658	1224	379	152	2413	20,45
Neúplné bez detí	x	691	277	80	31	21	1100	9,32
Neúplné s deťmi	x	279	204	62	18	11	574	4,87
Nerodinné	x	173	31	8	3	3	218	1,85
Jednotlivci	3779	x	x	x	x	x	3779	32,03
Spolu	3779	3023	2206	1950	579	261	11798	100,00
Spolu %	32,03	25,62	18,70	16,53	4,91	2,21	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Nové mesto nad Váhom

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4592	2531	1407	361	182	9073	31,33
Úplné s deťmi	x	x	1624	3022	935	375	5956	20,57
Neúplné bez detí	x	1690	678	195	77	52	2692	9,30
Neúplné s deťmi	x	694	509	154	44	27	1428	4,93
Nerodinné	x	428	76	19	7	7	537	1,85
Jednotlivci	9272	x	x	x	x	x	9272	32,02
Spolu	9272	7404	5418	4797	1424	643	28958	100,00
Spolu %	32,02	25,57	18,71	16,57	4,92	2,22	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Partzánske

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2993	1730	1043	320	201	6287	32,40
Úplné s deťmi	x	x	945	2152	823	352	4272	22,02
Neúplné bez detí	x	1127	525	181	82	60	1975	10,18
Neúplné s deťmi	x	409	355	121	35	19	939	4,84
Nerodinné	x	362	74	19	8	4	467	2,41
Jednotlivci	5463	x	x	x	x	x	5463	28,16
Spolu	5463	4891	3629	3516	1268	636	19403	100,00
Spolu %	28,16	25,21	18,70	18,12	6,54	3,28	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Považská Bystrica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4320	2381	1324	340	171	8536	30,81
Úplné s deťmi	x	x	1699	3163	978	393	6233	22,49
Neúplné bez detí	x	1574	631	182	71	49	2507	9,05
Neúplné s deťmi	x	728	534	161	46	29	1498	5,41
Nerodinné	x	411	73	18	6	6	514	1,85
Jednotlivci	8421	x	x	x	x	x	8421	30,39
Spolu	8421	7033	5318	4848	1441	648	27709	100,00
Spolu %	30,39	25,38	19,19	17,50	5,20	2,34	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Prievidza

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	8879	5131	3093	950	595	18648	32,41
Úplné s deťmi	x	x	2808	6393	2445	1046	12692	22,06
Neúplné bez detí	x	3335	1552	535	244	179	5845	10,16
Neúplné s deťmi	x	1218	1059	361	105	57	2800	4,87
Nerodinné	x	1071	217	58	23	11	1380	2,40
Jednotlivci	16181	x	x	x	x	x	16181	28,12
Spolu	16181	14503	10767	10440	3767	1888	57546	100,00
Spolu %	28,12	25,20	18,71	18,14	6,55	3,28	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Púchov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2748	1588	957	294	184	5771	31,89
Úplné s deťmi	x	x	939	2137	817	350	4243	23,45
Neúplné bez detí	x	1022	476	164	75	55	1792	9,90
Neúplné s deťmi	x	413	359	122	36	19	949	5,24
Nerodinné	x	344	70	18	7	4	443	2,45
Jednotlivci	4897	x	x	x	x	x	4897	27,06
Spolu	4897	4527	3432	3398	1229	612	18095	100,00
Spolu %	27,06	25,02	18,97	18,78	6,79	3,38	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Trenčín

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	8438	4651	2585	664	334	16672	31,13
Úplné s deťmi	x	x	3001	5586	1728	693	11008	20,55
Neúplné bez detí	x	3122	1252	360	142	96	4972	9,28
Neúplné s deťmi	x	1282	940	283	81	50	2636	4,92
Nerodinné	x	791	141	35	12	12	991	1,85
Jednotlivci	17285	x	x	x	x	x	17285	32,27
Spolu	17285	13633	9985	8849	2627	1185	53564	100,00
Spolu %	32,27	25,45	18,64	16,52	4,90	2,21	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Komárno

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7459	4111	2286	587	296	14739	31,85
Úplné s deťmi	x	x	2644	4922	1522	611	9699	20,96
Neúplné bez detí	x	2710	1087	313	123	84	4317	9,33
Neúplné s deťmi	x	1129	828	250	71	44	2322	5,02
Nerodinné	x	686	122	31	10	11	860	1,86
Jednotlivci	14346	x	x	x	x	x	14346	31,00
Spolu	14346	11984	8792	7802	2313	1046	46283	100,00
Spolu %	31,00	25,89	19,00	16,86	5,00	2,26	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Levice

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7505	4136	2299	591	297	14828	31,41
Úplné s deťmi	x	x	2760	5136	1589	637	10122	21,44
Neúplné bez detí	x	2728	1094	315	124	84	4345	9,20
Neúplné s deťmi	x	1191	873	263	75	47	2449	5,19
Nerodinné	x	699	124	31	11	11	876	1,86
Jednotlivci	14593	x	x	x	x	x	14593	30,91
Spolu	14593	12123	8987	8044	2390	1076	47213	100,00
Spolu %	30,91	25,68	19,04	17,04	5,06	2,28	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Nitra

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	11738	6470	3596	924	465	23193	31,19
Úplné s deťmi	x	x	4304	8010	2478	994	15786	21,23
Neúplné bez detí	x	4313	1729	498	196	133	6869	9,24
Neúplné s deťmi	x	1839	1348	407	116	72	3782	5,09
Nerodinné	x	1103	197	49	17	17	1383	1,86
Jednotlivci	23351	x	x	x	x	x	23351	31,40
Spolu	23351	18993	14048	12560	3731	1681	74364	100,00
Spolu %	31,40	25,54	18,89	16,89	5,02	2,26	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Nové Zámky

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	10354	5707	3172	815	410	20458	31,57
Úplné s deťmi	x	x	3730	6942	2147	862	13681	21,11
Neúplné bez detí	x	3775	1514	436	171	117	6013	9,28
Neúplné s deťmi	x	1592	1167	352	100	63	3274	5,05
Nerodinné	x	958	171	43	15	15	1202	1,85
Jednotlivci	20171	x	x	x	x	x	20171	31,13
Spolu	20171	16679	12289	10945	3248	1467	64799	100,00
Spolu %	31,13	25,74	18,96	16,89	5,01	2,26	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Šaľa

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3618	1994	1108	285	143	7148	31,53
Úplné s deťmi	x	x	1338	2490	770	309	4907	21,65
Neúplné bez detí	x	1311	526	151	59	40	2087	9,21
Neúplné s deťmi	x	576	422	127	36	23	1184	5,22
Nerodinné	x	337	60	15	5	5	422	1,86
Jednotlivci	6920	x	x	x	x	x	6920	30,53
Spolu	6920	5842	4340	3891	1155	520	22668	100,00
Spolu %	30,53	25,77	19,15	17,17	5,10	2,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Topoľčany

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4923	2714	1508	388	195	9728	31,25
Úplné s deťmi	x	x	1815	3379	1045	419	6658	21,39
Neúplné bez detí	x	1805	724	208	82	56	2875	9,24
Neúplné s deťmi	x	773	567	171	49	30	1590	5,11
Nerodinné	x	462	82	21	7	7	579	1,86
Jednotlivci	9697	x	x	x	x	x	9697	31,15
Spolu	9697	7963	5902	5287	1571	707	31127	100,00
Spolu %	31,15	25,58	18,96	16,99	5,05	2,27	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Zlaté Moravce

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2512	1452	875	269	168	5276	31,74
Úplné s deťmi	x	x	851	1936	741	317	3845	23,13
Neúplné bez detí	x	943	439	151	69	51	1653	9,94
Neúplné s deťmi	x	372	323	110	32	17	854	5,14
Nerodinné	x	312	63	17	7	3	402	2,42
Jednotlivci	4595	x	x	x	x	x	4595	27,64
Spolu	4595	4139	3128	3089	1118	556	16625	100,00
Spolu %	27,64	24,90	18,82	18,58	6,72	3,34	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bytča

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1894	1095	660	203	127	3979	30,90
Úplné s deťmi	x	x	718	1634	625	267	3244	25,19
Neúplné bez detí	x	698	325	112	51	37	1223	9,50
Neúplné s deťmi	x	323	281	96	28	15	743	5,77
Nerodinné	x	250	51	13	5	3	322	2,50
Jednotlivci	3366	x	x	x	x	x	3366	26,14
Spolu	3366	3165	2470	2515	912	449	12877	100,00
Spolu %	26,14	24,58	19,18	19,53	7,08	3,49	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Čadca

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5427	3136	1890	581	364	11398	31,21
Úplné s deťmi	x	x	2022	4604	1761	753	9140	25,03
Neúplné bez detí	x	1997	930	320	146	107	3500	9,58
Neúplné s deťmi	x	904	786	268	78	42	2078	5,69
Nerodinné	x	706	143	38	15	7	909	2,49
Jednotlivci	9497	x	x	x	x	x	9497	26,00
Spolu	9497	9034	7017	7120	2581	1273	36522	100,00
Spolu %	26,00	24,74	19,21	19,50	7,07	3,49	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Dolný Kubín

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2412	1394	840	258	162	5066	31,10
Úplné s deťmi	x	x	866	1972	754	323	3915	24,03
Neúplné bez detí	x	901	419	145	66	48	1579	9,69
Neúplné s deťmi	x	389	338	115	34	18	894	5,49
Nerodinné	x	314	64	17	7	3	405	2,49
Jednotlivci	4433	x	x	x	x	x	4433	27,21
Spolu	4433	4016	3081	3089	1119	554	16292	100,00
Spolu %	27,21	24,65	18,91	18,96	6,87	3,40	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Kysucké Nové Mesto

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2000	1156	697	214	134	4201	31,57
Úplné s deťmi	x	x	713	1622	620	265	3220	24,20
Neúplné bez detí	x	738	344	118	54	40	1294	9,73
Neúplné s deťmi	x	318	276	94	28	15	731	5,49
Nerodinné	x	255	52	14	5	3	329	2,47
Jednotlivci	3530	x	x	x	x	x	3530	26,53
Spolu	3530	3311	2541	2545	921	457	13305	100,00
Spolu %	26,53	24,89	19,10	19,13	6,92	3,43	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Liptovský Mikuláš

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4568	2640	1591	489	306	9594	32,32
Úplné s deťmi	x	x	1445	3291	1259	538	6533	22,01
Neúplné bez detí	x	1716	799	275	125	92	3007	10,13
Neúplné s deťmi	x	634	551	188	55	30	1458	4,91
Nerodinné	x	557	113	30	12	6	718	2,42
Jednotlivci	8378	x	x	x	x	x	8378	28,22
Spolu	8378	7475	5548	5375	1940	972	29688	100,00
Spolu %	28,22	25,18	18,69	18,10	6,53	3,27	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Martin

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	6157	3558	2145	659	413	12932	32,33
Úplné s deťmi	x	x	1964	4472	1710	732	8878	22,19
Neúplné bez detí	x	2311	1076	371	169	124	4051	10,13
Neúplné s deťmi	x	857	745	254	74	40	1970	4,92
Nerodinné	x	751	153	40	16	8	968	2,42
Jednotlivci	11207	x	x	x	x	x	11207	28,01
Spolu	11207	10076	7496	7282	2628	1317	40006	100,00
Spolu %	28,01	25,19	18,74	18,20	6,57	3,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Námestovo

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3064	1719	1082	376	236	6477	26,72
Úplné s deťmi	x	x	1356	3448	2102	1532	8438	34,81
Neúplné bez detí	x	1001	459	159	65	64	1748	7,21
Neúplné s deťmi	x	600	488	223	87	80	1478	6,10
Nerodinné	x	387	84	24	9	14	518	2,14
Jednotlivci	5583	x	x	x	x	x	5583	23,03
Spolu	5583	5052	4106	4936	2639	1926	24242	100,00
Spolu %	23,03	20,84	16,94	20,36	10,89	7,94	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Ružomberok

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3468	2004	1208	371	233	7284	31,64
Úplné s deťmi	x	x	1188	2704	1034	442	5368	23,32
Neúplné bez detí	x	1295	603	208	95	69	2270	9,86
Neúplné s deťmi	x	528	459	156	46	25	1214	5,27
Nerodinné	x	439	89	24	9	4	565	2,45
Jednotlivci	6317	x	x	x	x	x	6317	27,44
Spolu	6317	5730	4343	4300	1555	773	23018	100,00
Spolu %	27,44	24,89	18,87	18,68	6,76	3,36	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Turčianske Teplice

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1047	605	365	112	70	2199	32,42
Úplné s deťmi	x	x	333	758	290	124	1505	22,19
Neúplné bez detí	x	392	182	63	29	21	687	10,13
Neúplné s deťmi	x	146	127	43	13	7	336	4,95
Nerodinné	x	126	26	7	3	1	163	2,40
Jednotlivci	1893	x	x	x	x	x	1893	27,91
Spolu	1893	1711	1273	1236	447	223	6783	100,00
Spolu %	27,91	25,22	18,77	18,22	6,59	3,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Tvrdošín

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2030	1139	717	249	156	4291	28,06
Úplné s deťmi	x	x	769	1956	1193	869	4787	31,30
Neúplné bez detí	x	686	315	109	45	44	1199	7,84
Neúplné s deťmi	x	328	267	122	48	44	809	5,29
Nerodinné	x	240	52	15	6	9	322	2,11
Jednotlivci	3886	x	x	x	x	x	3886	25,41
Spolu	3886	3284	2542	2919	1541	1122	15294	100,00
Spolu %	25,41	21,47	16,62	19,09	10,08	7,34	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Žilina

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	11145	6143	3415	877	442	22022	30,93
Úplné s deťmi	x	x	4296	7996	2473	992	15757	22,13
Neúplné bez detí	x	4073	1633	470	185	126	6487	9,11
Neúplné s deťmi	x	1852	1358	409	117	73	3809	5,35
Nerodinné	x	1063	189	48	16	16	1332	1,87
Jednotlivci	21791	x	x	x	x	x	21791	30,61
Spolu	21791	18133	13619	12338	3668	1649	71198	100,00
Spolu %	30,61	25,47	19,13	17,33	5,15	2,32	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Banská Bystrica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	8525	4417	2313	487	246	15988	30,03
Úplné s deťmi	x	x	3187	4838	1355	732	10112	18,99
Neúplné bez detí	x	2985	1126	270	89	84	4554	8,55
Neúplné s deťmi	x	1352	933	266	84	82	2717	5,10
Nerodinné	x	663	113	28	12	15	831	1,56
Jednotlivci	19034	x	x	x	x	x	19034	35,75
Spolu	19034	13525	9776	7715	2027	1159	53236	100,00
Spolu %	35,75	25,41	18,36	14,49	3,81	2,18	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Banská Štiavnica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1111	576	302	63	32	2084	28,70
Úplné s deťmi	x	x	492	747	209	113	1561	21,50
Neúplné bez detí	x	389	147	35	12	11	594	8,18
Neúplné s deťmi	x	213	147	42	13	13	428	5,89
Nerodinné	x	89	15	4	2	2	112	1,54
Jednotlivci	2482	x	x	x	x	x	2482	34,18
Spolu	2482	1802	1377	1130	299	171	7261	100,00
Spolu %	34,18	24,82	18,96	15,56	4,12	2,36	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Brezno

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4273	2214	1160	244	123	8014	29,06
Úplné s deťmi	x	x	1801	2734	766	414	5715	20,72
Neúplné bez detí	x	1483	559	134	44	42	2262	8,20
Neúplné s deťmi	x	788	544	155	49	48	1584	5,74
Nerodinné	x	347	59	15	6	8	435	1,58
Jednotlivci	9571	x	x	x	x	x	9571	34,70
Spolu	9571	6891	5177	4198	1109	635	27581	100,00
Spolu %	34,70	24,98	18,77	15,22	4,02	2,30	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Detva

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2132	1175	653	168	84	4212	30,98
Úplné s deťmi	x	x	811	1510	467	187	2975	21,88
Neúplné bez detí	x	777	312	90	35	24	1238	9,10
Neúplné s deťmi	x	351	257	78	22	14	722	5,31
Nerodinné	x	202	36	9	3	3	253	1,86
Jednotlivci	4198	x	x	x	x	x	4198	30,87
Spolu	4198	3462	2591	2340	695	312	13598	100,00
Spolu %	30,87	25,46	19,05	17,21	5,11	2,29	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Krupina

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1474	764	400	84	43	2765	28,10
Úplné s deťmi	x	x	689	1045	293	158	2185	22,21
Neúplné bez detí	x	509	192	46	15	14	776	7,89
Neúplné s deťmi	x	307	212	60	19	19	617	6,27
Nerodinné	x	126	21	5	2	3	157	1,60
Jednotlivci	3339	x	x	x	x	x	3339	33,94
Spolu	3339	2416	1878	1556	413	237	9839	100,00
Spolu %	33,94	24,56	19,09	15,81	4,20	2,41	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Lučenec

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5151	2669	1398	294	149	9661	29,09
Úplné s deťmi	x	x	2194	3330	932	504	6960	20,96
Neúplné bez detí	x	1787	674	162	53	50	2726	8,21
Neúplné s deťmi	x	964	666	190	60	59	1939	5,84
Nerodinné	x	421	72	18	8	9	528	1,59
Jednotlivci	11395	x	x	x	x	x	11395	34,31
Spolu	11395	8323	6275	5098	1347	771	33209	100,00
Spolu %	34,31	25,06	18,90	15,35	4,06	2,32	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Poltár

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1512	783	410	86	44	2835	29,01
Úplné s deťmi	x	x	640	971	272	147	2030	20,77
Neúplné bez detí	x	526	199	48	16	15	804	8,23
Neúplné s deťmi	x	280	193	55	17	17	562	5,75
Nerodinné	x	121	21	5	2	3	152	1,56
Jednotlivci	3390	x	x	x	x	x	3390	34,69
Spolu	3390	2439	1836	1489	393	226	9773	100,00
Spolu %	34,69	24,96	18,79	15,24	4,02	2,31	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Revúca

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2622	1358	711	150	76	4917	28,49
Úplné s deťmi	x	x	1177	1787	500	271	3735	21,64
Neúplné bez detí	x	906	342	82	27	25	1382	8,01
Neúplné s deťmi	x	530	366	104	33	32	1065	6,17
Nerodinné	x	219	37	9	4	5	274	1,59
Jednotlivci	5884	x	x	x	x	x	5884	34,10
Spolu	5884	4277	3280	2693	714	409	17257	100,00
Spolu %	34,10	24,78	19,01	15,61	4,14	2,37	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Rimavská Sobota

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5501	2850	1493	314	159	10317	28,50
Úplné s deťmi	x	x	2490	3779	1058	572	7899	21,82
Neúplné bez detí	x	1902	717	172	57	53	2901	8,01
Neúplné s deťmi	x	1119	772	220	69	68	2248	6,21
Nerodinné	x	464	79	20	8	10	581	1,60
Jednotlivci	12258	x	x	x	x	x	12258	33,86
Spolu	12258	8986	6908	5684	1506	862	36204	100,00
Spolu %	33,86	24,82	19,08	15,70	4,16	2,38	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Veľký Krtíš

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3049	1580	828	174	88	5719	29,05
Úplné s deťmi	x	x	1309	1987	556	301	4153	21,10
Neúplné bez detí	x	1055	398	95	31	30	1609	8,17
Neúplné s deťmi	x	572	395	113	35	35	1150	5,84
Nerodinné	x	247	42	10	5	5	309	1,57
Jednotlivci	6747	x	x	x	x	x	6747	34,27
Spolu	6747	4923	3724	3033	801	459	19687	100,00
Spolu %	34,27	25,01	18,92	15,41	4,07	2,33	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Zvolen

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5185	2687	1407	296	150	9725	29,86
Úplné s deťmi	x	x	1991	3022	846	458	6317	19,40
Neúplné bez detí	x	1807	682	163	54	51	2757	8,47
Neúplné s deťmi	x	855	590	169	53	52	1719	5,28
Nerodinné	x	408	70	17	7	9	511	1,57
Jednotlivci	11537	x	x	x	x	x	11537	35,43
Spolu	11537	8255	6020	4778	1256	720	32566	100,00
Spolu %	35,43	25,35	18,49	14,67	3,86	2,21	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Žarnovica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1735	957	532	137	69	3430	30,45
Úplné s deťmi	x	x	685	1275	394	158	2512	22,30
Neúplné bez detí	x	637	256	74	29	20	1016	9,02
Neúplné s deťmi	x	297	217	66	19	12	611	5,42
Nerodinné	x	167	30	7	3	3	210	1,86
Jednotlivci	3487	x	x	x	x	x	3487	30,95
Spolu	3487	2836	2145	1954	582	262	11266	100,00
Spolu %	30,95	25,17	19,04	17,34	5,17	2,33	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Žiar nad Hronom

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3489	1808	947	199	101	6544	29,33
Úplné s deťmi	x	x	1414	2146	601	325	4486	20,11
Neúplné bez detí	x	1217	459	110	36	34	1856	8,32
Neúplné s deťmi	x	611	422	120	38	37	1228	5,50
Nerodinné	x	277	47	12	5	6	347	1,56
Jednotlivci	7848	x	x	x	x	x	7848	35,18
Spolu	7848	5594	4150	3335	879	503	22309	100,00
Spolu %	35,18	25,08	18,60	14,95	3,94	2,25	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Bardejov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4427	2484	1563	544	341	9359	28,75
Úplné s deťmi	x	x	1566	3983	2428	1770	9747	29,94
Neúplné bez detí	x	1501	688	239	98	96	2622	8,05
Neúplné s deťmi	x	667	543	248	97	89	1644	5,05
Nerodinné	x	504	109	31	12	19	675	2,07
Jednotlivci	8509	x	x	x	x	x	8509	26,14
Spolu	8509	7099	5390	6064	3179	2315	32556	100,00
Spolu %	26,14	21,81	16,56	18,63	9,76	7,11	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Humenné

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4207	2319	1289	331	167	8313	30,48
Úplné s deťmi	x	x	1700	3165	979	393	6237	22,86
Neúplné bez detí	x	1536	616	177	70	47	2446	8,97
Neúplné s deťmi	x	734	538	162	46	29	1509	5,53
Nerodinné	x	404	72	18	6	6	506	1,85
Jednotlivci	8267	x	x	x	x	x	8267	30,31
Spolu	8267	6881	5245	4811	1432	642	27278	100,00
Spolu %	30,31	25,23	19,23	17,64	5,25	2,35	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Kežmarok

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	3507	1968	1238	431	270	7414	26,69
Úplné s deťmi	x	x	1536	3906	2382	1736	9560	34,41
Neúplné bez detí	x	1153	529	183	75	74	2014	7,25
Neúplné s deťmi	x	688	560	256	100	92	1696	6,11
Nerodinné	x	444	96	28	10	16	594	2,14
Jednotlivci	6501	x	x	x	x	x	6501	23,40
Spolu	6501	5792	4689	5611	2998	2188	27779	100,00
Spolu %	23,40	20,85	16,88	20,20	10,79	7,88	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Levoča

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1827	1025	645	224	141	3862	28,44
Úplné s deťmi	x	x	679	1726	1053	767	4225	31,12
Neúplné bez detí	x	612	281	97	40	39	1069	7,87
Neúplné s deťmi	x	295	240	110	43	40	728	5,36
Nerodinné	x	212	46	13	5	8	284	2,09
Jednotlivci	3410	x	x	x	x	x	3410	25,11
Spolu	3410	2946	2271	2591	1365	995	13578	100,00
Spolu %	25,11	21,70	16,73	19,08	10,05	7,33	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Medzilaborce

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	767	423	235	60	30	1515	30,18
Úplné s deťmi	x	x	313	583	180	72	1148	22,87
Neúplné bez detí	x	280	112	32	13	9	446	8,88
Neúplné s deťmi	x	139	102	31	9	5	286	5,70
Nerodinné	x	75	13	3	1	1	93	1,85
Jednotlivci	1532	x	x	x	x	x	1532	30,52
Spolu	1532	1261	963	884	263	117	5020	100,00
Spolu %	30,52	25,12	19,18	17,61	5,24	2,33	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Poprad

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	6852	3776	2099	539	271	13537	30,39
Úplné s deťmi	x	x	2731	5083	1572	631	10017	22,49
Neúplné bez detí	x	2509	1006	290	114	77	3996	8,97
Neúplné s deťmi	x	1198	878	265	75	47	2463	5,53
Nerodinné	x	670	119	30	10	10	839	1,88
Jednotlivci	13691	x	x	x	x	x	13691	30,74
Spolu	13691	11229	8510	7767	2310	1036	44543	100,00
Spolu %	30,74	25,21	19,11	17,44	5,19	2,33	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Prešov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	10130	5683	3576	1244	780	21413	29,09
Úplné s deťmi	x	x	3490	8875	5411	3944	21720	29,50
Neúplné bez detí	x	3439	1578	547	223	221	6008	8,16
Neúplné s deťmi	x	1479	1204	549	215	198	3645	4,95
Nerodinné	x	1138	247	71	27	42	1525	2,07
Jednotlivci	19307	x	x	x	x	x	19307	26,23
Spolu	19307	16186	12202	13618	7120	5185	73618	100,00
Spolu %	26,23	21,99	16,57	18,50	9,67	7,04	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Sabinov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2978	1671	1052	366	229	6296	27,08
Úplné s deťmi	x	x	1238	3149	1920	1399	7706	33,14
Neúplné bez detí	x	988	453	157	64	64	1726	7,42
Neúplné s deťmi	x	552	450	205	80	74	1361	5,85
Nerodinné	x	367	80	23	9	14	493	2,12
Jednotlivci	5668	x	x	x	x	x	5668	24,38
Spolu	5668	4885	3892	4586	2439	1780	23250	100,00
Spolu %	24,38	21,01	16,74	19,72	10,49	7,66	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Snina

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2430	1339	745	191	96	4801	30,24
Úplné s deťmi	x	x	1012	1884	583	234	3713	23,39
Neúplné bez detí	x	882	354	102	40	27	1405	8,85
Neúplné s deťmi	x	442	324	98	28	17	909	5,73
Nerodinné	x	235	42	11	4	4	296	1,86
Jednotlivci	4753	x	x	x	x	x	4753	29,94
Spolu	4753	3989	3071	2840	846	378	15877	100,00
Spolu %	29,94	25,12	19,34	17,89	5,33	2,38	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Stará Ľubovňa

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2785	1563	983	342	215	5888	27,36
Úplné s deťmi	x	x	1133	2882	1757	1281	7053	32,78
Neúplné bez detí	x	930	427	148	60	60	1625	7,55
Neúplné s deťmi	x	497	404	184	72	66	1223	5,68
Nerodinné	x	339	74	21	8	13	455	2,11
Jednotlivci	5275	x	x	x	x	x	5275	24,51
Spolu	5275	4551	3601	4218	2239	1635	21519	100,00
Spolu %	24,51	21,15	16,73	19,60	10,40	7,60	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Stropkov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1190	668	420	146	92	2516	28,80
Úplné s deťmi	x	x	425	1080	658	480	2643	30,25
Neúplné bez detí	x	404	185	64	26	26	705	8,07
Neúplné s deťmi	x	177	144	66	26	24	437	5,00
Nerodinné	x	134	29	8	3	5	179	2,05
Jednotlivci	2256	x	x	x	x	x	2256	25,82
Spolu	2256	1905	1451	1638	859	627	8736	100,00
Spolu %	25,82	21,81	16,61	18,75	9,83	7,18	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Svidník

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1913	1073	675	235	147	4043	29,03
Úplné s deťmi	x	x	668	1698	1035	754	4155	29,83
Neúplné bez detí	x	649	298	103	42	42	1134	8,14
Neúplné s deťmi	x	278	227	103	40	37	685	4,92
Nerodinné	x	214	46	13	5	8	286	2,05
Jednotlivci	3625	x	x	x	x	x	3625	26,03
Spolu	3625	3054	2312	2592	1357	988	13928	100,00
Spolu %	26,03	21,93	16,60	18,61	9,74	7,09	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Vranov nad Topľou

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4288	2406	1514	526	330	9064	28,03
Úplné s deťmi	x	x	1648	4191	2555	1862	10256	31,72
Neúplné bez detí	x	1438	660	229	93	92	2512	7,77
Neúplné s deťmi	x	713	580	265	104	95	1757	5,43
Nerodinné	x	506	110	32	12	19	679	2,10
Jednotlivci	8067	x	x	x	x	x	8067	24,95
Spolu	8067	6945	5404	6231	3290	2398	32335	100,00
Spolu %	24,95	21,48	16,71	19,27	10,17	7,42	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Gelnica

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1824	1006	559	144	72	3605	29,26
Úplné s deťmi	x	x	815	1518	469	188	2990	24,27
Neúplné bez detí	x	658	264	76	30	20	1048	8,51
Neúplné s deťmi	x	379	278	84	24	15	780	6,33
Nerodinné	x	189	34	8	3	3	237	1,92
Jednotlivci	3659	x	x	x	x	x	3659	29,70
Spolu	3659	3050	2397	2245	670	298	12319	100,00
Spolu %	29,70	24,76	19,46	18,22	5,44	2,42	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Košice I

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5143	2322	921	137	50	8573	26,35
Úplné s deťmi	x	x	1839	3070	541	172	5622	17,28
Neúplné bez detí	x	1727	535	100	28	18	2408	7,40
Neúplné s deťmi	x	1204	653	148	31	18	2054	6,31
Nerodinné	x	581	80	15	5	6	687	2,11
Jednotlivci	13192	x	x	x	x	x	13192	40,55
Spolu	13192	8655	5429	4254	742	264	32536	100,00
Spolu %	40,55	26,60	16,69	13,07	2,28	0,81	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Košice II

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	5906	3060	1603	337	170	11076	29,15
Úplné s deťmi	x	x	2484	3770	1056	571	7881	20,74
Neúplné bez detí	x	2050	774	185	61	58	3128	8,23
Neúplné s deťmi	x	1079	744	213	67	65	2168	5,70
Nerodinné	x	479	82	20	9	11	601	1,58
Jednotlivci	13149	x	x	x	x	x	13149	34,60
Spolu	13149	9514	7144	5791	1530	875	38003	100,00
Spolu %	34,60	25,03	18,80	15,24	4,03	2,30	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Košice III

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	2185	1204	670	172	87	4318	31,86
Úplné s deťmi	x	x	752	1400	433	174	2759	20,36
Neúplné bez detí	x	819	329	95	37	25	1305	9,63
Neúplné s deťmi	x	307	225	68	19	12	631	4,66
Nerodinné	x	204	36	9	3	3	255	1,88
Jednotlivci	4283	x	x	x	x	x	4283	31,61
Spolu	4283	3515	2546	2242	664	301	13551	100,00
Spolu %	31,61	25,94	18,79	16,54	4,90	2,22	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Košice IV

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4665	2107	836	124	45	7777	26,45
Úplné s deťmi	x	x	1554	2594	457	145	4750	16,15
Neúplné bez detí	x	1601	496	93	26	17	2233	7,59
Neúplné s deťmi	x	1010	548	124	26	15	1723	5,86
Nerodinné	x	539	74	14	5	5	637	2,17
Jednotlivci	12288	x	x	x	x	x	12288	41,78
Spolu	12288	7815	4779	3661	638	227	29408	100,00
Spolu %	41,78	26,57	16,25	12,45	2,17	0,77	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Košice okolie

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	8654	4484	2348	494	250	16230	27,82
Úplné s deťmi	x	x	4221	6407	1794	970	13392	22,96
Neúplné bez detí	x	2981	1125	270	89	84	4549	7,80
Neúplné s deťmi	x	1923	1327	379	119	117	3865	6,63
Nerodinné	x	756	129	32	14	17	948	1,63
Jednotlivci	19354	x	x	x	x	x	19354	33,18
Spolu	19354	14314	11286	9436	2510	1438	58338	100,00
Spolu %	33,18	24,54	19,35	16,17	4,30	2,46	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Michalovce

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	7534	3904	2045	430	217	14130	28,30
Úplné s deťmi	x	x	3486	5292	1482	801	11061	22,15
Neúplné bez detí	x	2608	984	236	78	73	3979	7,97
Neúplné s deťmi	x	1557	1075	307	96	94	3129	6,27
Nerodinné	x	639	109	27	12	14	801	1,60
Jednotlivci	16834	x	x	x	x	x	16834	33,71
Spolu	16834	12338	9558	7907	2098	1199	49934	100,00
Spolu %	33,71	24,71	19,14	15,83	4,20	2,40	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Rožňava

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	4140	2145	1123	236	119	7763	28,63
Úplné s deťmi	x	x	1848	2806	786	425	5865	21,63
Neúplné bez detí	x	1431	540	129	43	40	2183	8,05
Neúplné s deťmi	x	825	569	163	51	50	1658	6,12
Nerodinné	x	347	59	15	6	8	435	1,60
Jednotlivci	9208	x	x	x	x	x	9208	33,96
Spolu	9208	6743	5161	4236	1122	642	27112	100,00
Spolu %	33,96	24,87	19,04	15,62	4,14	2,37	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Sobrance

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	1446	749	392	83	42	2712	27,82
Úplné s deťmi	x	x	693	1052	295	159	2199	22,56
Neúplné bez detí	x	499	188	45	15	14	761	7,81
Neúplné s deťmi	x	308	213	61	19	19	620	6,36
Nerodinné	x	123	21	5	2	3	154	1,58
Jednotlivci	3303	x	x	x	x	x	3303	33,88
Spolu	3303	2376	1864	1555	414	237	9749	100,00
Spolu %	33,88	24,37	19,12	15,95	4,25	2,43	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Spišská Nová Ves

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	6202	3213	1683	354	179	11631	27,52
Úplné s deťmi	x	x	3087	4685	1312	709	9793	23,17
Neúplné bez detí	x	2140	807	194	64	60	3265	7,72
Neúplné s deťmi	x	1412	975	278	87	86	2838	6,71
Nerodinné	x	548	93	23	10	12	686	1,62
Jednotlivci	14054	x	x	x	x	x	14054	33,25
Spolu	14054	10302	8175	6863	1827	1046	42267	100,00
Spolu %	33,25	24,37	19,34	16,24	4,32	2,47	100,00	x

Cenzové domácnosti - okres Trebišov

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	6501	3583	1992	512	258	12846	29,91
Úplné s deťmi	x	x	2784	5181	1603	643	10211	23,77
Neúplné bez detí	x	2357	945	272	107	73	3754	8,74
Neúplné s deťmi	x	1249	916	276	79	49	2569	5,98
Nerodinné	x	653	116	29	10	10	818	1,90
Jednotlivci	12752	x	x	x	x	x	12752	29,69
Spolu	12752	10760	8344	7750	2311	1033	42950	100,00
Spolu %	29,69	25,05	19,43	18,04	5,38	2,41	100,00	X

Cenzové domácnosti - Slovenská republika

Rok 2030

Typ	Počet členov						Spolu	
	1	2	3	4	5	6+	Abs.	%
Úplné bez detí	x	371812	200267	110423	28517	15480	726499	29,95
Úplné s deťmi	x	x	141265	261923	90748	46670	540606	22,29
Neúplné bez detí	x	132959	53438	15207	5907	4638	212149	8,75
Neúplné s deťmi	x	63965	46259	14495	4451	3435	132605	5,47
Nerodinné	x	36583	6642	1687	640	678	46230	1,91
Jednotlivci	767778	x	x	x	x	x	767778	31,65
Spolu	767778	605319	447871	403735	130263	70901	2425867	100,00
Spolu %	31,65	24,95	18,46	16,64	5,37	2,92	100,00	X

Branislav Šprocha, Boris Vaňo, Branislav Bleha

Prognóza vývoja rodín a domácností na Slovensku do roku 2030

Vydal: Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied
Šancová 56
811 05 Bratislava

ISBN: 978-80-225-3961-6

Rozsah: 128 strán, 6,9 AH, prvé vydanie

Počet výtlačkov: 150

Návrh obálky: Vladimír Bačík

Konštrukcia máp: Pavol Ďurček

Tlač: Vydavateľstvo EKONÓM
Dolnozemská cesta 1
852 35 Bratislava